

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**VÝTVARNÁ REALIZACE KNIHY:
BIBLE PRO DĚTI**

Autor: Lucie Uhlířová

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Matouš Vondrák, CSc.

Datum odevzdání: 27. 4. 2007

České Budějovice 2007

**UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA
PEDAGOGICAL FACULTY
DEPARTMENT OF ART**

DIPLOMA WORK

**GRAPHIC REALIZATION OF A BOOK:
BIBLE FOR CHILDREN**

Author: Lucie Uhlířová

Leader of work: doc. PaedDr. Matouš Vondrák, CSc.

Date of commital: 27. 4. 2007

České Budějovice 2007

Anotace

Moje diplomová práce by měla spojovat všechny tři studijní obory, tedy výtvarnou výchovu, občanskou výchovu a pedagogiku. Cílem práce je vytvoření autorské knihy biblických příběhů pro děti. Základní myšlenkou je přiblížit bibli nevěřícím lidem, respektive dětem.

Teoretickou část diplomové práce jsem nazvala podtitulem K čemu bible? Vysvětluji v ní, proč by měl i nevěřící člověk bibli znát. Bibli zkoumám z různých úhlů pohledu. Pátrám po tom, jaký má kniha knih význam pro různé skupiny lidí (věřící a nevěřící, děti, umělci...), řeším vztah bible – výtvarné umění, zabývám se také tématem bible ve škole. Jedna kapitola je věnována výčtu různých rčení, jmen a dalších věcí, které pocházejí z bible a my je používáme v běžné řeči. V mé práci má místo také moje osobní zkušenost s biblí, můj vztah k ní. V poslední kapitole potom popisují postup práce na praktické části.

V praktické části své diplomové práce jsem se zaměřila na Starý zákon. Převyprávěla jsem některé příběhy ze Starého zákona jazykem vhodným pro děti. K těmto biblickým příběhům jsem vytvořila soubor ilustrací technikou linorytu (celkem 19 celostránkových, 5 polovičních, 3 malé a přebal knihy). Své texty a ilustrace jsem potom uspořádala do knihy, jejíž grafickou úpravou jsem se také zabývala. Tuto knihu příběhů jsem nazvala První krok k bibli.

Annotation

My thesis should combine all three specializations of my study, art education, civics and pedagogic. The objective of my work is creating an author's book of Bible stories for children. The main idea is to approach Bible to atheists, or more precisely to unbelieving children.

I entitled the theoretic part of the thesis Bible – What For? I explain there, why also an atheist should know Bible. I examine Bible from various points of view. I search the importance of Bible for different groups of people (believing, not believing, children, artists...), I think out the relation Bible – art, I write also about Bible in education. One chapter is about some sayings, names and other things, which come from Bible and we use them in common language. Also my personal experience with Bible has its place in my thesis. In the last chapter I describe the procedure of work on the practical part.

In the practical part of the thesis I targeted the Old Testament. I retelled some stories from the Old Testament, so as they are suitable for children. Those stories I accompanied with a collection of illustrations. They are made by lino – cutting. The collection contains 19 whole-page pictures, 5 half-page pictures, 3 little pictures and the book-jacket). I put my texts and illustrations together to a book. The final design of the book is also a part of my thesis. I entitled this book of stories First Step to Bible.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 27. 4. 2007

Poděkování

Poděkování za poskytnutí odborné pomoci v průběhu vzniku diplomové práce náleží především doc. PaedDr. Matouši Vondrákovi, CSc. , který mi poskytl cenné rady a všem blízkým, kteří přispěli radou, materiálem nebo psychickou podporou.

K čemu bible?

(teoretická část diplomové práce)

Obsah

Úvod	9
1 Není Bible jako Bible	11
1.1 Bible jako kniha	11
1.2 Bible jako slovo boží	13
1.3 Bible nevznikla najednou	15
1.4 Bible v různých jazycích	16
1.5 Bible jako příběhy	19
1.5.1 Biblické příběhy pro dospělé	19
1.5.2 Biblické příběhy pro děti	19
1.6 Bible jako podklad pro mou práci	21
2 K čemu je Bible dobrá?	21
2.1 Subjektivní pohled na Bibli	21
2.2 Rozdělení do skupin	22
2.3 Praktický význam Bible	23
2.4 Židé a Bible	23
2.5 Křesťané a Bible	24
2.6 Bible a věřící jiných náboženství	25
2.7 Bible a nevěřící	27
2.8 Bible a umění	30
2.8.1 Židovské umění	31
2.8.2 Křesťanské umění	31
2.9 Bible a děti	31
2.10 můj vztah k Bibli	33
3 Bible ve škole	34
4 Bible, jazyk a literatura	37
4.1 Jména	43
4.2 Výrazy, rčení, úsloví	43
4.3 Svátky	48
5 „Moje Bible“	48
5.1 Příběhy	49
5.2 Ilustrace	51
5.3 Úprava knihy	53
5.4 Název knihy	54

Závěr	54
Přílohy zmíněné v textu	55
Příloha 1 – TABULKA KÁNONŮ	56
Příloha 2 – SEZNAM ZKRATEK	59
Příloha 3 – PŘEKLADY DO ČEŠTINY	61
Příloha 4 – VYUČOVACÍ SCHÉMA	62
Dokumentace praktické části – příběhy	63
Dokumentace praktické části – ilustrace	89
Dokumentace praktické části – grafická úprava	119
Seznam použité literatury	127

Úvod

Bible je výzva. Tato první myšlenka stála u zrodu má diplomové práce a kromě ní také přesvědčení o tom, že závěrečná práce mého studia by měla nějakým způsobem zastřešovat či spojovat všechno, co jsem se po dobu studia naučila, všechny tři studijní obory (výtvarná výchova, občanská výchova, pedagogika). Vytvořit knihu biblických příběhů je přesně ten záměr, který tuto podmínku splňuje. K tomuto záměru jsem dospěla postupně, ale je logickým vyústěním toho, co mě kdy nejvíce bavilo a zajímalo (knihy, písmo, grafika, náboženství).

Mým cílem je přiblížit Bibli lidem. Jako budoucí pedagog se zaměřím na mladé lidi, děti. Bibli jim chci přiblížit dvěma způsoby :

- a) při vyučování – zařazením tématu bible do vyučovacího plánu
- b) v soukromém životě – vytvořením ilustrované knihy biblických příběhů

V souladu s mým přesvědčením, že pedagog by měl za všech situací zůstat neutrální a objektivní, snažím se obojí pojmout pohledem člověka, který sice nevěří, avšak má k víře úctu. V průběhu celé práce mám na paměti, že ve škole nelze žádný životní názor zamlčovat a také žádný nesmíme upřednostnit.

V teoretické části diplomové práce vysvětluji, proč je tak důležité o Bibli učit, proč by měl každý o Bibli něco vědět. Snažím se dokázat, že znát Bibli je dobré i pro lidi, kteří nevěří v Boha. Proto v teoretické části vysvětluji, co konkrétně by se podle mého názoru měli nevěřící o Bibli dozvědět, proč a jakým způsobem.

V první kapitole nejprve upřesním, co mám na mysli, když mluvím o Bibli, protože, jak později pochopíte, není Bible jako Bible. Bible může být pro někoho knihou jeho života, pro jiného jen sbírkou legend. Čím vším může být Bible a jak vznikla a také jak v ní můžeme najít něco nového, to osvětlím v této kapitole.

Druhá kapitola nese možná na první pohled „kacířský“ název K čemu je Bible dobrá. Jistě je k něčemu dobrá, ale záleží na tom komu. Zaměřím se na některé zajímavé demografické skupiny lidí a podívám se na to, k čemu by mohla být Bible dobrá právě jim. Vysvětlím také svůj osobní postoj k Bibli.

V další části se budu věnovat tomu, jaké místo má mít Bible ve škole a připojím také návrh na blok vyučovacích hodin na téma Bible, ve kterém se prolínají různé předměty (v souladu s moderními tendencemi ve školství, kdy se boří hranice mezi předměty).

Kromě výše jmenovaných témat v mé práci bude také kapitola o tom, co všechno v Bibli najdeme, tedy bez ohledu na to, do které z výše jmenovaných skupin lidí patříme. Jsou to věci, které bychom třeba ani nečekali, například slovní spojení, která běžně používáme v řeči nebo naše jména.

Poslední kapitola popisuje vlastní postup práce na „mojí Bibli“, tedy na praktické části mé diplomové práce.

Mám-li úvodem shrnout, o čem je teoretická část mé diplomové práce, je to hledání významu, který má Bible v této době v tomto světě pro konkrétní lidi. Jinými slovy je to pohled na Bibli optikou „tady a teď“. Čas od času připomenu také pár řádků o historii (tomu se nelze vyhnout), ale jen tam, kde je to nezbytné. Obšírné studie nechám jiným.

Zásadní a nedílnou součástí této diplomové práce je její praktická část, tedy

- a) vlastní texty příběhů ze Starého zákona převyprávěné pro děti
- b) soubor ilustrací k příběhům zhotovených technikou linorytu
- c) návrh grafické úpravy knihy - modelové dvoustrany, které ilustrují, jak by výsledná kniha měla vypadat, jakým způsobem bude uspořádán text a ilustrace a návrh obálky

1. Není Bible jako Bible

Dříve, než se pustím do nějakého zkoumání, musím upřesnit předmět zkoumání. Předmětem zkoumání v mé práci je Bible. Ovšem toto slovo (i když se to na první pohled nemusí zdát) je mnohovýznamové. Pro každého znamená Bible něco jiného, přestože je to stále jedna věc. Podívejme se, co si lze například pod pojmem Bible představit. Kterou Bibli se zabývám?

1.1. Bible jako kniha

S tímto tvrzením lze jistě souhlasit, není ovšem přesné. Už její samotné jméno nám napovídá, že to není *jedna* kniha.

***Bible** (z řec. τὰ βιβλία ta biblia knihy, svitky) je soubor knih, které křesťanství považuje za posvátné a inspirované Bohem.¹*

Biblické texty vznikaly postupně na různých místech. Časem bylo třeba je uspořádat a říci závazně, které texty do Bible patří a které ne. Ovšem různé církve zařadily do Bible různý počet knih a seřadily je různým způsobem. Další knihy, které na první pohled Bibli připomínají (mluví například o stejných osobách), se do Bible nedostaly. Katolíci tyto knihy nazývají apokryfy, pro protestanty jsou to pseudoepigrafy. O apokryfech ještě pár slov níže.

Bibli tvoří 39 knih, pokud mluvíme o „židovské“ nebo „hebrejské“ bibli, lépe řečeno o Tanachu, tedy o tzv. palestinském kánonu. Tento kánon, tedy soubor knih, které závazně do Písma patří, stanovili Židé v prvním století našeho letopočtu, také jako reakci na křesťanství. Bylo nutné se vůči vznikajícímu křesťanství vyhranit.

Bibli tvoří šedesát šest knih, mluvíme-li o Bibli „katolické“, kterou můžeme lépe označit jako alexandrijský kánon. Tento kánon byl definitivně stanoven Tridentským koncilem 8. dubna 1546.

Pravoslavné a protestantské církve jsou sice také křesťané, ovšem počet knih, které řadí do Starého zákona je trochu odlišný od katolíků.

¹ Wikipedia, otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bible>

Křesťanskou Bibli dělíme na Starý a Nový zákon. Knihy, které se řadí do Nového zákona, jsou u katolíků, pravoslavných i protestantů v podstatě shodné, odlišnosti se týkají pouze Starého zákona.

Celý systém biblických kánonů uvádím v **1. příloze** této práce.

Všechny knihy, které jsou součástí Bible, se potom dělí na kapitoly a každá kapitola na verše. Verše a kapitoly jsou očíslovány, pro každou knihu existuje ustálená zkratka. (Seznam zkratek – **2. příloha**.) Nepoučenému čtenáři se potom toto číslování jeví jako prapodivné „šifry“ jako např. **Gen 1,1** (první věta Bible „Na počátku stvořil bůh nebe a zemi.“) nebo **Ex 34,28** („A byl tam s Hospodinem čtyřicet dní a čtyřicet nocí; chleba nepojedl a vody se nenapil, nýbrž psal na desky slova smlouvy, desatero přikázání.“) a jiná: **Mat 3,16** („Když byl Ježíš pokřtěn, hned vystoupil z vody, a hle, otevřela se nebesa a spatřil Ducha Božího, jak sestupuje jako holubice a přichází na něho.“) atd.² Vidí-li nezasvěcený něco takového poprvé, připadá mu to spíše jako nějaký algoritmus než jako citace. Takový člověk často ztratí chuť Bibli číst, protože to skoro není kniha, ale matematická úloha. Věřícího však něco takového nikdy nenapadne. Pro něj jsou tyto zkratky dost důležité, neboť podle nich snadno najde, co potřebuje. Dělení na kapitoly a verše je křesťanského původu. Bible byla rozdělena na kapitoly kolem roku 1203 (Štěpán Langton). Kapitoly byly rozděleny na verše kolem roku 1551 lingvistou Stephanem. Toto dělení se ukázalo jako velmi praktické a proto se rychle ujalo.

Deuterokanonické knihy jsou ty, o jejichž zařazení do kánonu se v církvi vedly spory, byly ale nakonec do kánonu zařazeny. Jsou to například knihy: Júdít, Tóbijáš, Báruch, 2 knihy Makabejské a části knihy Daniel a Ester. S tím by ovšem nesouhlasily protestantské církve, které tyto knihy jednoznačně odmítají. Kromě toho známe také apokryfy (katolické rozlišování), které nikdy do kánonu zařazeny nebyly a nebudou. Jsou to další spisy, které se týkají Starého zákona a apokryfy novozákonní, jako například evangelia Tomáše a Matěje. Tyto knihy nebyly zařazeny do Bible hlavně kvůli pochybnostem o jejich autorství (anonymní autoři své knihy připisovali slavným autorům, kteří podle tradice napsali některé kanonické knihy, např. Davidovi), někdy je

² Zmiňované citáty pochází z ekumenického překladu bible

zpochybněna také doba vzniku, někdy církevní představitelé nesouhlasili s jejich zněním (např. mladý Ježíš a vrabčáci, Pseudo – Tomášovo evangelium dětství). Apokryfy jsou ale velmi inspirativní (jedná se většinou o příběhy či legendy) a byly často zobrazovány (více v části Bible a umění).³

Vidíme tedy, že v Bibli je složité se orientovat a musíme vždy upřesnit, jakou Bibli máme zrovna na mysli, respektive jaký kánon. Existuje tedy kánon palestinský (Židé), pravoslavný, katolický a protestantský. Ustálily se v různých dobách a nezávisle na sobě. Ačkoli se nám to jako nevěřícím může zdát divné nebo malicherné, pro jednotlivé církve je jejich kánon velmi důležitý. Pro ně jsou to svaté knihy a jako s takovými s nimi nakládají.

1.2. Bible jako slovo boží

Jak už bylo řečeno, věřící považují Bibli jako celek za posvátnou knihu. Setkáme se s označením Písmo svaté. Předčítá-li kněz pasáž z bible, nezapomene dodat: „slyšeli jsme slovo boží“: Ovšem dojem, že Bibli napsal sám Bůh by byl mylný. V Bibli jsou vlastně zaznamenány zážitky či zkušenosti lidí s Bohem nebo jeho skutky. Mylná je i představa mnoha nevěřících, že Bible „je ta divná kniha bez autora“. Kdo ji tedy napsal?

Bible se liší od kterékoli jiné knihy na světě v jednom důležitém ohledu. Je dílem jak mnoha různých lidí, tak Boha samého. Čtete, že je „vdechnuta Bohem“: Někdy užíváme slovo inspirovaná. To neznamená, že by Bůh diktoval svá slova pisatelům, nýbrž že je inspiroval, tj. Vedl k poznání své vůle a pravdy.

Slovům Bible lze proto důvěřovat a její poselství má zvláštní moc mluvit k lidem každé doby. Proto se Bible často označuje za „Boží slovo“.⁴

Jenomže, a tady jsme u samotného jádra problému, Bible nevzešla přímo z Božích úst, i když velmi dlouho taková představa převládala (Ex 31,18).

³ Více o apokryfech na internetové stránce <http://www.etf.cuni.cz/galerie/avu/index.html>, která dokumentuje výstavu Centra biblických studií UK a AVČR

⁴ Jak k nám přišla bible, Meryl Doney, SPN 1993, str. 2

Nesměšujme diktát a inspiraci. Bůh Izreale a Ježíšův, náš Bůh, si totiž hned na úsvitu dějin zvolil svůj vlastní způsob, jímž se na svůj lid obrací.⁵

Autorů Bible je více. Ústní tradice, kterou si Židé zpočátku předávali z generace na generaci, začali později zapisovat. Hebrejci si osvojují abecedu ve 13. století př. n. l. Nejprve zapisují dějinná vyprávění, písně (každodenní nebo náboženské) a zákonná ustanovení.

Písmo svaté obsahuje knihy a dopisy od více než 40 proroků a dalších Božích poselů, kteří všichni psali pod vlivem Ducha svatého. (Viz 2. Timoteovi 3,16.17) Jednotliví pisatelé žili v rozdílných dobách, někteří řádově až stovky let od sebe. V mnoha ohledech si byli tyto lidé zcela cizí. Někteří byli podnikatelé či obchodníci, jiní zase pastýři, rybáři, vojáci, lékaři, kazatelé nebo i králové. Sloužili za dob různých vlád a žili uprostřed docela protichůdných kultur a filozofických směrů. Je to opravdu pozoruhodné dílo: Když se dá dohromady 66 biblických knih se svými 1189 kapitolami sestavenými z 31173 veršů, zjistíme, že tento celek je ve svém klíčovém poselství úžasně harmonický.⁶

Prvních pět biblických knih, tzv. Pentateuch, je označováno jako pět knih Mojžíšových a Mojžíš je tradičně považován za jejich autora. Je to ale autorství sporné, neboť jak by mohl Mojžíš o sobě psát ve třetí osobě a navíc jak by mohl popsat vlastní smrt? Prvním mužem, který racionálně zpochybnil Mojžíšovo autorství Pentateuchu, byl židovský učenec Ibn Ezra (1092-1167). Po něm mají podobný názor až v humanismu na přelomu 17. a 18. století Baruch Spinoza nebo Thomas Hobbes.⁷

Knihy pojednávají o počátku světa, prvních lidech, potopě, Abrahamovi, Jákobovi, Josefovi a egyptském otroctví a Mojžíšovi, který lid z Egypta vyvedl a dovedl jej přes poušť až k hranicím Kanaánu. Součástí vyprávění je také desatero božích přikázání, které prý Bůh věnoval lidem na hoře Sinaj.

⁵ Bible nespada z nebe (Strhující historie jejího zrození), Bernard Gillièron, Mlýn, Třebenice 1999; str. 8

⁶ www.bibleinfo.cz, článek Bible: Kdo ji napsal?

⁷ Touto problematikou se zabývá tzv. Teorie vzniku Pentateuchu.

Všechny biblické knihy mají většinou přímo v názvu svého autora (nebo alespoň domnělého či tradičního autora). Moderní věda zpochybňuje některá autorství. Například je vyvráceno, že by král Šalomoun napsal Píseň písní. Autorství biblických knih je problém, který by si zasloužil samostatné zkoumání. Věřící své (byť i domnělé) autory znají a my ostatní se můžeme spokojit s tím, že at' jednotlivé knihy napsal kdokoli, jistě neměl žádné literární ambice, ale především chtěl podat své svědectví o Bohu.

Autorství prvních novozákoních knih (evangelií) je přisuzováno tzv. evangelistům (Matouš, Marek, Lukáš, Jan). Byli to čtyři ze dvanácti apoštolů. Tyto knihy popisují svědectví o Ježíšově životě. Velkou část Nového zákona tvoří dopisy, tradičně přisuzované Pavlovi. Pavel, horlivý misionář, v nich vysvětluje prvním křesťanům, jak by měli žít. Další dopisy prý napsal Petr a Jan. Janovi je přisuzována také poslední kniha, Zjevení.

1.3. Bible nevznikla najednou

Biblické knihy vytvořili jejich různí autoři postupně. Starý zákon vznikl v průběhu zhruba 800 let. Nejstarší texty pocházejí snad z období před r. 1000 před n. l., nejmladší vznikly asi v 2. stol. př. n. l. (Makabejské povstání). Potom se vyprávění na nějakou dobu odmlčuje a následuje příběh o Ježíšovi, tedy Nový zákon (vzniká v prvním století n. l.).

Nejstarší biblickou knihou je Amos, prorok z 8. století před Kristem. Uvidíme však, že se v mnohých knihách objevují ještě starší texty, z nichž některé sahají až k 10. století: Izraelci totiž znovu a znovu přepisovali své literární dědictví a pokoušeli se tak co nejvíce porozumět přítomnosti. Nejmladší biblickou knihou, pochopitelně novozákonní, je druhý list Petřův psaný kolem roku 125 po Kristu. Zrození Bible tedy pokrývá více než jedno tisíciletí. Kolik je na světě knih, jež by se mohly pochlubit něčím podobným?⁸

První texty napsal patrně Mojžíš. Text Zákona byl uložen do zvláštní truhly (schrána úmluvy), kterou Židé nosili stále s sebou a

⁸ Bible nepadla z nebe (Strhující historie jejího zrození), Bernard Gillièron, Mlýn, Třebenice 1999; str. 6

nakonec byla uložena v chrámu. Potom vznikaly další texty. V 5. stol. př. n. l. (za Ezdráše a Nehemjáše) byly Mojžíšovy knihy ukončeny.

V době Davidovy a zvláště Šalomounovy vlády, zhruba v letech 970 až 950, probíhá pokus uspořádat dostupné dokumenty do jakési velké historické fresky, jež by měla ukázat, že Bůh nepřestal, a to ani v dobách zkoušek a nepřízně, řídit úděl svého lidu. Tento pokus bývá označován jahvistická tradice. Jahvistická, neboť jmenuje Boha hned od stvoření (Gn 2,4b) Jahve. A protože se psaly jen souhlásky, nikdo už dnes neví, jak se toto jméno vlastně vyslovovalo – tím spíš, že židé ve veliké úctě k Bohu říkali, kdykoli na toto slovo v textu narazili, Pán. Zmíněný soubor začíná vyprávěním o stvoření ... zdůrazňuje, že Pán, který vyvedl lid z Egypta, byl týž jako na úsvitu dějin lidstva ... vypráví dějiny praotců ... a snad i dobytí Kenaánu.⁹

Shromáždují se další texty (Samuelovy, Davidovy). Juda Makabejský shromáždil všechny knihy a možná on je rozdělil na Zákon, Proroky a ostatní. V r. 90 n. l. byl definitivně schválen jejich počet.

Za doby Ježíšovy se četly tyto texty Zákona. Po nich vznikly nejprve dopisy, které kolovaly mezi vznikajícími církvemi. Apoštolové sami vyprávěli o Ježíšovi, neboť ho sami zažili. Jak ale začali umírat, bylo potřeba, aby své vzpomínky zaznamenali jako přímí svědkové, dokud žije někdo, kdo si vše přímo pamatuje. Vyprávění kolovalo více, ale ve 2. století představitelé církve rozhodli, že závazná jsou znění 4 evangelií, jak je známe dnes. Definitivní soubor knih Nového zákona byl stanoven koncily v Laodiceji (r. 363) a v Kartágu (r. 397). Potom už nebyly žádné další knihy přidány.

1.4. Bible v různých jazycích

Bible byla napsána postupně, různými lidmi, v různých dobách a pochopitelně i různými jazyky (potažmo různými písmi). Většina Starého zákona je psána hebrejsky, části knih Daniel a Ezdráš byly napsány

⁹ Bible nepadla z nebe (Strhující historie jejího zrození), Bernard Gillièron, Mlým, Třebenice 1999; str. 17

aramejsky a Nový zákon byl napsán řecky. To jsou původní jazyky. Potom se celá Bible začala překládat.

Na počátku letopočtu, kdy vznikaly první církevní obce, se kolem Středozemního moře rozprostírala Římská říše, která tak sjednocovala mnoho zemí. Uvnitř říše byla všem společná helénistická kultura a jazyk řečtina. Prvním řeckým překladem hebrejské Bible byla **Septuaginta** (což znamená *sedmdesát*), která vznikla v Alexandrii mezi 3. a 1. stol. př. n. l. Tento překlad vznikl proto, aby mohla být Tóra zařazena do alexandrijské knihovny a 70 je počet překladatelů. Řečtina byla jazykem lidu, ale úředním jazykem byla latina. První závazný latinský překlad pořídil Jeroným (dokončen r. 400). Tento překlad známe jako **Vulgátu** (neboli lidové vydání).

Kromě toho byl pořízen překlad syrský, Pešitta (r. 100), koptský, arménský (5. století), gótský neboli germánský (pol. 4. století) a staroslověnský (Cyril a Metoděj, 9. století).

V římské říši se po staletí používal jediný závazný překlad a to latinská Vulgáta. Když ale říše padla (5. století – její západní část), postupně přestalo běžné obyvatelstvo latinsky rozumět. Lidé byli často negramotní a i když uměli číst, latinsky určitě ne.

Na 900 let se Bible oclta v rukou církevních hodnostářů a mnichů, protože lid jí nerozuměl. Středověcí křesťané byli vlastně ve svých znalostech Bible odkázáni na to, co viděli a slyšeli ve svém kostele. Výzdoba a dramatické slovo byly tedy nesmírně důležité.¹⁰

Přeji si, aby bible byla přeložena do všech jazyků, aby si ji mohli přečíst nejen Skotové a Irové, ale i Turci a Arabové. Byl bych rád, aby ji prozpěvoval oráč, když jde za pluhem, a tkadlec ji notoval do rytmu svého člunkuá, aby poutník zapomínal na svoji únavu, když se rozpomíná na její příběhy. Erasmus Rotterdamský¹¹

Veliký rozvoj překladů Bible spadá samozřejmě do období reformace (15. století). Požadavek, aby každý národ měl Bibli ve svém jazyce je ostatně jedním z hlavních rysů reformace. Překladatelům (např. John Wycliffe) potom přišel velmi vhod Gutenbergův vynález knihtisku

¹⁰ Jak k nám přišla bible, Meryl Doney, SPN 1993, str. 11

¹¹ Kniha o Bibli, Starý zákon, Jacques Musset, Albatros Praha 1992, str. 9

(1447/1448), který rozmnožování nových překladů velmi urychlil. První tištěnou knihou byla ostatně Bible, tzv. Gutenbergova (1452). V této době byla Bible přeložena do francouzštiny, španělštiny, švédštiny, angličtiny, řečtiny (Nový zákon), němčiny, holandštiny, dánštiny a také do češtiny.

V 17. století, v období kolonizace, se Bible prostřednictvím misionářů dostává do celého světa a je překládána do všech jazyků nově objevených zemí.

Do roku 1800 byla Bible přeložena buď celá nebo některá její část pouze do 70 jazyků Rozmach misie v 19. století však ovlivnil i překladatelství. Stovky obětavých žen a mužů se s nadšením pustily do tohoto úkolu.¹²

V roce 1900 byla alespoň jedna kniha Bible přeložena do 517 jazyků, celá do 118 jazyků. Dnes je alespoň část Bible k dispozici ve dvou tisících jazycích a celá bible byla přeložena do 318 jazyků. Na dalších překladech se pracuje.

Překlad Bible do češtiny také není jeden. Známe tzv. první, druhou, třetí a čtvrtou redakci, neboli vydání. Staroslověnský překlad, který byl úplně první na našem území, se nezachoval (9. stol.). Z 11 a 12. stol. pocházejí české glosy, vpisky do latinské Bible. Evangelia a žalmy byly přeloženy na přelomu 13. a 14. století pro ženské kláštery (jeptišky neuměly latinsky). Bible pražská (1488) je první českou tištěnou Biblí. Bible kralická neboli Šestidílka (1579 – 1594) je dosud nejproslulejším překladem. Pracovali na něm duchovní Jednoty bratrské, do češtiny překládali přímo z hebrejštiny a řečtiny. Byla vydána několikrát a vychází dodnes. V 17. století (po Bílé hoře) vytvořili jezuité pro římskokatolickou církev nový překlad, Bibli svatováclavskou (1677 – 1715). Stala se oficiálním překladem pro české země v Rakouské monarchii. Moderním překladem je Ekumenický překlad, který vychází od roku 1979. V 90. letech byl kralický překlad převeden do moderní češtiny jako *Nová Bible kralická* – v tomto překladu byly odstraněny archaismy a použita moderní větná stavba. V posledních letech se objevil také parafrázovaný překlad Nového zákona *Slovo na cestu*. (**Příloha č. 3** - překlady do češtiny.)

¹²Jak k nám přišla bible, Meryl Doney, SPN 1993, str. 16

1.5. Bible jako příběhy

Bible je celá knihovna, vznikla v různých dobách, má různé autory a stejně tak není psána jednotným stylem. V Bibli najdeme kroniky, které popisují události, které se staly (např. knihy Samuelovy nebo evangelia), jiné jsou knihy prorocké, které popisují události, které se mají stát (např. Izajáš, Zjevení), dále tu najdeme i předpisy pro běžný život, co se smí a nesmí jíst, jak slavit svátky a další pravidla, mnoho poezie (např. Jób) a žalmů a také přísloví.

To, že je Bible knihou příběhů, je jen jeden její aspekt a nevystihuje plně Bibli jako takovou. Ale právě příběhy jsou to, co vesměs lidé z bible znají. Když je přeložen původní hebrejsko – řecký text do jiného jazyka, znamená to snahu přiblížit Písmo těm, kteří neumějí hebrejsky ani řecky. Proč je ale národní překlad dále přepisován a převypravován?

1.5.1 Biblické příběhy pro dospělé

Smysl převyprávěných příběhů pro dospělé můžeme shrnout do hesla „Bible pro nevěřící“. Netvrdím, že by převyprávěné příběhy nemohli číst věřící lidé, ale ten, kdo věří v Boha a žije v církvi, nemá asi moc velkou potřebu číst nějaké příběhy „z druhé ruky“. Věřící zná samotnou Bibli. Biblické příběhy si nejspíše přečte ten, kdo se chce o Bibli něco dozvědět (tedy nezná ji od dětství), ale nehodlá jí uvěřit. Tyto knihy příběhů jsou určeny pro lidi, kteří chtějí mít kompletní vzdělání, poznání světa, kteří si uvědomují, že Evropa by nebyla tou Evropou, kterou známe, nebýt křesťanství a křesťanství by nebylo bez Bible. Příběhy čtou buď jako legendy (beletrie) nebo jako historické vyprávění (literatura faktu) nebo proto, že se snaží Židy a křesťany pochopit.

1.5.2 Biblické příběhy pro děti

Oproti tomu Bible převyprávěná pro děti je jakousi „Bibli pro začátečníky“. Předpokládejme, že jsme věřící rodiče a chceme svým dětem Bibli přiblížit. Dětem, které se sotva naučily číst, nemůžeme dát do ruky rovnou celý svazek Bible. Ani by ji neotevřely. Budeme jim spíše příběhy sami vyprávět (třeba i proto, že ještě číst neumějí), budeme je vypravovat vlastními slovy, začneme s našimi nejoblíbenějšími a možná je budeme vypravovat i na přeskáčku. Budeme vysvětlovat, komentovat a

to, co se nám zdá pro děti nevhodné klidně vynecháme a necháme na později.

Podobný postup volí také pisatelé biblických příběhů pro děti. Tyto knihy jsou tedy většinou určeny pro děti věřící. To ale samozřejmě nevylučuje, že by si je nemohly přečíst všechny děti.

Jak už bylo řečeno výše, Bible je kniha velmi obsáhlá a komplikovaná. Knihy biblických příběhů jsou jen jakýmsi výběrem, výtahem z Bible. Většinou vynechávají některé pasáže, shrnují, vysvětlují. A často proto nejsou kompletní.

Jak jdou biblické příběhy za sebou? Bible není psána chronologicky. Je v ní sice patrná tendence ke chronologii, ale jednotlivé události jsou v Bibli popsány na různých místech několikrát, bibličtí autoři se k některým vyprávěním několikrát vrací, opakují je a podobně. Dobrým příkladem jsou evangelia. Popisují zhruba stejné události, ale různým podáním. Autoři převyprávěných příběhů proto do jednotlivých epizod shrnují to, co je v bibli popsáno na různých místech.

Výběr příběhů, které tito autoři do svých knih zahrnou, je potom čistě na nich. Ty nejznámější příběhy se samozřejmě objevují v drtivé většině těchto knih. Jsou to například vyprávění o počátku světa, potopě, věži, Abrahámovi, Josefovi, egyptském zajetí, Mojžíšovi, Samsonovi, Davidovi a tak dále. Jiné bývají často vynechávány, např. ty příběhy, které pocházejí z deuterokanonických knih. Jiné se neobjevují vůbec – příběhy apokryfní. Vidíme tu, že autoři převyprávěných příběhů se většinou snaží do velké míry respektovat Bibli a její uspořádání. Někteří také uvádějí zkratky částí Bible, kterými se inspirovali, ale nebývá to pravidlem..

1.6. Bible jako podklad pro mou práci

Výše jsem uvedla, jak je Bible složitá. Považuji proto za důležité upřesnit, ze které Bible jsem vycházela, zejména podle které jsem psala „svoje biblické příběhy“. Nejprve jsem samozřejmě četla samotnou Bibli a to ekumenický překlad. Potom jsem přečetla několik knih biblických příběhů pro děti a tři knihy převyprávěné pro dospělé.¹³ Pomohlo mi to

¹³ Konkrétní autory a vydání viz kompletní seznam literatury na konci mé práce.

lépe se zorientovat a inspirovat se, jakým způsobem různí autoři ty které příběhy vyprávějí, které vybírají a které vynechávají. Bible je podle mne především poselství, bez ohledu na to, v jakém je překladu a jak je uspořádaná.

Na začátku této kapitoly jsem si položila otázku, kterou Bibli se vlastně zabývám? Židovskou nebo křesťanskou? Biblickou poezií nebo příběhy? Bibli v jakém jazyce? Na to mohu odpovědět: zabývám se bibli jako fenoménem, s přihlédnutím k tomu, že tento fenomén zahrnuje všechny výše zmíněné aspekty a s důrazem na tu stránku Bible, kterou nazýváme příběhy.

2. K čemu je Bible dobrá?

2.1. Subjektivní pohled na Bibli

Jak se na Bibli můžeme dívat? Jako věřící, umělec, vědec, spisovatel, hudebník, farář... Byly o ní napsány tuny knih, proneseny tisíce slov. Byla zkoumána lidmi na celém světě (laiky, věřícími i experty), ve všech dobách (kam až paměť sahá) a především ze všech různých úhlů pohledu (náboženský, umělecký, historický, literární...).

Chtěla bych najít v Bibli něco nového. Jak pošetilé. Co napsat více, abych neopakovala cizí slova? Je možné v tak staré knize ještě hledat nové věci? Z hlediska národů či kultur nebo lidstva jako celku (kolektivního vědomí) je Bible prozkoumaná skrz naskrz. Každé jednotlivé slovo bylo změřeno, zváženo, přečteno tam i zpět, přeloženo do tisíců jazyků, napsáno nespočetně rukama, vysloveno nespočetně ústy nespočetněkrát. Každý jednotlivý příběh našel tisíce interpretací, vysvětlení, zobrazení. Každá jedna osoba, o které Bible vypravuje se dočkala miliónů svých následovníků nebo jmenovců. Bible inspirovala množství básníků, hudebníků, malířů, filmařů... Bez Bible bychom si neuměli představit dějiny, kulturu, architekturu. A tak dále.

Jakkoli se může zdát, že je to nemožné, přesto vím, že v té knize lze najít něco nového. I když už o ní bylo řečeno tolik, není možné, že by už o ní bylo řečeno vše nebo že by ona sama už řekla vše. Proč by jinak

dosud oslovovala tolik lidí? Bible má stále co říct, jinak by už byla dávno zapomenuta. Všechny ty komentáře k Bibli by byly dávno mrtvé, kdyby ona sama už vyčerpala své sdělení.

Jaký tedy zvolit úhel zkoumání, abych se k tomu novému a nečekanému, co v Bibli hledám, dostala? Po letech úvah a desítkách pokusů o něco smysluplného jsem zjistila, že jediný možný úhel pohledu, který může objevit něco nového, je vždy pohled subjektivní. Jak už bylo řečeno, z hlediska lidstva už bylo prozkoumáno celkem vše, co by nám mohla Bible nabídnout. Ať k tomu přidáme cokoli, vždy riskujeme, že budeme opakovat něco, co už bylo dávno napsáno, neboli, že budeme nosit dříví do lesa. Ovšem subjektivní pohled jednoho konkrétního člověka objeví vždy něco nového, nečekaného, neznámého. Bible je ta nejznámější kniha na světě, zároveň však ta nejintimnější. Předčítá se veřejně, díla jí inspirovaná jsou veřejná, vše, co o ní víme, je veřejné. Je jejím smyslem, aby ji četlo co nejvíce lidí. Ovšem Bible je především kniha soukromá. Člověk ji především čte sám. A zážitek, který s Bibli má, je jen jeho soukromý. Je nepřenosný.

Když jednotlivý člověk vezme Bibli poprvé do ruky, bez ohledu na to, kolik o ní věděl už předtím, nikdy nemůže být zcela připraven na to, jaký zážitek mu tato kniha připraví. Bez ohledu na to, co všechno se o ní objektivně dozvěděl, bez ohledu na to, kolik toho věděl jeho otec či celý jeho národ, bez ohledu na to, zdali je tento čtenář věřící nebo z jaké kultury pochází, když vezme Bibli poprvé do ruky a pokaždé, kdy ji opět vezme do ruky, vždy se o ní dozví něco nového. Tento subjektivní aspekt je pro ni charakteristický.

Tedy v této kapitole se podívám na bibli **ze subjektivního hlediska jednotlivého člověka**. Pokusím se odpovědět na to, jak jednotliví konkrétní živí lidé Bibli zkoumají, jestli jim je lhostejná nebo je pro ně smyslem života. Také jestli jim je k něčemu dobrá, respektive k čemu je dobrá.

2.2. Rozdělení do skupin

Jednotlivých konkrétních lidí je však více než 6 miliard. Je tedy potřeba definovat toho jednoho konkrétního, kterým se budeme zabývat. Myslím, že mému úmyslu neublíží, když jednotlivé lidi roztrídím do několika skupin. Hledisko pro rozdělení lidí do skupin bylo, jaký mají či

nemají vztah k Bibli nebo náboženství jako takovému. Rozdělila jsem je pro účely své práce následovně:

- **Židé** (protože to jsou ti, kteří dali světu Starý zákon)
- **křesťané** (ti, kteří dali světu Nový zákon)
- **věřící jiných náboženství** (věří v boha nebo bohy, proto mohou Bibli do určité míry pochopit, ale nevěří tomu, co je v ní napsáno)
- **nevěřící** (vůči Bibli se většinou vyhraňují tím způsobem, že ji odmítají)
- **umělci** (Bibli mají jako inspiraci)
- **děti** (mají nebo nemají Bibli znát?)

Pokusím se podívat na Bibli očima zástupců jednotlivých skupin, očima očima fiktivních lidí, modelových představitelů skupin, do kterých jsem si je rozdělila. Nebudou však o nic méně skuteční, než lidé, které potkáte na ulici, jen proto, že jsou poněkud zobecnění. Tyto modelové postavy jsem si vytvořila na základě toho, co o těchto skupinách lidí vím.

2.3. Praktický význam Bible

To, že je Bible historický dokument, že je základním náboženským textem křesťanů nebo že je to první tištěná kniha na světě, jsou jistě zajímavé a důležité poznatky, neřeknou nám ale nic o tom, jaký by bible mohla mít praktický význam. Pomůže nám k něčemu (v něčem) četba bible? Co nám její studium přinese?

2.4. Židé a Bible

Židé Bibli neznají, nebo lépe řečeno neuznávají. Své posvátné texty nazývají Tanach. Je to zkratkové slovo, vzniklé zkrácením slov označujících tři základní části písma, tedy Tóra (Zákon), Neviím (Proroci), Ketúvím (Spisy). Tyto staré texty potom přejímají křesťané jako Starý zákon.

Pro vyznavače judaismu je Tanach centrum, kolem kterého se točí veškerý jejich život. Pasáže z Tóry mají v malých schránkách připevněné na dveřích a dávají si je na čelo v malých kožených krabičkách. Textu se nikdy nedotýkají a když ho čtou, používají ukazovátka. Tak moc si ho váží. Neznají žádné svaté obrazy nebo sochy, Tanach je pro ně jediným předmětem uctívání a to jako slova inspirovaná jediným Bohem.

Tóra je pro ně potvrzením jejich národa, jejich dějin a dokladem toho, že jsou vyvoleným národem. Je základem jejich sebeurčení. Je také souborem předpisů, kterými je třeba se řídit.

K čemu je tedy Bible Židům? Vlastně k ničemu, pokud myslíme bibli jako Starý a Nový zákon. Pokud myslíme Tanach, je pro ně vším.

V Tanachu (nebo chcete-li ve Starém zákoně) se na několika místech píše o mesiáši. Mesiáš znamená olejem pomazaný. Původně to bylo označení pro krále. Ten, který byl vyvolen za krále, byl pomazán olejem. Po králi Davidovi, v době, kdy se Izrael rozpadl na dvě země a i ty postupem času zanikly, se objevují proroci, kteří ohlašují příchod nového krále, mesiáše. Časem toto označení dostalo symbolický význam, mesiáš jako spasitel. Židé dodnes mesiáše očekávají, pro křesťany jím byl Kristus.

2.5. Křesťané a Bible

Křesťané přijali staré židovské texty a připojili k nim texty o Ježíšově životě a první církvi. Potom tyto dva soubory pojmenovali jako Starý a Nový zákon. Starý zákon je tedy společný oběma náboženstvím, ale každé z nich je chápe jiným způsobem. Křesťané čtou staré židovské texty jinýma očima, vidí v nich ohlášení příchodu Ježíše atd. To Židé rozhodně odmítají a v tom se obě náboženství nikdy neshodnou.

Křesťané také Bibli považují za svatou nebo posvátnou, ale zdaleka její text neuctívají tak, jako Židé. Některé pasáže neberou tak vážně, jiné považují za dávno překonané. Bible pro ně není dějinami jejich národa (křesťané žádný národ netvoří). Je pro ně nejvíce souborem určitých modelů chování, pro každou situaci v životě mohou najít paralelu v bibli a zjistit tak, jak se mají zachovat. Osoby, které vystupují v Bibli, jsou pro její čtenáře vzory chování (zejména Ježíš), bible je pro křesťany souborem mravních norem, důkazů existence Boha, souborem modliteb a ponaučení.

K čemu je Bible křesťanům? Útěchou, povzbuzením, nadějí. Nový zákon je pro ně logickým vyústěním událostí, které jsou popsány ve Starém zákoně. Stejně důležité je pro ně i společenství křesťanů.

Bible je pro křesťany také zdrojem inspirace. Na rozdíl od judaismu totiž v křesťanství neplatí zákon zobrazování a proto jsou výjevy z Bible často zobrazovány.

2.6. Bible a věřící jiných náboženství

Říkáte si, proč by měl například hinduista číst Bibli? To je jako kdyby křesťan četl třeba Korán. K smíchu? Určitě ne.

Například **muslimové** mají s křesťany a židy mnoho společného. O muslimech bible mluví, i když slovo muslim nebo islám tam pochopitelně nenajdeme. Najdeme tam příběh Izmaela, praotce všech muslimů, od kterého odvozoval svůj původ prorok Mohamed. Izmael byl prvním synem Abraháma (v tu chvíli ještě Abrama, přejmenován byl později). Měl ho se služkou (otrokyní) Hagarou, když jeho vlastní žena Sára dlouho nemohla mít děti. Podle Bible Bůh slíbil, že Hagar, potažmo její syn Izmael bude mít mnoho potomků, ze kterých vzejdou zástupy.¹⁴

Izmaelci (národ vzešlý z potomků Izmaela) byli ti, kteří koupili Josefa od jeho bratrů a dovezli ho do Egypta. Také Jitro, muž, který žil v midjánské zemi a poskytl útočiště Mojžíšovi a později mu dal i jednu z dcer za manželku, byl také jedním z „východních dětí“ Abrahama.¹⁵ Dalšími z Východu, neboli dalšími Araby (nebo Izmaelci), praotci muslimů, o kterých se bible zmiňuje, jsou např. Jób nebo východní mudrci (tři králové, kteří se klaní narozenému Ježíšovi).¹⁶

Muslimové uznávají tyto osobnosti, o kterých se v Bibli dočteme. Mají pro ně svá arabská jména a přisuzují jim určitě jinou důležitost než židé nebo křesťané. Ale vidíme, že všechny tři abrahamovské víry (jak judaismu, křesťanství a islámu říkáme) jsou skrz Bibli (nebo lépe skrz události popsané v Bibli) spojené více, než bychom řekli. Tato náboženství vyznávají také podobné hodnoty (např. jediného Boha) a za posvátná považují stejná místa.

¹⁴ Gn 16,9-10: Hospodinův posel jí řekl: „Navrať se ke své paní a pokaž se pod její ruku.“ Dále jí řekl: „Velice rozmnožím tvé potomstvo, takže je nebude možno ani spočítat.“

¹⁵ Tzv. „západní děti“ jsou Židé, tzv. „východní děti“ je označení pro Izmaelce, Araby. Všichni jsou vlastně dětmi Abrahámovými.

¹⁶ Více informací např. na www.bibleinfo.com

Mají muslimové číst Bibli? Proč by ne, není tam rozhodně nic proti nim, ba naopak. Izmaelci, praotci muslimů, jsou tam popsáni jako bratři Židů.

Podíváme-li se na jiná náboženství, nejsou už v takovém propojení s Bibli. Nejsou vlastně v žádném propojení. Neexistuje žádný závažný důvod, proč by měli číst Bibli např. buddhisté. Na druhou stranu dnes vidíme ve světě výraznou snahu k ekumenii.

Ekumenismus znamená celá země, univerzalita; nejčastěji se však tímto pojmem označuje úsilí o jednotu všech křesťanských církví.¹⁷

Sbližují se nejen katolické a nekatolické křesťanské církve, ale také různá náboženství mezi sebou. V dnešní době globalizace už asi jinak nepůjde. Svět se zmenšuje a my se musíme učit tu spolu žít. Když říkám my, mám na mysli lidstvo, se svými různými jazyky, rasami, kulturami, náboženstvími. Už není možné se izolovat a propojování světa bude pokračovat. Je-li to dobře, nebo ne, to ať si zodpoví každý sám. Jisté je, že v blízké budoucnosti bude nejdůležitější vlastností kulturního člověka jeho tolerance k jinému. Toto jiné může být také jiné náboženství. Proto si myslím, že by se všichni věřící měli něco dozvědět o jiných náboženstvích. Hodnoty, které vyznávají, jsou vesměs podobné. Není asi nezbytné, aby hinduisté, buddhisté, konfucianisté, taoisté nebo šintoisté četli bibli (také proč by to dělali, mají svoje svaté texty), ale věřím, že by bylo jediné přínosné, kdyby se o ní něco dozvěděli, například formou příběhů. Ze stejných důvodů by se také židé a křesťané měli seznámit s tím, co učí jiná náboženství.

Vím, že představitelé církví takovou snahu k dialogu mezi náboženstvími mají. Bylo by naivní si myslet, že běžný věřící opustí svou kapličku v horách a půjde si do knihovny pro svatý text jiného náboženství. Ale i to, že spolu mluví např. papež a dalajlama, považuji za velmi pozitivní a následováníhodné.

Mírotvorná aktivita ... Jan Pavla II. byla korunována úspěchem již 7. října 1986, v podobě mírové modlitby představitelů všech náboženství v Assisi. S hlavou

¹⁷ Kniha o náboženstvích, str. 181

katolické církve se zde sešlo více než 150 zástupců 33 křesťanských církví a mezinárodních církevních společenství i s delegacemi židů, muslimů, hinduistů, buddhistů, šintoistů, siků, zarathuštrovců a přírodních náboženství ke společné modlitbě za světový mír.¹⁸

Mě samotnou velmi zajímají všechna náboženství světa. To, že jsem si pro diplomovou práci vybrala zrovna Bibli, bylo proto, že jsem si prostě musela něco vybrat. A Bible je mi asi nejbliž. Kdybych ale měla více času a prostoru, mohla bych stejně tak (literárně a výtvarně) zpracovat např. příběh Gautamy Buddha nebo proroka Mohameda. Zároveň nevylučuji, že to někdy v budoucnu neudělám. Bible, Korán, Bhagavadgíta¹⁹, I-t'ing²⁰ nebo třeba Tripitaka²¹ jsou pro světovou kulturu stejně důležité. Jsou výrazem různého chápání lidské spirituality.

2.7. Bible a nevěřící

K čemu by mohla být Bible ateistovi? Proč by měl číst text, který symbolizuje něco, co on odmítá? Zdánlivě mu to není k ničemu dobré, ale chce-li kdokoli něco kritizovat, měl by o tom něco vědět. Kritizovat něco bez toho, abychom o tom něco věděli, je velmi omezené. Číst Bibli ještě neznamená hlásit se k církvi ani věřit v Boha. Když se dozvíme něco o tom, co Bible učí, můžeme potom například prohlásit „Nevěřím v Boha a nevěřím tomu, že by mohl stvořit zemi za sedm dní. Věřím tomu, že Země vznikla evolucí.“ Nebo: „Není možné, aby se někdo, kdy prokazatelně zemřel, dostal sám z uzavřeného hrobu a několik dní potom mluvil s lidmi. Nevěřím tomu, že by mohl Ježíš vstát z mrtvých.“ Takové výroky jsou legitimní. Odmítáme jimi určitá dogmata, kterým lidé (v tomto případě křesťané) věří ale dáváme tím najevo, že je to náš názor a respektujeme i názor (respektive víru) toho druhého. Jedním z důvodů, proč by měl i ateista číst Bibli (nebo o ní minimálně něco vědět), je, aby mohl lépe podložit svůj odmítavý postoj k náboženství.

Dalším důvodem, proč by měli i nevěřící vědět něco o Bibli a o tom, co obsahuje, je to, že křesťanství patří k evropské tradici. Týká se to

¹⁸ <http://www.panovnici.cz/jan-pavel-II>

¹⁹ Část staroindického eposu Mahábhárata, jádro hinduismu.

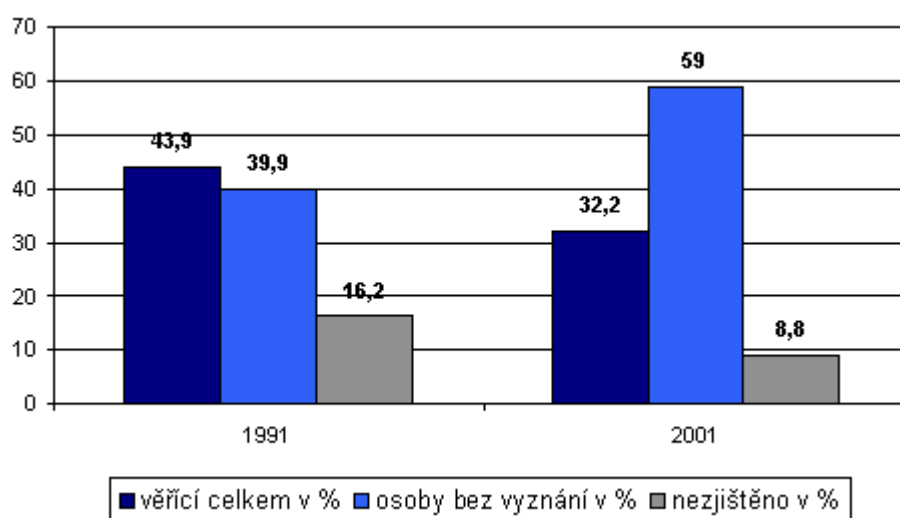
²⁰ Kniha proměn, taoistický text.

²¹ Jinak také Trojí koš, soubor buddhistických textů.

tedy především Evropanů, ale také obyvatel zemí Jižní a Severní Ameriky (jejichž kultura na evropskou navazuje) a dalších národů, které jsou tradičně na evropskou kulturu napojeny (například bývalé kolonie evropských států). Bez Bible, respektive bez křesťanství by nevznikla drtivá většina uměleckých děl (architektura, sochařství, malířství, literatura, divadelní hry, hudební skladby, filmy...). Křesťanství prostupovalo celé dějiny našeho letopočtu. Bez biblické (neboli křesťansko – židovské kultury) si neumíme představit náš svět takový, jaký je. Náš svět, ve kterém žijeme, je jen výsledkem této tradice. Ať věříme nebo nevěříme v Boha, musíme si tuto tradici uvědomit.

Když se zaměřím na naše české prostředí, musím konstatovat, že jsme národ ateistů. V České republice žije kolem 60% lidí, kteří prohlašují, že nevěří v Boha. Pro ilustraci připojuji dva grafy, které ilustrují situaci věřících a nevěřících v ČR.

Graf 1: Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání (v %)²²

Údaje pocházejí ze sčítání lidu. Z prvního grafu vyplývá především to, že počet lidí, kteří o sobě prohlašují, že nevěří v Boha, neboli jsou bez vyznání, stoupá. Nárůst během deseti let o celých 20%, je výrazný. Může to být způsobeno například tím, že v roce 1991, tedy těsně po revoluci, ve sčítání, které bylo první v porevolučním období, se mnoho lidí

²² Zdroj: Český statistický úřad, převzato ze stránky <http://www.czso.cz>

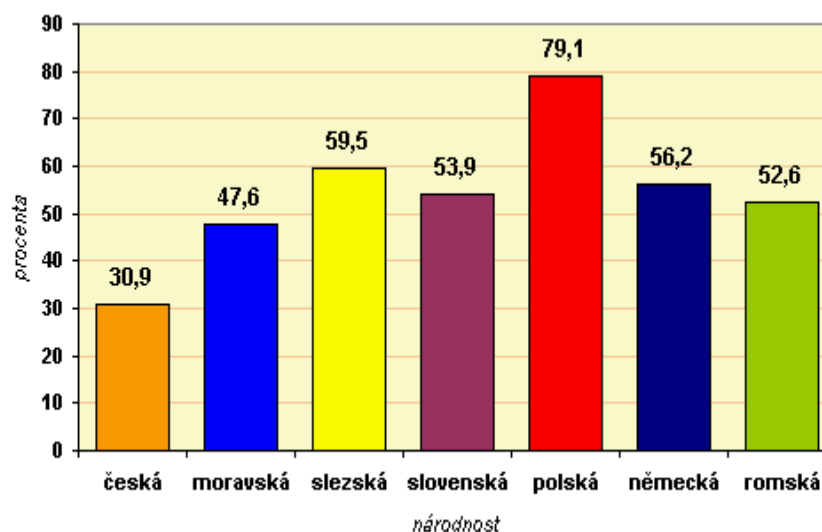
přihlásilo k víře prostě proto, že měli tu možnost. Jak víme, za komunistického režimu byla víra potlačována. Církev, věřící, duchovní, byli často pro svou víru pronásledováni a také byli často velkými osobnostmi disentu. Být věřící také znamenalo být v opozici vůči režimu. Proto se v roce 1991 mnoho lidí mohlo demonstrativně přihlásit k víře, i když třeba nebyli členy žádné církve. Přiznání se k víře mohlo být výrazem svobody. Později, když pominula euforie ze svobody a přišly běžné starosti, budování ekonomiky a podobně, přestávala být víra důležitá. Náboženství se ukázalo jako něco, co není příliš slučitelné s moderním světem, technologiemi, kapitalismem... Kdo ví. Jisté je, že v roce 2001 se jako věřící deklaruje o 20% obyvatel méně. Pro mě osobně to bylo zajímavé zjištění. Například ve srovnání s jinými zeměmi se 60% nevěřících obyvatel jeví jako výjimečný údaj. Pro srovnání uvádím několik evropských zemí a procento věřících obyvatel:

Bělorusko: 60% ruští ortodoxní, Británie: 57% anglikáni, Bulharsko: 65% bez vyznání, Finsko: 88% luteráni, Francie: 77% křesťané, Irsko: 93% katolíci, Litva: 70% katolíci, Nizozemsko: 34% katolíci, 25% protestanti, Polsko: 94% katolíci, Španělsko: 97% katolíci, Řecko: 98% řečtí ortodoxní křesťané.²³ Uvedené údaje jsou z roku 1996. Všimněme si, že i země z bývalého „východního bloku“ mají velké procento věřících lidí. Výjimkou je v tomto směru Bulharsko. Mohu tedy (podle mého dosavadního poznání) prohlásit, že Česká republika je hned po Bulharsku druhý „nejateističtější“ stát v Evropě. Bude asi něco v samotných Čechách. Teorie, že komunismus zabíjí náboženství, by musela znamenat, že i ostatní bývalé komunistické státy (např. Polsko, Litva) budou také ateistické. Ale nejsou (tedy až na Bulhary).

Ilustruje nám to také druhý graf, který znázorňuje české občany podle toho ke které se hlásí národnosti a zda jsou věřící nebo ne. Vidíme, že Češi jsou největšími ateisty i mezi národnostními skupinami v České republice.

²³ Velký atlas světa, kolektiv autorů, Christopher Kunth (redakční spolupráce – Lexikon zemí), GeoMedia Praha 1996, str. 107 - 109

Graf 2: Podíl věřících v rámci deklarované národnosti²⁴

2.8. Bible a umění

Jaký význam má Bible pro umělce? Mohu uvést dva hlavní významy:

- 1) Bible jako základní pramen při studiu dějin umění
- 2) Bible jako nevyčerpatelný zdroj inspirace

Když studujeme dějiny umění, jistě se zabýváme historickými souvislostmi, osobou autora, zemí, kde výtvarné dílo vzniklo. Dále zkoumáme kompozici, barvy, tvary, techniku... a námět.

Bible byla námětem většiny uměleckých děl až do 16. století. Teprve potom se setkáváme s krajinou (nejprve jako součástí jiného námětu), zátiším, portrétem. Ale i potom zůstávala Bible jedním z nejdůležitějších námětů a zůstává dodnes. Umělec se Bibli nemůže vyhnout. Umělci by ji ne že měli číst, ale měli by o ní něco rámcově vědět, minimálně ty náměty, které se objevují ve výtvarném umění (Samson, David, Judita, Ježíš...).

²⁴ Zdroj: Český statistický úřad, převzato ze stránky <http://www.czso.cz>

2.8.1. Židovské umění

Druhé přikázání zakazuje zobrazovat Boha (Ex 20,4). Proto ho židovští umělci nezobrazují, ale ztvárňují boží přítomnost jen jako schránu úmluvy nebo jako průčelí jeruzalémského chrámu. Zobrazují se také liturgické předměty (menora – sedmiramenný svícen, šofar – beranní roh, palmová větvicka a další), které jsou náměty mozaiek.

2.8.2 Křesťanské umění

Za křesťanské umění můžeme považovat téměř veškeré evropské umění od rozšíření křesťanství až do 16. století. V tomto období se prakticky nic jiného než náměty z Bible nebo ze života svatých nezobrazovalo. Malíři, sochaři, architekti byli považováni za pouhé řemeslníky, kteří mají sloužit výhradně církvi. Teprve v renesanci se setkáváme s prvními světskými náměty, jako je portrét a krajina.

Samostatnou kapitolu tvoří ikony. Malíři ikon si nemohou dovolit žádnou tvůrčí svobodu, mají přesně předepsáno, co a jak se má zobrazovat. Svůj význam mají i barvy, do kterých jsou postavy oděny. Styl ikon se po staletí nemění.

Zajímavým námětem v malířství jsou apokryfní příběhy. Apokryfy, neboli knihy, které nebyly zařazeny do biblického kánonu, byly hojně zobrazovány. Je to například z toho důvodu, že apokryfy jsou většinou epické knihy, proto „je tam co malovat“. Apokryfy inspirovaly například Botticelliho, Fra Angelica, Michelangela, Rembrandta...

V této práci není prostor na to, abych šířeji rozebírala jednotlivá období v dějinách umění. To nechám jiným.

2.9. Bible a děti

Přemýšlela jsem, jaký má vztah Bible k dětem a jaký mají vztah děti k Bibli. Došla jsem k tomu, že děti jsou v Bibli velmi důležité. Děti tu mají obrovský význam zejména ve smyslu potomci. Slovo děti se objevuje v bibli 142-krát.

Saraj s Abramem byli nešťastní, když neměli až do stáří žádné děti. Kdo neměl dědice, musel odkázat svůj majetek správci svého domu.

Abram dále řekl: "Ach, nedopřáls mi potomka. To má být mým dědicem správce mého domu?" (Gn 15,3)

Když lidé měli děti, považovali je za dar od Boha. Bůh dává zemi Abrahámovi a jeho *dětem*. Posílá své posly (anděly), aby vyřídili Abrahámovi a Sáře, že budou mít syna. Židé jsou v Bibli často zmiňováni jako *děti Izraele*. I v novém zákoně najdeme mnohokrát slovo děti.

*Toto vám píšu, **děti** moje, abyste nebřesili. Avšak zhrěší-li kdo, máme u Otce přímluvcе, Ježíše Krista spravedlivého. (1J 2,1)*

První církve jako rodiny objímá věřící jako své děti. I bůh se má k lidem jako ke svým dětem a oni ho berou jako milujícího otce (Otec, Syn a Duch svatý). Vychovávat děti k lásce k Bohu, to byla jedna z nejdůležitějších věcí.

***Děti**, poslouchajte své rodiče, protože to je spravedlivé před Bohem. (Ef 6,1)*

*Otcové, nedrážděte své **děti** ke vzdoru, ale vychovávejte je v kázni a napomenutích našeho Pána. (Ef 6,4)*

Nejslavnější citát z Bible, který se týká dětí, je asi tento:

*Tu mu přinášeli **děti**, aby se jich dotkl, ale učedníci jim to zakazovali. Když to Ježíš uviděl, rozhněval se a řekl jim: "Nechte **děti** přicházet ke mně, nebráňte jim, neboť takovým patří království Boží. (Mk 10,13-14)*

A jaký mají vztah děti k Bibli? Měly by k ní mít dobrý vztah, když o nich Písmo mluví tak krásně, ale to se snad týká jen dětí vychovávaných ve věřících rodinách. I ostatní děti by se o Bibli měly něco dozvědět. Nenásilnou formou, bez přesvědčování, aby se mohly později samy svobodně rozhodnout, jestli v četbě Bible budou pokračovat nebo ne. Děti milují příběhy. Milují pohádky, nadpřirozené události. Myslím, že je vhodné této přirozenosti využít a zařadit jim do knihovničky vedle Malého prince, Fimfára, Čapkových pohádek, Harryho Pottera nebo Ferdy Mravence také knihu biblických příběhů. Jsem přesvědčena, že tam taková kniha patří. Dítě by mělo mít na výběr. Nikdy nemůžeme vědět, jakým směrem se v životě vydá. Ať tedy má kolem sebe od raného

dětství mnoho různorodých podnětů a ať si mezi nimi vybere. Možná si přečte knihu biblických příběhů a zapomene na ni. Možná si na ni vzpomene, když na něco z Bible narazí v literatuře, v umění, v jazyce. Potom bude rádo, že takovým narážkám rozumí. A kdo ví, možná se začne zajímat i o víru.

Jak by taková kniha biblických příběhů měla vypadat? Obzvláště v této moderní době je žádoucí napsat Bibli bez Bible neboli Bibli bez víry. Lidé nechťejí věřit v Boha. V době technického pokroku je to nemoderní. Zkusme jim přiblížit biblické příběhy ve formě napínavých legend, zkusme na chvíli Boha „odpárat“, protože jinak knihu biblických příběhů ani neotevřou. A když ji otevřou a začnou číst, potom máme vyhráno. Teprve až si ji přečtou, můžeme začít diskutovat o tom, jestli je dobré těm příběhům věřit, respektive jestli jim věříme. Teprve potom budou chtít (možná) otevřít skutečnou bibli. A potom nám mohou vynadat, že jsme se dopustili mnoha nepřesností a že je to v Písmu jinak atd. Ale jedno nám neupřou: naše kniha byla jejich prvním krokem k Bibli samotné.

Tím se dostávám k „mojí Bibli“ neboli k jádru méj diplomové práce. Měla by to být přesně taková „Bible bez víry“. Podrobně o svojí knížce biblických příběhů píšu v 6. kapitole.

2.10. Můj vztah k Bibli

Nevěřím v Boha. Můj vztah k Bibli je však veskrze kladný. Co mi není vlastní, je církev. Ano, lidé, kteří žijí v církvi, v ní jistě mají svou duchovní rodinu, jsou v církvi šťastní. Je to jejich volba a já ji respektuji. Není to ale nic pro mě. Osobně nesouhlasím například se zákazem předmanželského sexu a s odmítáním potratů. Je to můj životní postoj a jakékoli studium Bible to nemůže změnit. Náboženství si však vážím a velmi mě tato tematika zajímá.

Jsem přesvědčena o tom, že Bible má v kultuře a dějinách obrovský význam. Mohu také říci, že mám Bibli ráda. Je to pro mě kniha, která mi nedá spát. V podstatě jsem si ji nevybrala jako téma své diplomové práce. Bible si vybrala mě, jakkoli to může znít divně. Myšlenka vytvořit cyklus obrazů na téma Bible mě pronásleduje dlouho. Už mnoho let se k ní pořád vracím. Nemohu jinak. Mám pocit, jako by mě Bible volala, jako by se mi Bible pořád naléhavě připomínala. Stále na ni narážím,

v soukromém životě i ve studiu. Mám pocit, že je mi ta kniha souzena. Nevím proč, ale určitě to není náhoda. Jen jsem zatím nenašla důvod, proč se to děje. Jen vím, že se to děje přirozeně a že mi to nevadí. Naopak mě to obohacuje.

Svůj postoj k víře mohu shrnout takto: nevěřím v Boha, ale věřím, že věřit je dobré.

3. Bible ve škole

Patří Bible do školy? Mám na mysli především základní školu a církevní školy nechávám stranou (tam o důležitosti Bible jistě není pochyb). Například J.Á.Komenský (na kterého se jako pedagogové často odvoláváme) by nám řekl, že Bible určitě do vyučování patří. Například proto, že svět byl pro něj harmonický celek, který rozdělil na sféru přírody, člověka a **Boha**. Cílem výchovy je pro Komenského „pravý člověk“, kterým se nerodíme, ale musíme se jím stát. Pravý člověk se pozná podle toho, že je moudrý, mravný a **zbožný**, přičemž moudrost (vzdělanost) je nejnižší hierarchicky. Dnes se zbožnost už tolik necení. Tedy alespoň v České republice ne.

Jako učitelé nemůžeme žáky do ničeho nutit. Každý člověk má právo si vybrat náboženství nebo zůstat nevěřícím. Na druhou stranu bychom měli děti vychovávat k toleranci. Mezi námi žijí věřící lidé a my bychom jejich životní názor měli respektovat a k tomu samému vést i naše žáky. Výchovu k toleranci považuji za vůbec nejdůležitější úkol učitele. Mnoho prostoru pro takovou výchovu nám poskytuje občanská výchova (jedna z mých aprobací). Náboženství je dobré téma k výchově k toleranci. Můžeme mluvit o rasové nesnášenlivosti, o sociálních rozdílech mezi lidmi, o různých politických názorech a také o různých vyznáních. Vždyť náboženství je zmíněno také v našem základním zákoně, Ústavě:

Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo

sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.²⁵

Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám, nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, boboslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.²⁶

Jako učitelé ale máme také velkou zodpovědnost a musíme být opatrní. Nikdy se nám nesmí stát, že bychom cokoli, jakýkoli názor, ať už politický, náboženský nebo jiného druhu, ve škole protěžovali na úkor jiných. Jako učitelé musíme za každých okolností zůstat neutrální a objektivní.

Vrátím-li se k Ústavě a její součásti Listině základních práv a svobod, musím také (v duchu objektivitě) zmínit, že náš stát je sekulární, tedy světský (nenáboženský).

Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.²⁷

Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.²⁸

Z toho vyplývá, že na státní (necírkevní) škole můžeme maximálně učit o náboženství, ale nesmíme vyučovat náboženství. Výuka náboženství může být například nepovinným předmětem, ale nesmí se objevit v povinných předmětech. V osnovách pro občanskou výchovu na základní škole se také žádné náboženství neobjevuje. Náboženství má ve vyučování prostor pouze v případech podobných těmto (v závorce uvádím předměty, kam bych témata zařadila):

- náboženství obecně, náboženství polyteistická – monoteistická, různá současná náboženství (křesťanství, islám, judaismus, buddhismus, hinduismus...) (OV)
- křesťanství jako součást naší historie a tradice, Cyril a Metoděj, Jan Hus, husité, Jednota bratrská... (OV, VV, dějepis)

²⁵ Listina základních práv a svobod, Hlava první, čl. 3, odst. 1

²⁶ Listina základních práv a svobod, Hlava druhá, oddíl první, čl. 16, odst. 1

²⁷ Listina základních práv a svobod, Hlava první, čl. 2, odst. 1

²⁸ Listina základních práv a svobod, Hlava druhá, oddíl první, čl. 16, odst. 3

- Bible jako důležité literární dílo, jako inspirace pro další literaturu, hudbu, umění, film... (ČJ, OV, VV, HV)
- svátky v roce, křesťanství, které nám dalo Vánoce a Velikonoce (OV)
- Židé – národ i vyznání, židovská literatura, holocaust, stát Izrael... (OV, dějepis, zeměpis)
- Islám, arabština jako jazyk všech muslimů, terorismus a islám není totéž... (OV)
- Jeruzalém, svaté město tří náboženství, izraelsko – palestinský konflikt... (zeměpis, dějepis, OV)

Podobných témat je víc, než bychom čekali. Moderní trendy ve vyučování směřují k tomu, aby si školy, respektive učitelé vytvářeli sami své učební plány. Rámcové vzdělávací programy stanoví základní a klíčová témata a zbytek je na učitelích v praxi. Potom nevidím problém, abychom do našeho učebního plánu zařadili i náboženství, tedy ve smyslu, který jsem zde vysvětlila.

Dalším moderním trendem je propojování vyučovacích předmětů, vytváření souvislostí mezi předměty, mezioborové vztahy atd. Bible je téměř ideálním tématem pro projektové vyučování. Může být skvělým ústředním tématem např. celoročního projektu.

Jako **přílohu č. 4** přikládám vlastní schéma různých témat, která můžeme zastřešit ústředním tématem Bible. Každé téma můžeme dále rozvíjet. Přehled není vyčerpávající a ani to nebylo cílem. Je to jeden z mnoha možných projektů. Každá „bublina“ je jedním uzavřeným tématem na jednu vyučovací hodinu. Můžeme tu najít hodiny zeměpisu, občanské výchovy, hudební a výtvarné výchovy, literatury, českého jazyka, fyziky, přírodopisu, dějepis. V plánu jsou výlety, výtvarné činnosti, zpěv, četba, film atd. Všechna témata jsou běžná témata, o kterých se děti učí ve škole. Rozdíl je v tom, že jsou spojena do jednoho logického celku. To pomůže udělat si souvislosti, což se doporučuje jako dobrá strategie učení. Myslím si, že je to dobrý způsob, jak vyučovat nenásilně a přirozeně o Bibli a jak nechat vyplynout souvislosti. Jsem přesvědčena, že vynechávat Bibli z vyučování by byla chyba. Je příliš významná a dotýká se příliš mnoha věcí. Pokud se nám jako pedagogům podaří zůstat objektivní a nechat otázku víry na samotných žácích,

nemělo by pár slov o Bibli ve škole ničemu škodit, by právě naopak. Kromě toho výuka by měla korespondovat s životem, který žáci žijí mimo školu. Ve sdělovacích prostředcích a v soukromém životě se budou setkávat také s náboženskými tématy. Proto by se tato témata měla (i kdyby jen okrajově) objevit i ve výuce.

4. Bible, jazyk a literatura

V předcházejících kapitolách jsem vysvětlila co Bible je, a proč je dobré ji číst. Uvedla jsem, že jedním z důvodů, které hovoří pro seznámení se s Biblií, je to, že z ní pochází mnoho výrazů, úsloví, rčení a pořekadel, které běžně používáme. Kromě každodenního jazyka se i v literatuře objevuje mnoho narážek na Bibli.

O biblických příbězích jsem se už zmínila. Více či méně věrná transpozice známých biblických epizod je v literatuře poměrně častá. To jsou literární díla inspirovaná přímo Biblií. Další díla jsou ovlivněna Biblií nepřímo, prostřednictvím křesťanské tradice, počínaje lidovými pověrami a konče teologickými rozpravami.

*Odkaz na biblický text bývá často vyjádřen **metaforicky**, přeneseně. Často se také stává, že autoři s určitou škodolibou shovívavostí vědomě komolí či převrátí smysl citovaného úsloví, o němž předpokládají, že je čtenář důvěrně zná. Tak např. Camus ve Svatbě mluví o návratu „marnotratných dcer“. ... V této oblasti je opravdovým mistrem J. Prévert.²⁹*

Bez znalosti Bible nebo alespoň ustálených metafor, obrazů a symbolů, které jsou obsahem biblické tradice, nemůžeme zcela porozumět mnohým literárním dílům. Nemůžeme plně proniknout do hloubky.

²⁹ Slovník biblické kultury, kolektiv autorů, Ewa Edition 1992, str. 287

Velká část prožitku z četby spočívá právě v uvědomění si těchto vazeb a hříček. Bible je solí i kořením mnohých děl. Vždyť co by z nich zbylo, kdyby toto koření vyprchalo, nebo spíš kdybychom my ztratili chut'³⁰

V této kapitole uvedu seznam příkladů výrazů nebo slovních spojení a také různých symbolů, které je možno v Knize knih najít. Zaměřuji se samozřejmě na český jazyk, i když mnoho z níže uvedeného se týká jazyka obecně. Uvádím označení knihy, kapitoly a verše, kde se daná formulace v Bibli objevuje. Objevuje-li se stejný výraz na více místech, uvádím verš, kde se objevuje poprvé. Výrazy jsou seřazené podle pořadí, ve kterém se v bibli objevují a také jsou uspořádané do tématických skupin.

4.1. Jména

Uvádím jen jména, která se v českém prostředí běžně používají.

Adam

Jméno prvního člověka (prvního muže). (Gen 3,17)

Eva

Jméno první ženy. Eva znamená Živa – matka všech živých. (Gen 3,20)

Sára

V překladu kněžna. Jméno ženy, která měla i ve velmi vysokém věku dítě a tak se naplnila smlouva mezi Abrahámem a Bohem. Původně se jmenovala Saraj, tedy knížecí. (Gen 11,29 – 23,1)

Rebeka

Jméno Izákovy ženy. Rebeka byla dcerou Aramejce Betúela z Rovin aramských. (Gen 24, 15)

Jákob

Jméno Izákova syna, později se jmenuje kníže Izrael. (Gen 25, 26)

Ráchel

Jméno Jákobovy milované manželky. (Gen 29, 6)

Lea

Ráchelina sestra, druhá Jákobova manželka. (Gen 29, 16)

Josef

³⁰ Slovník biblické kultury, kolektiv autorů, Ewa Edition 1992, str. 288

Toto v Čechách velmi oblíbené jméno původně patřilo Jákobovu nejmilejšímu synovi. Porodila mu ho milovaná Ráchel. Josef byl v dospělosti velmi úspěšný a všechny své bratry i otce zachránil od hladu. Od té doby po dlouhou dobu žili všichni Židé v Egyptě. „Dala mu jméno Josef (to je Přidej-[Bůh])...“ (Gen 30, 24)

Benjamín

Nejmladší Jakubův syn, druhý syn Ráchel, která při jeho porodu zemřela. „Ve chvíli, kdy umírala a život z ní unikal, pojmenovala ho Ben-óni (to je Syn mého zmaru), ale otec ho nazval Ben-jamín (to je Syn zdaru)“ Výraz benjamínek se používá pro někoho, kdo je nejmladší v rodině. (Gen 35, 18)

Samson

Samson, jméno tak známé především budějovickým občanům. Bohužel drtivá většina si pod ním představí pouze pivovar a jeho produkty. Také se najde mnoho těch, kteří si vzpomenou na Samsonovu kašnu. Ale kdo byl Samson, soudce a hrdina, neporazitelný silák s nadpřirozenými schopnostmi, to ví dnes už málokdo. (Sd 13)

Samuel

V současnosti velmi oblíbené jméno, které Češi dávají svým synům. V Bibli jméno proroka, který se narodil jako vyprošený od Boha a potom byl zasvěcen Bohu a sloužil u kněze Elího. Měl schopnost slyšet boží slovo. (1S 3)

David

Jeden z největších izraelských králům druhý v pořadí po Saulovi. David pocházel z domu Jišaje, který bydlel v Betlémě; byl jeho nejmladším synem. Jako mládenec byl pomazán Samuelem na krále a potom sloužil králi Saulovi. Vynikal hrou na harfu. Později nahradil Saula na trůně a vybudoval pevný a silný stát. Městem Davidovým se nazývá Jeruzalém, neboť David jej pro Izrael dobyl a sídlil tam. David je velmi oblíbené jméno po celém světě. (1S 16)

Daniel

Jedna biblická kniha nese jméno Daniel. Daniel bývá přirovnáván k Josefovi egyptskému, protože také uměl vykládat sny.

Gabriel

Hebr. „hrdina“ nebo „muž Boží“. Jeden ze sedmi archandělů. Vysvětluje Danielovi jeho vidění (Da 8,16; 9,21). Zvěstuje Zachariášovi

narození Jana Křtitele a Marii narození Ježíšovo (L 1,19 a 26-37)“. Také ochránce Izraele.

Michael

Hebr. Míkael, to znamená „kdo je jako Bůh?“. Anděl strážce Izraele (Da 10,13-21) a církve ve Zjevení. Jako vůdce andělů bojuje na nebi s drakem (Zj 12,7)³¹

Jonáš

Jonáš dostal úkol od Boha, aby šel do Ninive a volal proti tomuto městu, „neboť zlo, které páchají, vystoupilo před mou tvář“ (Jon 1,2). Jonáš ten úkol nesplnil, ale myslel si, že uteče na lodi. Bůh na něj (a loď) poslal bouři. Námořníci Jonáše hodili do vody, a moře se uklidnilo. Jonáš strávil tři dny v břiše velké ryby a modlil se. Když ho ryba vyvrhla na břeh, šel a splnil svůj úkol a město se obrátilo. (Kniha Jonáš 1 – 4)

Ester

Židovská dívka Ester se stala manželkou Perského krále Xerxa a pomáhala Židům.(Est 1-10)

Rafael

Hebr. Refáel, znamená to „Bůh uzdravuje“. Rafael byl anděl – přímluvce z knihy Tobiášovy. (Tób 3,17; 12,15)

Alžběta

Byla Mariinou příbuznou, porodila v pokročilém věku Jana Křtitele (L 1)

Anna

Hebrejsky Chana (znamená „milostiplná“; odtud také jméno Hana) V bibli se tak jmenuje několik žen, např. matka proroka Samuela (1S 2), podle apokryfů je to jméno Mariiny matky, manželky Jáchyma.

Marie

Hebrejsky Mirjam, „trpká“. Marií je v Bibli také více. Jmenovala se tak sestra Mojžíšova, v Novém zákoně matka Ježíše, Marie Bethulská nebo Marie Magdaléna. (Mt 1,18-20; L 1,27)

Marie Magdalská (Máří Magdaléna)

Žena z Magdaly. Původně byla hříšná (možná prostitutka), ale potom následovala Ježíše, který ji vysvobodil z moci sedmi démonů. (L

³¹ Slovník biblické kultury, kolektiv autorů, Ewa Edition 1992, str. 139

8,2) Byla mezi ženami, které byly u ukřižování (Mt 27) a jako první se s ním setkala po zmrtvýchvstání. (J 20,11-18)

Marta

Měla sestru Marii (z Bethanie) a bratra Lazara. Když je navštívil Ježíš, vyčítala své sestře, že mu naslouhá a neobsluhuje ho. (L 10,38-42)

Apoštolové (Lk 6,14-16)

Neboli učedníci, které si Ježíš vybral. Slovo apoštolové znamená „vyslanci, poslové“. Uvádím všechny, i když ne všechna jména se v českém prostředí objevují.

Šimon (Petr)

Ježíš Šimona přejmenoval na Petra, což znamená skála (Mt 16,18). Spolu s Jakubem a Janem byli Ježíšovi nejbližší. Petr se ve výčtu apoštolů vždy uvádí jako první.

Ondřej

Bratr Šimona, oba byli rybáři u Tiberiadského jezera a Ježíš je povolal jako první. (Mk 1,16-17)

Jakub (Zebedeův, starší)

Jméno je novozákonní podobou hebrejského Jákob. Apoštol Jakub byl starším bratrem Jana. Říkalo se jim Boanerges – „synové hromu“ – pro jejich prudkou povahu. Svatý Jakub (Santiago) je ten, komu je zasvěcena katedrála v Santiagu de Compostella (Španělsko), významné poutní místo. Symbolem Jakuba je mušle hřebenatka. (Např. Mt 17,1)

Jan

Z hebrejského Jóhánán, „Bůh je milostiv“ (L 1,59-63). V Novém zákoně jsou dva Janové: Jan (Evangelista), „milovaný učedník“, autor čtvrtého evangelia a připisována mu byla také Apokalypsa. (Evangelium podle Jana) Symbol Jana evangelisty je orel; a Jan Křtitel, syn Zachariáše a Alžběty (L 1,7), narodil se šest měsíců před Ježíšem a později také Ježíše pokřtil. Zabit stětím hlavy.

Filip

Byl například prostředníkem mezi Ježíšem a hladovějícím zástupcem při zázračném nasycení pěti tisíců (Jan 6,5-7)

Bartoloměj

Patron koželuhů a kožešníků (Mt 10,3)

Matouš

Apoštol a evangelista. Původním jménem Levi. Jeho symbolem je člověk. (Mt 10,3; Mk 3,18, L 6,15)

Tomáš

Patron architektů a stavitelů. Zvaný Didymos, tedy dvojče, protože aramejská podoba jeho jména Teomá znamená „dvojče, bliželec“. Ježíš se po zmrtvýchvstání zjevil apoštolům, ale Tomáš přišel pozdě, takže ho neviděl. Nevěřil tomu, že ostatní Ježíše viděli. Když se Ježíš zjevil znovu, musel si Tomáš sáhnout na jeho rány, aby uvěřil. (Mt 10,3; L 6,15; Skutky 1,13)

Nevěřící Tomáš je označení pro někoho, kdo nevěří, dokud se nepřesvědčí na vlastní kůži. Ježíš k tomu řekl: „Že jsi mě viděl, věříš. Blahoslavení, kteří neviděli, a uvěřili.“ (J 20,29)

Jakub (Alfeův; menší)

Juda Jakubův (Juda Tadeáš)

Šimon zv. Zélót

Jidáš Iškariotský

Matěj (Matyáš)

Byl zvolen mezi apoštoly po zradě Jidáše

Pavel

Původním jménem Saul (Šavel), který pronásleduje křesťany. Potom se obrátil, přijal jméno Pavel a stal se prvním misionářem (Pavlovy cesty) a zastáncem křesťanství. Bývá někdy k apoštolům přiřazován. Je autorem většiny Listů Nového zákona. (Ř 11,1; Sk 23,6; Sk 18,3; Sk 9,1-31...)

Marek

Autor druhého evangelia, křesťan židovského původu. Markovým symbolem je lev. V Novém zákoně zmiňován na více místech, např. 1P 5,13; Sk 12,12; Mk 14,50-52)

Lukáš

Evangelista, autor asi také skutků apoštolů (Sk 16,10) Byl patrně lékařem (Ko 4,14). Patron malířů, sochařů a lékařů. Jeho symbolem je býk.

4.2. Výrazy, rčení, úsloví

Seřazeny podle abecedy. Uvádím jen některé, kterých jsem si sama všimla v jazyce a narazila jsem na ně potom při studiu Bible. Vyčerpávající přehled takových „biblických“ úsloví uvádí kniha Slovník biblické kultury.³²

alfa a omega

První a poslední písmeno řecké abecedy. V Apokalypse Ježíš prohlašuje „Já jsem alfa i omega“, což znamená počátek a konec, první a poslední, ten „Nejvyšší žijící“ (Zj 1,8).³³

anděl

Řecké slovo angelos znamená posel předávající zprávu. Hebrejsky mal'ák. Bůh posílá anděly, aby chránili lidi nebo jim pomáhali. Andělé se objevují v podstatě ve všech biblických textech, už od těch nejstarších (např. 1Kr 22,19). V posledních epizodách Starého zákona mají andělé jména (Rafael, Gabriel, Michael). V Novém zákoně se o andělech mluví velmi často (např. L 20,36).

Apokalypsa

Řecky apocalyptein, „odhalit“, „zjevit“, tedy apokalypsa znamená zjevení. Mnoho z nás si pod pojmem apokalypsa podvědomě představuje nějakou pohromu, zničení, konec světa a podobně. V novozákonní knize Zjevení je obrazným jazykem popsán souboj s netvory. Když jsou poraženi, přichází nový Jeruzalém, svaté město, které sestoupí z nebe, příbytek Boží uprostřed lidí. (Zj 21)

archa Noemova

Tak se jmenovala loď, díky které Noe a jeho rodina, společně s párem od všech druhů zvířat unikl před potopou. Přeneseně se používá pro něco, co má zachránit ohrožené druhy. Zvláště je tento výraz aktuální v dnešní době, kdy je mnoho druhů zvířat a rostlin ohroženo vyhynutím. Archou Noemovou můžeme nazvat například sbírku ohrožených rostlin v botanické zahradě a podobně. (Gen 6,14 – 8,18)

³² Slovník biblické kultury, kolektiv autorů, Ewa Edition 1992, str. 271

³³ Slovník biblické kultury, kolektiv autorů, Ewa Edition 1992, str. 24

Babylón

Jako symbol nějakého místa, kde se mluví mnoha jazyky, tento výraz se používá poměrně často ve spojení se vším, co se týká jazyka, zejména v situacích, kdy si lidé nerozumějí. V Bibli zmatení jazyků úmyslně způsobil Bůh, aby znemožnil dostavění věže. Do té doby podle Bible mluvili všichni lidé stejným jazykem. (Gen 11,1 – 11,9)

beránek Boží

Řecky Agnus Dei. Všeobecně je beránek symbolem mírnosti, nevinnosti a poslušnosti. Dále symbolizuje Izraelitu, který patří k Božímu stádu. (Iz 40,11) Ježíš je beránek Boží, kterž snímá hříchy světa. (J 1,29) Obětní beránek je někdo, kdo platí za vinu ostatních.

Beránek, který zemřel místo Izáka, mu vlastně zachránil život. (Gen 22) Beránek byl běžnou obětinou a jeho obětování mělo zajistit přízeň Boha. „Obětním beránkem“ je každý, kdo se obětuje pro druhé, nebo lépe, koho si druzí vyberou, aby se pro ně obětoval.

Beránek je velmi důležitý také při odchodu z Egypta, kdy se slavily první Velikonoce. Tehdy beránci zemřeli místo prvorozených (narozdíl od Egypt'anů, kteří beránka nezabili a přišli o všechny své prvorozené). (Ex 12)

Bůh: proboha, sbohem, bohudík, díky bohu, bohužel, to je **boží!, bože můj!, bůh chraň, boží** dopuštění... a mnoho dalších výrazů pochází ne-li z bible, potom určitě od slova Bůh. Napadlo vás někdy, kolikrát denně vlastně mluvíme o Bohu?

Budiž světlo!

Tuto formulaci někdy bezděky používáme v běžné řeči. Objeví se na začátku knihy Genesis a podle biblické tradice vyjadřuje způsob, jak Bůh tvořil svět – pouhým slovem (či myšlenkou). Formulace „Budiž světlo!“ pochází z Bible kralické, v ekumenickém překladu najdeme „Buď světlo!“ (Gen 1,3)

David a Goliáš

Známa příhoda z Davidova života – z doby, kdy byl ještě mladým pasákem dobytka. Připletl se do bitvy s Pelištejci (Filištiny) a jejich největšího siláka Goliáše, který byl vysoký šest loket a jednu píd'. Loket je v historii často používaná míra. Pokaždé byl různě dlouhý. Biblický loket měřil 45 cm. 1 píd' byla 22,5 cm. Goliáš tedy měřil asi 292 cm. Obra

Goliáše přemohl chlapec David jednou ránou z praku (oblázkem). Je to příběh o vítězství důvtipu na sílu či velikostí. (1S 17)

duha

Podobně jako předchozí značí něco velmi dobrého a radostného, symbol štěstí, po dešti přichází duha jako se objevila po potopě. Duha v Bibli znamená smlouvu s Bohem. (Gen 9,13)

Herodes

Pojmenujeme-li někoho Herodes, znamená to někdo, kdo nenávidí děti. Biblický Herodes byl Římem nastolený král celé Judeje (39 – 4 př. n. l.). nařídil vyvraždění mužských nemluvňat v Betlémě krátce po narození Ježíšově a dokonce dal zavraždit některé vlastní syny. (Mt 2,16)

Izrael

Jákobovo jméno, které dostal od Boha. Později se Izrael jmenuje severní království (po tom, co se země rozdělila na dvě části). Izrael je také název moderního židovského státu. (Gen 35, 10)

jáma lvová

Daniel byl na udání žárlivých velmožů vhozen do jámy se lvy, ale vyvázl bez úhony a dostalo se mu pak čtýřech poct.³⁴ (Dan 6,17)

ježišmarjá

Toto hovorové zvolání je samozřejmě zkomoleninou jmen Ježíš a Maria.

k obrazu svému

Podobně i toto spojení používáme bez ohledu na jeho původní význam. Od této formulace se také odvozuje domněnka, že Bůh vypadá jako člověk neboť člověk byl stvořen podle Boha – musí tedy vypadat stejně. V ekumenickém překladu najdeme poznámku, že obrazem je naznačena schopnost člověka. (Gen 1,26)

mana nebeská

To říkáme o něčem neskutečně dobrém (o jídle). Když Izraelci bloudili po poušti a neměli co jíst, Bůh jim poslal chléb. Každé ráno našli na zemi něco jako bílé vločky, co chutnalo jako chléb s medem. Říkali man-hú? Co je to? (Ex 16)

³⁴ Slovník biblické kultury, kolektiv autorů, Ewa Edition 1992, str. 46

marnost nad marnost

Hebr. hebel, což se překládá jako pomíjivost, vlastně znamená opar, pára. Pomíjivost je námětem knihy Kazatel.

mužatka

Nebo také mužena (záleží na překladu) jako výraz pro ženu, neboť byla stvořena z muže. Někdy se přeneseně používá pro ženu, která vypadá nebo se chová jako muž. (Gen 2,23)

neděle (sedmý den)

Ode dne odpočinku, o kterém se v Bibli mluví, se odvozuje naše neděle. Židé slaví jako sedmý den sobotu (sabat). (Gen 2,3)

předpotopní

Výraz předpotopní se používá pro cokoliv, co je dávno překonané. O potopě světa se píše v knize Genesis. Bůh seslal potopu, protože už se nemohl dívat na zlo na zemi. Potom lidem slíbuj, že už nikdy žádná potopa nebude. (Gen 7-8)

Ráj

Také Eden, zahrada, kde žil člověk spokojeně až do prvního hříchu. Známe také výraz **ztracený Ráj**. Lidé ztratili přístup do Ráje a Bůh postavil cheruby s plamennými meči, aby střežili přístup ke stromu života. (Gen 2,8)

sedm dní

Podle tradice Bůh stvořil svět za šest dní a sedmý den odpočíval a od té doby má náš týden sedm dní. (Gen 1,1 – 2,3)

Semité

Skupina národů, podle Starého zákona jsou pokračováním jednoho ze tří Noemových synů, Sema (Šéma). (Gn 9,23-27)

Sodoma a Gomora

Města, jejichž obyvatelé žili tak hříšným životem, že musela být zničena. Slovní spojení se používá pro označení něčeho, co je tak hříšné, že to dál nejde. (Gen 18, 16 – 19, 29)

solný sloup

Lot, jeho žena a dvě dcery, museli narychlo opustit Sodomu. Lotova žena se proměnila v solný sloup poté, co se proti zákazu ohlédla. Dnes je na břehu Mrtvého moře mnoho tzv. solných sloupů, tedy solných útvarů vzniklých působením přírodních sil. Podle tradice bývala

města Sodoma a Gomora právě v místech, kde je dnes Mrtvé moře. (Gen 19, 26)

Šalamounův soud (šalamounské řešení)

Šalamoun vynikal svou moudrostí, kterou dostal od Boha; bylo to to jediné, o co Boha žádal a navíc dostal ještě bohatství a slávu. Známy je zejména spor dvou žen o to, které z nich patří živé dítě, jedna druhou obviňovala, že své mrtvé dítě vyměnila za to její. Král Šalamoun (správně Šalomoun), tento spor „rozseknul“ chytrým způsobem – apeloval na mateřskou lásku. Šalamounské řešení je tedy to, které je chytré a nečekaně jednoduché, moudré, geniální. (1 Kr 3,16 – 3,28)

zakázané ovoce

Ovoce ze stromu poznání, které první pár nesměl ochutnat. Ovoce nejkrásnější ze zahrady, tradičně považované za jablko, však lidé ochutnali a spáchali tak první hřích. Přeneseně se toto označení používá pro cokoliv lákavého, ale zakázaného. Nebo snad lákavého protože zakázaného? (Gen 2,9 – 3,6)

zarostlý jako Ezau

Ezau se od svého bratra Jakuba odlišoval zejména tím, že měl výrazné ochlupení po celém těle. „První vyšel celý červenohnědý a chlupatý jako kožíšek.“ (Gn 25, 25)

zelená ratolest

Je symbolem dobré zprávy, jako když se holubice k Noemovi vrátila se zelenou ratolestí v zobáku a to znamenalo, že už potopa oschla. Konkrétně se jednalo o olivový lístek. (Gen 8,11)

Země zaslíbená

Výraz pro území, které podle Bible slíbil Bůh Abrahámovi. Jedná se zhruba o území dnešního Izraele. Dříve se tato země nazývala Kanaán, později Izrael. (Gn 12,7; Gn 17, 8; Ez 20,28; Nu 13,27)

zlaté tele

Když Mojžíš vystoupil na horu Sinaj, aby převzal od Boha desky zákona, lid dole byl netrpělivý. Mojžíš se dlouho nevracel a jeho bratr Áron dole lidem odlil sochu býčka z jejich zlatých náušnic. Zlatý býček měl představovat jejich Boha Jahva (Hospodina), Áron ji zhotovil, aby se lidé měli k čemu modlit. Zlaté tele tedy v řeči symbolizuje modlu, zástupný symbol, něco, na co se soustředíme, ale přitom to právě je někde jinde. (Ex 32)

žebro

Z mužova žebra prý byla stvořena žena. (Gen 2,21 – 2,23)

4.3. Svátky

Vánoce

Kdo z nás by celý život neslavil rok co rok Vánoce. Jsme ateisté, Boha odmítáme a přesto rok co rok čekáme na Ježíška a zpíváme o něm písničky. Není to zvláštní?

O Vánocích slaví křesťané narození Spasitele Ježíše Krista. Boží hod vánoční připadá na 25. prosince.

Tři králové

Příchod tří mudrců od východu, kteří přinesli malému Ježíšovi dary, slavíme 6. ledna.

Velikonoce

Nejdůležitější křesťanské svátky, kterými si připomínáme ukřižování a zmrtvýchvstání Ježíše. Celý velikonoční týden si připomínáme události, které se kolem toho udály. Velikonoce slavíme na jaře, ale každý rok je to v jiný datum.

5. „Moje bible“

V této kapitole popíšu průběh práce na praktické části mé diplomové práce. Touto praktickou částí je vytvoření ilustrované knihy biblických příběhů pro děti. Na začátku byl jeden můj linoryt, který znázorňoval babylónskou věž a touha udělat cyklus ilustrací s biblickými náměty. Na konci je kniha, „moje bible“.

Stěžejní jsou ilustrace, ale během práce se ukázalo, že napsat vlastní verzi příběhů je pro mou práci nezbytné. Proto i text příběhů tvoří důležitou součást mé knihy. Snažila jsem se vše spojit, tak aby výsledek měl jednotný styl a byl určitým způsobem jedinečný. Co je na mojí knížce výjimečné, je to, že jsem k biblí přistupovala poněkud „kacířsky“, pohledem ateisty. Snažila jsem se psát neutrálně, tedy v textu nikde nenajdete zpochybnění Bible. Zároveň však hned v první kapitole

budoucí čtenáře knížky upozorním, že tohle je jen jedna z verzí, jak mohl vzniknout svět. Netvrdím nikde, že tohle je ten jediný správný výklad (jak by to asi udělal věřící člověk).

5.1. Příběhy

V první kapitole této teoretické části jsem psala o tom, jak je bible složitý systém. Příběhů v bibli je mnoho. Jak vybrat ty, ke kterým vytvořím ilustrace? Ze všeho nejdříve jsem se rozhodla jen pro Starý zákon. Bylo to především z kapacitních důvodů, ale zčásti také proto, že jsem si netroufla na novozákonní náměty. Myslím, že musím nejprve Nový zákon pečlivě prostudovat, než ho začnu zobrazovat. Navíc znázorňování novozákonních námětů má mnoho pravidel, které je třeba dodržovat (oděv, symbolika, osoby, které musí být přítomné té které scéně...), což může dost svazovat.

Prvním kritériem pro výběr epizod ze Starého zákona bylo, jestli je daný příběh všeobecně známý. V mojí knize by neměly chybět ty nejznámější příběhy (Sodoma a Gomora, Samson, David a Goliáš, Šalamoun). Dalším kritériem: je příběh mým oblíbeným? Bude to moje kniha a měly by tam být moje nejmilejší příběhy. Proto tam nesmí chybět potopa, babylónská věž, narození Mojžíše, mana, Jonáš. A kromě toho tam mají být všechny podstatné příběhy, které tvoří v Bibli důležité mezníky nebo posouvají děj dopředu (Stvoření, První hřích, První vražda, Obětování Izáka, Josef, Mojžíš, babylónské zajetí). Rozhodla jsem se vynechat co nejvíce epizod, kde se neustále válčí, zabíjí, dobývají se území (Jozue). Nejen, že taková témata nemám ráda, ale také si myslím, že by děti nebavily. Nahradila jsem je větami typu: „Přemohl celkem jedna třicet králů, kteří v té zemi vládli. Když zvítězil, rozdělil zemi mezi dvanáct izraelských kmenů.“³⁵ Dále jsem vynechala pasáže, u kterých jsem si nebyla jistá, jak je vhodně vysvětlit (Hagar). Tyto zmíněné epizody jsem doplnila dalšími tak, abych vytvořila logický celek, jehož části na sebe plynule navazují.

Takto jsem si vytvořila předběžný seznam epizod, které bych ve své knize chtěla mít. V první fázi jsem se pokusila najít už hotový text, který bych mohla beze zbytku převzít. Hledala jsem text, který by odpovídal

³⁵ První krok k Bibli, Lucie Uhlířová, kapitola Putování pouští

epizodám, které jsem vybrala. Přečetla jsem mnoho různých knih biblických příběhů pro děti, ale žádná nevyhovovala mojí představě. Jistě, mohla jsem jednoduše vytvořit soubor ilustrací bez upřesnění, který konkrétní text kterého autora ilustruji. Vždyť příběhy z Bible jsou všeobecně známé. Při takovém postupu bych ale nikdy nemohla navrhnout grafickou úpravu konečné knihy. I kdyby moje ilustrace byly věrné biblickému textu, nikdy bych nezjistila, jak je která kapitola dlouhá, tím pádem bych nikdy nemohla takovou knihu uspořádat.

Nakonec se ukázalo jako nezbytné, abych příběhy napsala sama. Měla jsem strach, abych Bibli nějakým způsobem „neublížila“, abych se nedopustila nějakých nepřesností. Proto jsem při psaní svých příběhů inspirovaných Bibli vycházela z mnoha pramenů a neustále je spolu srovnávala, aby obsah odpovídal Bibli. Studium Bible byl základ. Různé knihy biblických příběhů (viz seznam literatury) mi byly inspirací především co se týká stylu, kterým jsou psané. Konečný výběr epizod:

Začátek světa

První lidé

První vražda

Velká potopa

Babylónská věž

Tři muži v bílém

Obětování Izáka

Jákob a Ezau

Jákobův žebřík

Josef a jeho bratři

Narození Mojžíše

Mojžíš a hořící keř

Deset ran egyptských

Přechod přes moře

Putování pouští

Hrdina Samson

První král Izraele

David

Šalamoun

Proroci

Daniel

K těmto biblickým epizodám jsem ještě připojila úvodní a závěrečnou kapitolu, které jsou obě čistě mým textem a mým názorem a vysvětlují budoucím čtenářům v několika slovech, co je bible. Protože moje kniha má být prvním seznámením s Biblií, považovala jsem za důležité připojit také několik vysvětlivek na závěr knihy. Vysvětluji jednoduchým způsobem, co znamenají slova jako oltář, oběť, požehnání a podobně. Tyto vysvětlivky pomohou pochopit smysl příběhů i nezasvěcenému čtenáři.

Plný text svých příběhů přikládám na závěr práce.

5.2. Ilustrace

Když byly moje příběhy napsané, konečně jsem se mohla pustit do ilustrací. V této fázi jsem věděla přesně, jak je která kapitola dlouhá, jak na sebe kapitoly navazují. Z toho vyplynulo, kde bude celostránková ilustrace, kde poloviční atd.

Na tomto místě musím vysvětlit jedno pravidlo, kterého jsem se celou dobu držela. Když mám možnost vytvořit vlastní knihu, můžu konečně udělat něco, na co jsem myslela už jako dítě, když jsem četla dětské knihy: můžu zařadit ilustraci přesně tam, kde se o dané scéně píše. Nevím, do jaké míry je to důležité pro jiné ilustrátory, ale myslím, že by se každý ilustrátor a grafik měli snažit toto pravidlo dodržovat. Pro mě bylo vždy při četbě velkým zklamáním, když jsem uviděla obrázek dříve, než jsem o zobrazené situaci četla. Někdy byl obrázek zařazen moc brzy, někdy moc pozdě. Čtenář tak přichází o překvapení nebo listuje knihou sem a tam. Zvláště dětští čtenáři si při četbě rádi prohlíží obrázky. Ilustrace pro ně neznamenaají jen ozdobu knihy, ale jsou jakýmsi druhým kanálem vedle textu, kterým k nim přichází sdělení, myšlenka knihy. A navíc: dětské knihy často předčítají dětem rodiče a děti si při poslechu prohlíží obrázky. Když bude kniha uspořádána tak, aby vždy na jedné stránce byla slovy popsána daná situace a na vedlejší stránce ilustrace, která tuto situaci zobrazuje, značně to přispěje ke komfortu čtenáře. Proto jsem uvedené pravidlo důsledně dodržovala. Znamenalo to pracovat současně na textu, ilustracích i grafické úpravě, neustále mít na mysli všechny tři složky knihy a porovnávat jedno s druhým. Když jsem se stala spisovatelkou, ilustrátorkou a grafičkou v jedné osobě, bylo to vlastně přirozené.

Teď k ilustracím. Technika linorytu byla daná už v zadání této práce a myslím, že se k námětu dobře hodí. Kromě toho je to má oblíbená technika. Myslím, že styl mých linorytů je dobrým kompromisem mezi „historickým stylem“, který vidíme u většiny obrazů na biblické náměty (např. Gustav Doré) a „moderním stylem“, který můžeme vidět v některých současných biblích pro děti. Pokusila jsem se zbytečně nepodbízet dětskému divákovi a ponechat prostor pro fantazii. Tomuto názoru dobře vyhovuje černobílý charakter linorytu.

Zobrazení přítomnosti Boha bylo samostatným problémem. Chtěla jsem se v každém případě vyhnout zobrazením typu „starý hodný pán“. Ať už Bůh je nebo není, měl by zůstat nezobrazen. Navíc si neumím představit, jak by takový Bůh měl vypadat. Vždyť ani nevěřím, že je. Kromě toho jsem měla pořád na mysli přikázání, že Bůh se nemá zobrazovat.

Nezobrazíš si Boha zpodoběním ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. (Ex 20,4)

Proto jsem se rozhodla zobrazit Boha symbolicky. Na většině mých ilustrací se proto objevuje stylizované slunce. Tohle slunce symbolizuje přítomnost (případně nepřítomnost) Boha u té které scény. Je zároveň skutečným sluncem a zároveň symbolem Boha. Slunce je světlo (popřípadě dobro, život), kruhový tvar nám evokuje nekonečnost, dokonalost.

Do svých ilustrací jsem se pokusila dostat také určitou dávku nadsázky. Proto je například král Šalamoun unaven z toho, jak se ty dvě ženské hádají o dítě, proto má mladý David ruku v bok na výraz toho, že si je jistý tím, že Goliáše v klidu přemůže. Tímto způsobem jsem se pokusila biblické postavy trochu zlidštit, přiblížit je nám samým. Myslím, že postavy na mých ilustracích působí sympaticky, ale nejsou roztomilé za každou cenu. Alespoň jsem se snažila toho dosáhnout.

5.3. Úprava knihy

Pro svou knihu jsem zvolila čtvercový formát. Je to dostatečně nevšední formát knihy a zároveň je to čistý, pravidelný tvar. Vše, co je pravidelné, jednoduché a souměrné, je krásné samo o sobě. Nechtěla jsem to s designem přehánět, protože mám ráda jednoduchý, čistý design. Tímto způsobem bude také kniha nadčasová, čisté tvary nepodléhají módě. A nadčasová by měla být. Nebo lépe řečeno „nadgenerační“. Měla by se líbit stejně dětem i jejich rodičům. Základní téma čtverce zároveň dobře ladí s tématem kruhu – slunce.

Pro text navrhuji písmo Garamond, které je dostatečně klasické i krásné. Text jsem zarovnála do čtvercových bloků. Když se ocitne vedle sebe text a celostránková ilustrace, na první pohled působí jako dva rovnocenné čtverce.

Toto řešení vyvolalo otázku, co s nadpisy. Nadpis kapitoly nabourá čistý čtvercový blok textu. Proto jsem se rozhodla pro odsunutí nadpisu mimo čtvercovou formu. Myslím, že nadpis v přehybu knihy dobře spojuje blok textu a blok ilustrace a zároveň je odděluje. Různé délky nadpisů způsobily, že výsledná velikost písma pro nadpisy je různá kapitolu od kapitoly. Považovala jsem ale za prvořadé, aby nadpis byl umístěn přes celou šířku knihy.

Případným námitkám, že čtenář nepozná, kde přesně kapitola začíná, když je nadpis mimo text, jsem předešla přidáním „postranních nadpisů“. Jsou to nadpisy, které se opakují na všech stranách dané kapitoly a definují tak odkud kam kapitola sahá. Aby příliš nerušily při čtení, zvolila jsem nenásilnou šedou barvu. Tyto postranní nadpisy nám pomáhají i při listování, kdy na kraji stránky vidíme kromě čísla strany také název kapitoly.

Obálku knihy navrhuji pouze jako přední a zadní obálku a hřbet knihy. Předpokládám, že výsledná kniha bude spíše brožovaná nebo bude mít potisk přímo na tvrdých deskách knihy. Předsádky ponechávám bílé. Kdyby kniha vyšla v pevné vazbě s přebalem, navrhuji, aby byl přebal celý černý, včetně záložek. Na hřbetě bude negativní bílé písmo. (viz přílohy a praktická část).

5.4. Název knihy

S výběrem názvu jsem neměla moc práce. Vyplýnul sám od sebe. Vychází z logiky věci. „Moje Bible“ by měla být prvním seznámením nezasvěceného čtenáře s Biblí a možná důvodem, proč se Biblí dále zabývat. Proto jsem zvolila název První krok k Bibli.

V tomto názvu je také schovaný další smysl, neboli Starý zákon jako první část Bible a Nový zákon jako druhá část. Po tom, co jsem vytvořila tuto knihu mám velkou chuť v práci pokračovat. Není vyloučeno, že v budoucnu spatří světlo světa také Druhý krok k Bibli, tedy Příběhy podle Nového zákona.

Závěr

Přijala jsem výzvu. Bible mě vyzvala a tato práce je kromě jiného můj způsob, jak se s tak velkým tématem, jako je právě Bible, vypořádat.

Cílem mé práce bylo vytvořit knihu biblických příběhů. Myslím, že jsem to dokázala nad rámec, pokud se týče obsahu, ilustrací a stylu knihy. Co se mi nepodařilo, je vytvořit skutečný exemplář knihy, jak by měla vypadat, pokud by vyšla v nakladatelství. Myslím ale, že soubor ilustrací a návrh modelových dvoustran dostatečně vysvětlují, jak by měla výsledná kniha vypadat.

Co se týče druhého cíle mé práce, tedy zařadit Bibli jako téma do vyučování, to jsem dokázala zatím jen teoreticky. Jestli se mi to podaří také v praxi, to se ukáže časem. Udělám maximum proto, abych tento pomyslný závazek dodržela a v mé budoucí praxi Bibli do vyučovacího plánu zkusím zařadit.

Touto prací se moje práce s biblickými náměty nevyčerpává. V nejbližší budoucnosti se pokusím knihu dotáhnout do konce, tedy, aby skutečně vyšla (nebude to jednoduché) a začnu pracovat na Druhém kroku k Bibli.

Zdá se mi, že Bible je můj osud a už se jí v celém svém životě nezbavím. A to je dobře.

Přílohy zmíněné v textu

Příloha 1 - TABULKA KÁNONŮ

TANACH	STARÝ ZÁKON		
	Protestantský kánon SZ	Katolický kánon SZ	Pravoslavný kánon SZ
<i>Tóra čili Pentateuch</i>			
Genesis	Genesis	Genesis	Genesis
Exodus	Exodus	Exodus	Exodus
Levitikus	Levitikus	Levitikus	Levitikus
Numeri	Numeri	Numeri	Numeri
<i>Nevím (Proroci)</i>	<i>Knihy dějepisné</i>		
Jozue	Jozue	Jozue	Jozue
Soudců	Soudců	Soudců	Soudců
	Rút	Rút	Rút
Knihy Samuelovy	1. Samuelova	1. Samuelova	1. Samuelova
	2. Samuelova	2. Samuelova	2. Samuelova
Knihy královské	1. Královská	1. Královská	1. Královská
	2. Královská	2. Královská	2. Královská
	1. Paralipomenon	1. Paralipomenon	1. Paralipomenon
	2. Paralipomenon	2. Paralipomenon	2. Paralipomenon
	Ezdráš	Ezdráš	Ezdráš
			1. Ezdráš ⁶
	Nehemjáš	Nehemjáš	Nehemjáš
		Tobiáš ¹	Tobiáš ¹
		Júdit ¹	Júdit ¹
	Ester	Ester ²	Ester ²
		1. Makabejská ^{1,5}	1. Makabejská ^{1,5}
		2. Makabejská ^{1,5}	2. Makabejská ^{1,5}
			3. Makabejská ⁶
			4. Makabejská ⁶
<i>Větší proroci</i>			
Izajáš	Izajáš	Izajáš	Izajáš
Jeremjáš	Jeremjáš	Jeremjáš	Jeremjáš
	Pláč	Pláč	Pláč
		Báruch ^{1,3}	Báruch ^{1,3}
			List Jeremjášův ^{1,8}
Ezechiel	Ezechiel	Ezechiel	Ezechiel
	Daniel	Daniel ⁴	Daniel ⁴

Menší proroci			
12 proroků (Ozeáš, Jóel, Ámos, Abdijáš, Jonáš, Micheáš, Nehum, Abakuk, Sofonjáš, Ageus, Zacharjáš, Malachiáš)	Ozeáš	Ozeáš	Ozeáš
	Jóel	Jóel	Jóel
	Ámos	Ámos	Ámos
	Abdijáš	Abdijáš	Abdijáš
	Jonáš	Jonáš	Jonáš
	Micheáš	Micheáš	Micheáš
	Nahum	Nahum	Nahum
	Abakuk	Abakuk	Abakuk
	Sofonjáš	Sofonjáš	Sofonjáš
	Ageus	Ageus	Ageus
	Zacharjáš	Zacharjáš	Zacharjáš
	Malachiáš	Malachiáš	Malachiáš
Ketúvím (Spisy)	Mudroslovné (sapienciální či naučné) knihy		
Žalmy	Jób	Jób	Jób
Jób	Žalmy	Žalmy	Žalmy ⁹
			Ódy ^{6,7}
Příslloví	Příslloví	Příslloví	Příslloví
Píseň písní	Píseň písní	Píseň písní	Píseň písní
Rút			
Pláč			
Kazatel	Kazatel	Kazatel	Kazatel
		Kniha moudrosti ¹	Kniha moudrosti ¹
		Sírachovec ¹	Sírachovec ¹
			Žalmy Šalamounovy ⁶
Ester			
Daniel			
Ezdráš			
Nehemjáš			
Knihy kronik			
NOVÝ ZÁKON			
Evangelia			
	podle Matouše	podle Matouše	podle Matouše
	podle Marka	podle Marka	podle Marka
	podle Lukáše	podle Lukáše	podle Lukáše
	podle Jana	podle Jana	podle Jana
Skutky			
	Skutky apoštolů	Skutky apoštolů	Skutky apoštolů
Lísty			

Římanům	Římanům	Římanům
1. Korint'ánům	1. Korint'ánům	1. Korint'ánům
2. Korint'ánům	2. Korint'ánům	2. Korint'ánům
Galat'ánům	Galat'ánům	Galat'ánům
Efesanům	Efesanům	Efesanům
Filipanům	Filipanům	Filipanům
Koloským	Koloským	Koloským
1. Tesalonickým	1. Tesalonickým	1. Tesalonickým
2. Tesalonickým	2. Tesalonickým	2. Tesalonickým
1. Timoteovi	1. Timoteovi	1. Timoteovi
2. Timoteovi	2. Timoteovi	2. Timoteovi
Titovi	Titovi	Titovi
Filemonovi	Filemonovi	Filemonovi
Židům	Židům	Židům
List Jakubův	List Jakubův	List Jakubův
1. List Petrův	1. List Petrův	1. List Petrův
2. List Petrův	2. List Petrův	2. List Petrův
1. List Janův	1. List Janův	1. List Janův
2. List Janův	2. List Janův	2. List Janův
3. List Janův	3. List Janův	3. List Janův
List Judův	List Judův	List Judův
Zjevení		
Zjevení Janovo	Zjevení Janovo	Zjevení Janovo

Zdroj: cs.wikipedia.org (článek Biblický kánon)

Poznámky k tabulce:

- 1:** Tato kniha netvoří součást protestantského kánonu.
- 2:** Katolická a pravoslavná podoba knihy Ester obsahuje 103 veršů, které nenalezneme v protestantských vydáních Bible
- 3:** V katolických Biblích kniha Báruch obsahuje 6. kapitolu, kterou tvoří tzv. *List Jeremjášův*
- 4:** Katolické a pravoslavné bible obsahují tři části knihy Daniel, které nenalezneme v protestantských biblích: *Azarjášova modlitba* a *Píseň mládenců v hořící peci* tvoří součást 3. kapitoly, *Zuzana* tvoří 13. kapitolu a *Bél a drak* kapitolu 14.
- 5:** Latinská *Vulgata* klade 1. a 2. Makabejskou po knize Malachiáš místo knihy Ester
- 6:** Tyto knihy nejsou součástí protestantského a katolického kánonu SZ.
- 7:** Kniha Ód obsahuje *Modlitbu Manasse*.
- 8:** Východní pravoslavné církve rozdělují knihu Báruch a List Jeremjášův.
- 9:** Východní pravoslavné církve mají jako součást Žalmů žalm 151.
- 10:** Tyto knihy nalezneme mezi historickými a mudroslovnými knihami křesťanských kánonů.

Příloha 2 – SEZNAM ZKRATEK

SESTAVENÝ PODLE ABECEDNÍHO POŘÁDKU

SZ – *Starý zákon*

SZD – *Starý zákon, deuterokanonické knihy*

NZ – *Nový zákon*

1J První list Janův - NZ	Ex Exodus - SZ
1K První list Korintským – NZ	Ezd Ezdráš – SZ
1Kr První královská - SZ	Ez Ezechiel - SZ
1Mak První Makabejská - SZD	Fm List Filemonovi - NZ
1P První list Petrův - NZ	Fp List Filipským - NZ
1Pa První Paralipomenon - SZ	Ga List Galatským - NZ
1S První Samuelova - SZ	Gn Genesis - SZ
1Te První list Tesalonickým - NZ	Iz Izajáš - SZ
1Tm První list Timoteovi - NZ	J Jan - NZ
2J Druhý list Janův - NZ	Jb Jób - SZ
2K Druhý list Korintským - NZ	Jd List Judův - NZ
2Kr Druhá královská - SZ	Jk List Jakubův - NZ
2Mak Druhá Makabejská - SZD	Jl Joel - SZ
2P Druhý list Petrův - NZ	Jon Jonáš - SZ
2Pa Druhá Paralipomenon - SZ	Joz Jozue - SZ
2S Druhá Samuelova - SZ	Jr Jeremjáš - SZ
2Te Druhý list Tesalonickým-
NZ	Júd Júdit - SZD
2Tm Druhý list Timoteovi - NZ	Kaz Kazatel - SZ
3J Třetí list Janův - NZ	Ko List Koloským - NZ
Abk Abakuk - SZ	Lk Lukáš - NZ
Abd Abdijáš - SZ	Lv Leviticus - SZ
Ag Ageus - SZ	Mal Malachiáš - SZ
Am Amos - SZ	Mdr Kniha Moudrosti - SZD
Bár Báruk - SZD	Mk Marek - NZ
Da Daniel - SZ	Mi Micheáš - SZ
Dt Deuteronomium - SZ	Mt Matouš - NZ
Ef List Efezským - NZ	Na Nahuum - SZ
Est Ester - SZD	Neh Nehemjáš - SZ

Nu Numeri - SZ

Oz Ozeáš - SZ

Pís Píseň písni - SZ

Pl Pláč - SZ

Př Přísloví - SZ

Rt Rút - SZ

Ř List Římanům - NZ

Sd Soudců - SZ

Sf Sofonjáš - SZ

Sír Sírachovec - SZD

Sk Skutky apoštolské - NZ

Tób Tóbijáš - SZD

Tt List Titovi - NZ

Za Zacharjáš - SZ

Zj Zjevení Janovo (Apokalypsa) - NZ

Ž Žalmy - SZ

Žd List Židům - NZ

Příloha 3 – PŘEKLADY DO ČEŠTINY

Tzv. první redakce (překlady celé bible) byla série překladů ze 14. století (např. Bible litoměřicko-třeboňská), druhá redakce (překlad Nového zákona) spadá do začátku 15. století, třetí redakce byl překlad Starého zákona a čtvrtá je spjatá se vznikem knihtisku.

České překlady Bible

Rukopisné bible

- **1. redakce:** Bible leskovecko-dráždánská – Matoušovo evangelium s homiliemi – Bible olomoucká – Bible litoměřicko-třeboňská
- **2. redakce:** Bible boskovická – Bible hlaholská – Bible moskevská – Mlynářčina bible
- **3. redakce:** Bible Padeřova

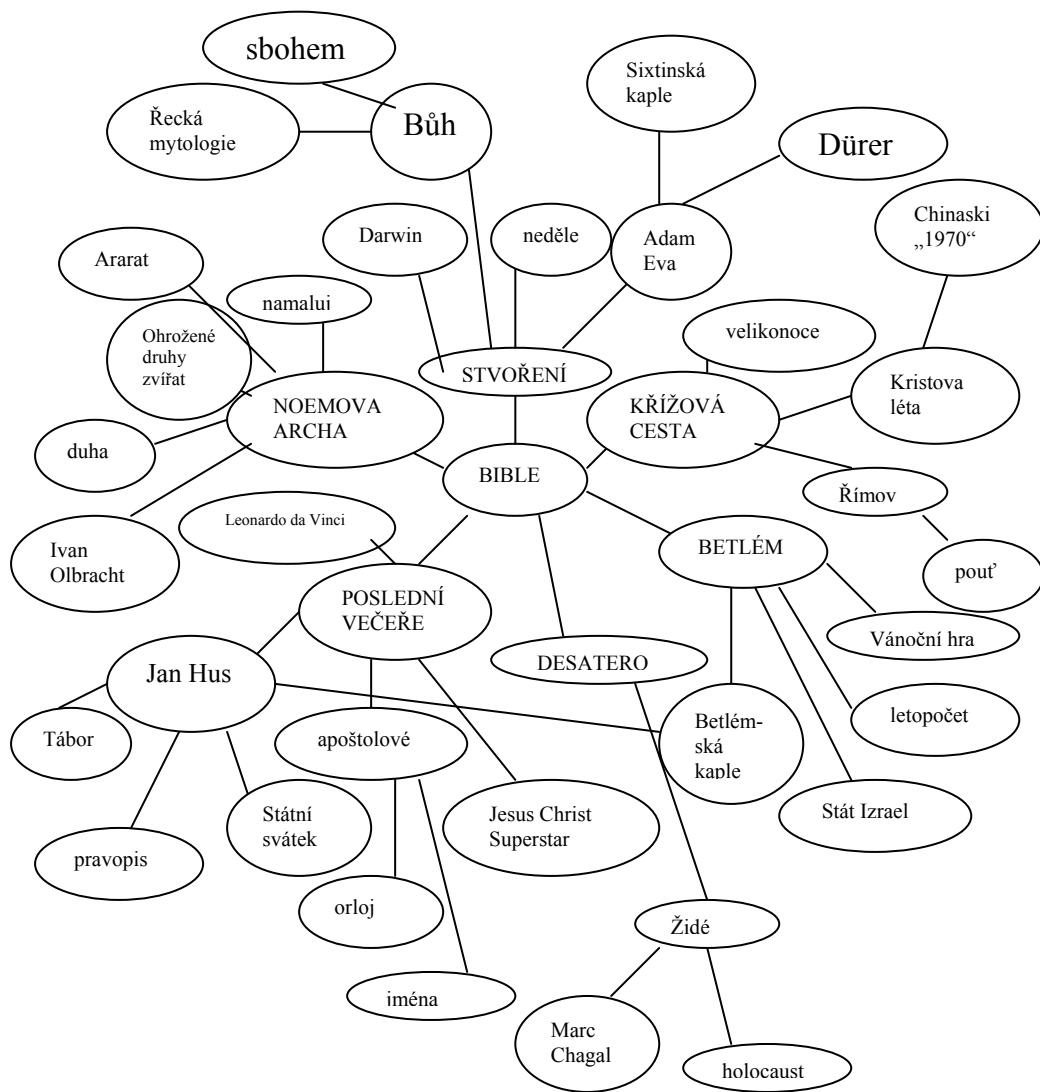
Tištěné bible (4. redakce)

Dlabačův Nový zákon – Bible pražská – Bible kutnohorská – Bible benátská – Bible Severýnova – Bible norimberská

Samostatné překlady

Bible kralická – Bible svatováclavská – Překlady do nové češtiny

Příloha 4 – VYUČOVACÍ SCHÉMA

Dokumentace praktické části – příběhy

Zde uvádím plné znění svých převyprávěných biblických příběhů. Jedná se pouze o text, bez jakékoli grafické úpravy. Protože text je obsáhlý, používá drobnější písmo.

PRVNÍ KROK k Bibli

několik příběhů ze Starého zákona
převyprávěla a ilustrovala

Lucie Uhlířová

*vlastním nákladem
České Budějovice
2007*

1 Kapitola plná otázek

Už jste někdy přemýšleli, co bylo předtím, než jste se narodili? Jak vypadal váš dům, vaše město nebo vaši rodiče? Jak se připravovali na to, že přijdete na svět? Zkusili jste někdy v myšlenkách putovat zpátky?

Každý z nás byl někdy malý, ještě menší... každý z nás byl někdy úplně malinkaté miminko. Ještě jsme neuměli mluvit a o světě jsme nevěděli nic, znali jsme jen mámu a tátu. Taková malá miminka nepotřebují k životu skoro nic, jen trochu lásky a pár pohlázení, chtějí jen teplé místočko pro spaní a kapku mlíčka... Je to krásný čas, který si ale nikdo z nás nepamatuje. Škoda.

Ještě dřív, než jsme se narodili, museli se naši rodiče potkat a zamilovat se. A aby se mohli potkat, museli se také narodit. I naši rodiče měli své rodiče a ti se také narodili nějakým jiným rodičům. A tak dále.

Představte si, kolik generací lidí muselo žít ještě dávno předtím, než jsme přišli my? Jaké největší číslo znáte? Sto, tisíc, milión? Všechna ta čísla jsou příliš malá. Bylo to více lidí, než si kdo na světě vůbec dokáže představit. Kdyby se všichni tito lidé nenarodili, nebyli bychom tu ani my, nemyslíte?

A velmi dávno, tak dávno, že si to už nikdo nemůže pamatovat, před mnoha a mnoha tisíci lety, tenkrát žili první lidé. Kde se tu vzali? Také se museli narodit. Kdo byli jejich rodiče? Jak vypadal jejich dům a jejich město? A co tu bylo ještě předtím, než se tu první lidé objevili? Jak vznikl svět? Kdo ho postavil? Kdo ho vymyslel? A co bylo na začátku?

Kdo ví... Jestli se to chcete dozvědět, v téhle knížce možná najdete odpověď.

2 Začátek světa

Lidé si odjakživa kladou otázky o tom, jak vznikl svět. Není lehké na to odpovědět a je asi přirozené, že je odpovědí několik. Mnoho lidí věří, že svět a všechno živé i neživé na světě stvořil Bůh. Vypráví o tom jedna velmi stará kniha, ta nejstarší, kterou známe. Byla přeložena skoro do všech jazyků a těžko byste hledali někoho, kdo o ní nikdy neslyšel. Tato prastará kniha se jmenuje Bible.

Budeme si vyprávět některé příběhy, které v Bibli můžete najít. A začneme kde jinde než na začátku.

Na začátku nebylo nic. Nic než Bůh. Bůh dostal výborný nápad. Zachtělo se mu stvořit svět, pro své potěšení a aby nebyl sám. Prvního dne stvořil zemi a nebe. Země byla pustá a prázdná. Bůh řekl: „Budiž světlo!“ A bylo světlo. A tam, kam světlo nedosáhlo, tam byla tma. Druhého dne Bůh rozdělil vody. Nahoře plula oblaka, z kterých padal déšť a dole zůstalo moře. A protože prázdnoty už bylo až až, stvořil také vzduch. A máme tu třetí den. Tento den Bůh rozdělil zemi na moře a pevninu. Na pevnině nechal vyrůst všemožné druhy rostlin. Dělal mu velkou radost vymýšlet rostliny. Byla tu sedmikráska, slunečnice i jablonoň, obilí, melouny, rajčata, smrk, bříza, vodní lekníny... rostliny krásné i ošklivé, užitečné i plevel, úplně všechny rostliny světa a všechny ve vzájemné rovnováze. Čtvrtý den si Bůh, který je věčný, který nemá začátek ani konec, řekl, že na zemi by měl panovat čas. Aby se čas dal měřit, stvořil světla na nebi – Slunce, Měsíc, hvězdy – a ta měří noc a den, měsíce, roky a tak dále. Pátého

dne vypadala země už docela pěkně, ale stále tu chyběl pohyb. Proto Bůh stvořil rozmanité druhy zvířat. Ptáci létali v povětří a vody se hemžily rybami. Ještě to bylo málo a tak šestého dne stvořil krokodýly, hady, ještěrky, myši, psy a slony, žirafy, klokany, berušky a koně a všechny ostatní tvory, kteří zabydli souš. Šestý den se chýlil ke konci, země byla krásná a barevná, všude to vonělo tisíci vůněmi květů a plodů, bylo slyšet spoustu zvuků a zpěv ptactva... Bylo to dobré dílo, ale stále to nebylo všechno. Chyběl tu poslední tvor – člověk. Bůh stvořil člověka k obrazu svému a ve dvou podobách – stejně jako ostatní tvory – jako muže a ženu. To aby nikdy nebyli sami, aby byli vždycky dva, partneri a přátelé a aby se jednou mohli stát rodiči. Tak vznikl svět, jak ho známe. Sedmého dne Bůh odpočíval a kochal se svým dílem. Od té doby také lidé šest dní pracují a každý sedmý den odpočívají.

3 První lidé

První lidé byli dva. Vypráví se, že nejprve stvořil Bůh muže a potom ženu. Vyjmul muži jedno žebro a z něj byla žena stvořena. Muž se jmenoval Adam a žena se jmenovala Eva.

První lidé žili v nádherné zahradě na východě země. Nic jim tam nechybělo, měli všeho dostatek, všude bylo plno květů a stromů a proháněla se tu divoká zvířata. Létali tu krásní barevní ptáci a zpívali prvním lidem pro radost. Ta zahrada se jmenovala Eden neboli Ráj.

Adam s Evou mohli utrhnout jakýkoli plod a jíst, když měli hlad. V zahradě však byl jeden strom a jeho plodů se nikdy nesměli dotknout. Měli to zakázané od Boha. Plody tohoto stromu vypadaly velmi sladce a lákaly k ochutnání. Bůh jim ale řekl, že tohle je strom poznání dobrého a zlého. Kdo sní jeho plody, rozezná dobré od zlého, ale jestli budou znát, co je zlé, musí potom zemřít smrtí.

Jednoho dne se z ničeho nic objevil had a začal s Evou rozmlouvat. Povídal jí o tom, jak jsou ty plody sladké. Jak jsou voňavé a chutné, jak se rozplývají na jazyku... Dlouho mu odolávala. Myslela na boží zákaz. Jenže Eva byla slabé povahy a tak nakonec hada poslechl. Utrhla ovoce a jedla. Podala Adamovi a ten se také zakousl do šťavnatého plodu.

Adam s Evou žili celou dobu v Ráji nazí. Ale nikdy je nenapadlo, že by to bylo něco špatného. Nevěděli přece, co je dobro a co je zlo. Teď ochutnali ovoce stromu poznání a uviděli, že jsou úplně nahatí. A začali se před sebou stydět.

Styděli se i před Bohem a on tak zjistil, že utrhli zakázané ovoce. Neposlechl ho a čekal je trest. Bůh je vyhnal z Ráje. Už nikdy potom tu nádhernou zahradu neviděli. Skončil jejich bezstarostný život, museli se teď žít sami, svými rukama. Museli začít pracovat.

Bůh nechal svou zahradu spálit. Poslední věc, kterou lidem daroval, byl oheň. Oheň ze spáleného ráje.

4 První vražda

Adam a Eva zůstali spolu. Postavili si příbytek a obdělávali pole. Zanedlouho se jim narodily děti. Byli to dva synové, starší Kain a mladší Ábel. Rodiče jim vyprávěli o Bohu a o zahradě. Společně se k Bohu modlili a také mu obětovali – jako poděkování, že je stále s nimi.

Kain byl velký a silný a pomáhal vždy otci s těžkou prací. Stal se z něj zemědělec. Ábel takou sílu neměl, zato však byl obdařen větším rozumem. Narodil od svého bratra raději pásť ovce.

Ábel vzal ta nejlepší mláďata ze svého stáda, podřízl je a položil na oltář. Zapálil je a tak obětoval Bohu. Bůh měl z jeho oběti radost a Ábelovi se dařilo stále lépe. Kain viděl, jak se bratřovi dobře vede. Vzal část své úrody, ty nejkrásnější klasy a plody a také je na oltáři obětoval Bohu. Nemyslel však svou obět' upřímně. Myslel jen na to, jak by překonal svého bratra. Velmi mu záviděl a žárlil na něj. Bůh jeho obět' nepřijal, protože měl tak černé myšlenky. Kain svého bratra nenáviděl stále víc.

Tak se stalo, že Kain svého bratra zabil. Praštil ho velikým kamenem, když se skláněl u studánky. Bůh se na Kaina velmi rozhněval. Rodiče Kaina prokleli a vyhnali ho z domu. Kainova malá sestřička šla s ním. Šli dlouho a usadili se v zemi Nod. Kain se bál, aby ho po cestě někdo nezabil. Proto Bůh označil Kaina znamením a kdo by ho zabil, toho by stihla pohroma.

Adam a Eva nezůstali sami. Měli ještě mnoho dětí. Ti měli také mnoho dětí a tyto děti měly další děti... Lidí bylo čím dál více, až jich byly celé národy. A všichni si stále vyprávěli o tom, jak to všechno začalo. O bohu, o prvních rodičích a o strašné smrti nebohého Ábela.

5 Velká potopa

Čas běžel a lidé byli na sebe čím dál víc zlí. Nenáviděli se, za zády se pomlouvali, záviděli si a kradli jeden druhému dobytek. Místo aby spolu žili jako jedna velká rodina, jeden druhého neposlouchali a každý myslel jen na sebe. Místo aby si vážili darů země a děkovali Bohu za úrodu a za dobré počasí, plundrovali lesy, zabíjeli zvířata pro zábavu a ničili přírodu. Mnoho nechybělo a už by se zabíjeli i mezi sebou.

Bůh to všechno pozoroval a nestačil se divit. Stvořil přeci Zemi z radosti, zvířata, aby se příroda zabydlela a člověka, aby se o to všechno staral. Teď zalitoval, že vůbec člověka přivedl na svět. Když už se na to zlo nemohl dívat, rozhodl se, že všechno lidstvo zase zničí.

Mezi všemi špatnými lidmi žil jeden spravedlivý muž: Noe. Bůh řekl Noemovi, že sešle na zem velikou potopu, která zničí všechno živé. Noe však měl být zachráněn i se svou rodinou. Bůh mu přikázal stavět loď, archu, tři sta loktů dlouhou, padesát loktů širokou a třicet loktů vysokou. Na boku měla mít dveře, uvnitř tři poschodí a měla být rozdělena na místnosti. Do lodí se měl nastěhovat Noe, jeho žena, tři synové a jejich manželky, měli s sebou vzít velké zásoby jídla a hlavně množství zvířat. Samce a samice od každého druhu, co jich na světě žilo, od ptáků, čtvernožců i plazů, pár od všech zvířat, která neumí plavat, aby se zachovala fauna a na zemi nebylo smutno a prázdno.

Noe Boha poslechl a začal se stavbou. Měl to těžké, protože nikdy nic podobného nestavěl. Jeho rodina to zprvu nechápala, ale znali svého otce a důvěřovali mu. Snad ví, proč staví loď, když široko daleko není žádné moře. A začali mu pomáhat. Ostatní lidé se Noemovi posmívali. „Co ty, starý blázne, zapomněl jsi, že žiješ na souši? K čemu ten koráb?“ Noe se jim snažil vysvětlit, že přijde obrovská potopa. Zkoušel lidi varovat, že času už moc nezbyvá, ale bylo to marné, nikdo mu nevěřil.

Sotva byla loď hotová, zatáhly se mraky a začalo poprchávat. Zanedlouho se spustil prudký déšť a pršet nepřestalo. Pršelo čtyřicet dní a čtyřicet nocí. Voda stoupala. Pod hladinou mizely vysoké domy, věže, lesy, kopce... I ty nejvyšší hory nadobro přikryla potopa. Nic nezbylo, jen voda, kam oko dohlédlo. A na vodě plula Noemova archa.

Když se déšť uklidnil, otevřel Noe okno ve střeše lodí. Žádnou pevninu neviděl. Vypustil krkavce, třeba on najde kus suché země. Pták se vrátil celý unavený. Nic. Čekali tedy pár dní. Noe vypustil hlubici. Letěla dlouho, až našla špičku hory, na které vyrůstala nová zelen.

Všichni v arše měli velkou radost, když se vrátila s zelenou ratolestí v zobáčku. Zamířili tedy k tomu místu. Ta hora se jmenovala Ararat.

Všichni v lodi se radovali, že jsou zachráněni a že našli nový domov. Děkovali otci Noemovi, že vytrval a postavil loď a děkovali Pánu Bohu, že takto zachoval jejich životy. A Bůh rozprostřel na nebi duhu, oblouk z jednoho konce světa na druhý, který hraje barvami. Znamení naděje a štěstí.

6 Babylónská věž

V zemi Sumer není žádný kámen, ani kus skály, a také velmi málo stromů. Tam se lidé naučili stavět své domy z hlíny. Stavby se jim dařily. A jak lidí přibývalo, i jejich domy rostly a byly čím dál vyšší. Lidé byli velmi pyšní, že z pouhého bláta dokázali vybudovat krásná velká města.

Tenkrát někdo rozhodl, že se postaví věž. Stavba vyšší než hory, stavba, která bude sahat až do nebe. Ať každý vidí, co všechno člověk dokáže. A dokáže to sám, svou chytrostí a prací a žádného Boha k tomu nepotřebuje. Všichni začali vyrábět cihly, ti nejchytřejší nakreslili plány a začalo se stavět. Zpěváci skládali písně o velikosti věže a zpívali ostatním při práci. Věž rostla, den za dnem, rok za rokem a její stín se plazil po zemi, dál a dál do kraje.

Může nám to dnes připadat podivné, ale tehdy ještě všichni lidé mluvili stejným jazykem. Proto se také mohli sjednotit při stavbě takové obrovské věže.

Pomyslel si Bůh: člověk nemá být sám, ale když je jich moc pohromadě, taky to nedělá dobrotu. Co to tam dole budují za věž? Chtějí se mi vyrovnat? Musím je nějak rozdělit.

Když přišli jednoho dne zedníci do práce, stál na lešení vrchní stavitel a velmi se rozčiloval. Ale bylo to marné, nikdo mu nerozuměl. Mluvil nějakou neznámou řečí, vypadal, jako by se pomátl. Zedníci se na sebe podívali nechápavým pohledem. Začali si povídat o tom, jak se vrchní zbláznil a zjistili, že ani oni si mezi sebou nerozumí. Podívali se dolů a viděli, jak všichni křičí, jeden přes druhého. Každý jinou řečí. A přepadlo je zoufalství.

Když konečně našli v tom zmatku své příbuzné, zjistili, že alespoň v rodině mluví stejnou řečí. Tak se sbalila každá rodina, každý kmen, všichni, kteří byli schopní se spolu dorozumět, a šli si hledat nový domov. Nemohli už žít namačkání ve městech, když si nerozuměli s ostatními. Odcházeli do všech světových stran, hlavně co nejdál od věže.

Bůh lidem pomátl jazyk, aby jim překazil stavbu věže. Místo, kde měla stát, se nazývá Babel nebo Babylón, to znamená zmatek, místo, kde se z jazyka stal blábol.

7 Tři muži v bílém

Ve městě Ur žil muž jménem Abram se svou ženou Saraj. Jednoho dne Abram zjistil, že k němu mluví Bůh. Bůh mu řekl, aby opustil své rodné město. Abram vzal svou rodinu a stáda a vydal se na cestu. Jednou tábořili v místě jménem Mamre. Je tam malý háj a zelené pastviny.

V noci zase slyšel boží hlas. „Abrame, tuhle zemi dávám. Bude navěky patřit tvým potomkům.“ Ta země se jmenovala Kanaán. Abram měl velkou radost, ale nechápal ta slova. Bylo mu už víc než padesát let a žádné děti se svou ženou neměl. Tak o jakých potomcích Bůh mluvil?

Léta plynula a Abram stále putoval. Když se vrátil do Mamre, byl už velmi starý. Jednoho dne seděl se svou starou ženou ve stínu stromů a odpočíval. Ten den je navštívili tři muži v bílém.

Abram nevěděl, kdo jsou tito hosté. Vypadali tajemně a jejich roucha zářila. Abram je pozval ke stolu, pěkně se o ně staral a mile s nimi rozmlouval. Když poobědvali, řekli Abramovi, proč vlastně přišli. „Ode dneška se budeš jmenovat Abrahám a tvoje žena Sára. Stále čekáš na děťátko, vždyť potomky ti slíbil sám Bůh. Věz, že až přijdeme za rok, Sára bude na klíně chovat malého synáčka.“ To uslyšela Saraj, která byla schovaná za dveřmi. Začala se smát. „Jak bych mohla mít syna, když už je mi víc než osmdesát let?“

„Ty se směješ, Sáro? Tak jen se směj, tvůj syn se bude také smát, proto mu budeš říkat Izák,“ pravili tři hosté a vydali se znovu na cestu.

Abrahám je vyprovázal. Když před sebou viděli dvě města, Sodomu a Gomoru, muži se zastavili a řekli: „Tato města jsou krásná a bohatá. Za hradbami jsou kvetoucí zahrady a krásné ženy. Ale ti lidé zapomněli na Boha, ničeho si neváží a žijí v hříchu. Bůh obě města smete s povrchu zemského. Už zítra nebude po Sodomě a Gomoře ani památky.“

Abrahám si vzpomněl na svého synovce Lota, který žil v Sodomě.

„Vzácní pánové, není snad nějaká možnost, jak ta města ušetřit? Nemohli bychom alespoň zachránit některé lidi tam odtud?“

„Abraháme, nikdo tě neposlechne, nikdo nebude chtít opustit svůj krásný dům a majetek. Noé také lidi varoval a bylo to marné. V těchto městech není ani deset lidí, kteří by tě poslechli.“

„Zkuste tedy zachránit alespoň mého příbuzného Lota.“

Tři muži se vydali do Sodomy. Našli Lota a pověděli mu, co Bůh hodlá učinit. „Pospěšte a všechno tu nechte! Utíkejte co nejdál od Sodomy. Zapomeňte na to, co tu necháváte. Běžte a ani se neohlédněte. Ohlédnete-li se, je s vámi konec.“ Tak promluvili tři muži než zmizeli.

Lot vzal dvě dcery za ruce a běžel, co mu síly stačily. Jeho žena ale příliš lpěla na svých věcech. Nevěřila, že se stane něco špatného. Bylo jí líto krásného domu... ohlédla se... a zkameněla. Stal se z ní solný sloup. Tak zanikla dvě hříšná města – Sodoma a Gomora.

8 Obětování Izáka

Jak tři muži předpověděli, tak se také stalo. Když šli po roce okolo domu Sary a Abraháma, usmívali se. Zamávali na Sárku, ta zvedla synáčka do výšky, aby jim ho ukázala a také se usmívala. Aby ne, byl to krásný chlapec s úsměvem od ucha k uchu. Smíšek Izák. Abrahám nepochyboval, že se mu syn narodí. Co Bůh řekl, to se stane.

Izák rostl jako z vody a rodiče z něj měli radost. Ale na Abraháma čekala ještě zkouška víry. Jednou zase slyšel boží hlas a byl velmi překvapen, co po něm Bůh chce.

„Sáro, připrav mi jídlo na pár dní,“ řekl Abrahám smutně, „vydám se na cestu a vezmu s sebou Izáka. Bůh chce, abych mu obětoval na hoře v zemi Moria.“ To však Sára nevěděla, že Abrahám nebude obětovat to nejlepší z úrody ani tučného beránka, ale že na něm Bůh žádá jejich jediného syna.

Abrahám šel a celou cestu přemýšlel: „Bůh mi slíbil syna a dal mi celou zemi. Dal mi syna, i když už jsem starý. Vždycky byl se mnou a já ho vždycky poslouchal. Tak proč si teď mé dítě žádá? Pokazil jsem něco?“ Nechápal, ale šel. Byl odhodlán syna obětovat, i když mu srdce krvácelo. Izák byl ještě víc zmatený než jeho otec. Nesli dříví i žhavé uhlíky na oheň. Měli

nůž, aby oběť podřízli, kameny najdou jistě na místě... ale beránka s sebou neměli. „Otec jistě ví, co dělá,“ pomyslel si Izák a šel dál.

Když vystoupali na horu, postavili kamenný oltář. Abrahám poručil synovi, aby si na oltář sedl. Vytáhl nůž, zavřel oči...

„Zadrž, Abraháme,“ ozval se boží hlas, „ušetři syna, tamten beránek mi postačí.“ Abrahám otevřel oči a opravdu: uviděl tučného berana, který se rohy zachytil do keře a marně se snažil vyprostit. Toho potom Abrahám podřízl a obětoval Bohu. Pochopil, že to všechno byla jenom zkouška a on v ní obstál.

9 Jákob a Ezau

Když bylo Izákovi čtyřicet let, vzal si dívku jménem Rebeka. Rebeka nejprve dlouho neměla děti, ale nakonec čekala hned dvě děti najednou. Dvojčata se jmenovala Jákob a Ezau. I když byli zrozeni v jediný den, byl každý opakem toho druhého. Byli jako oheň a voda, Ezau byl zrzavý a chlupatý, Jákob měl kůži hladkou, Ezau byl lovec a divoch, Jákob zůstával doma. Ezau byl prvorozený a měl být pokračovatelem svého otce. Izák miloval Ezaua, kdežto Rebeka milovala Jákoba. Jednou se Ezau vracel z lovu a byl velmi hladový. Jákob zrovna připravoval čočku k večeři a vůně pokrmu se táhla široko daleko.

„Dej mi trochu té lahody, bratře!“ naléhal Ezau.

„Dám ti klidně celý hrnec, ale vzdáš se svého prvorozenectví.“

„Ale klidně, k čemu je takové prvorozenectví, toho se nenajím.“ Tak Ezau prodal právo prvního syna za pouhý hrnec čočovice.

Když Izák zestárl a cítil, že jeho život končí, zavolał Ezaua a pravil: „Ulov mi zvěřinu a upeč ji jak ji mám rád. Potom ti dám své požehnání.“

Ezau odešel a Rebeka to celé řekla Jákobovi. On šel ke svým stádům a vybral dvě nejkrásnější kůzlata. S matkou potom maso upravil tak, že bylo od zvěřiny k nerozeznání. Izák už byl skoro slepý, ale stejně by syny rozeznal po hmatu. Proto Rebeka vzala kůži z dobytčete a ovinula jí Jákoba, aby si otec myslel, že se dotýká svého chlupatého syna Ezaua.

Izák přijal syna, pochutnal si na pečínce a promlouval k domnělému Ezauovi: „Budiž požehnan, kdo ti žehná, budiž proklet, kdo tě proklíná, Bůh tě neopustí a budeš otcem velkého národa.“

Když se vrátil skutečný Ezau, otec vše pochopil, ale už se nedalo nic dělat. Izákovi pro Ezaua zbyla jen tahle slova: „budeš sloužit svému bratru, bude tě živit luk a meč a těžko se ti povede. Ale neboj, časem se s bratrem usmíříš.“

Ezau se na svého bratra velmi rozzlobil a chtěl ho zabít. Aby Jákob unikl bratrovi, poslala ho Rebeka do domu svého otce Lábanu a zabránila tak další bratrovražďe.

10 Jákobův žebřík

Jákob mířil do Haran za strýcem Lábanem. Šel sám, s sebou jen trochu jídla od matky a šaty jen ty, které měl na sobě. Když se setmělo, dal si kámen pod hlavu a usnul. Té noci se mu zdál krásný sen. Viděl žebřík tak dlouhý, že se nedal jedním pohledem přehlédnout. Vyrůstal ze země a končil až někde v nebi. Po žebříku vystupovali a sestupovali andělé. Jákob nikdy tak milé bytosti neviděl. A někde tam na vrcholu žebříku, vysoko na nebesích, tam byl Bůh, který

pravil: „Jsem Hospodin, Bůh Abraháma a Izáka. Zemi, na níž ležíš, dám tobě a tvým potomkům.“

Jákob byl velmi šťastný, že ho Bůh provází na cestách. Vzal kámen, který měl v noci pod hlavou a vztyčil jej na památku tohoto snu. Dodnes se to místo jmenuje Betel – zde přebývá Bůh.

11 Josef a jeho bratři

Jákob se dostal ke strýci Lábanovi. Žil u něj dlouhá léta a vysloužil si za manželky jeho dvě dcery, mladší Ráchel a starší Leu a také vlastní stáda. Obě ženy mu rodily syny. Nakonec jich bylo dvanáct. Jednoho dne vzal Jákob celou rodinu a vrátil se zpět do Kanaán. Jeho bratra Ezaua už přešla zlost a usmířili se spolu. Jákob dokonce našel ještě oba rodiče živé. S rodinou se usadil v háji Mamre, kde kdysi bydlel Abrahám a Sára. Dobře se mu vedlo a dostal od Boha i nové jméno - Izrael.

Znovu se v rodině objevila žárlivost mezi sourozenci. Jákob miloval své syny, ale Josefa nejvíce. Byl synem jeho milované Ráchel. Věnoval mu překrásnou, pestře tkanou suknicí. A bratři začali Josefa nenávidět.

Josef byl zdatným vykladačem snů. Pověděl bratrům, že se mu zdálo, jak spolu na poli vážou snopy a všechny snopy bratrů se začaly klanět tomu Josefovu. V jiném snu se mu zase klanělo Slunce, Měsíc i jedenáct hvězd, což mělo znamenat, že se Josefovi jako králi budou klanět rodiče i jedenáct bratrů. Bratry to velice zlobilo a už to s Josefem nemohli vydržet. Rozhodli se, že se ho zbaví. Po mnoha plánech nakonec v poušti zastavili karavanu kupců, která putovala do Egypta. Prodali jim Josefa jako otroka, za dvacet šekelů stříbra. Jeho barevné šaty roztrhali a namočili do krve mrtvého zvířete. Otcí řekli, že bratra sežrala divá zvěř a jako důkaz mu ukázali Josefův šat, celý potrhaný a od krve.

Tak se Josef dostal do Egypta. Pracoval v domě faraónova dvořana Putifara. Vedlo se mu dobře, získal si pánovu důvěru a ten mu svěřoval stále důležitější úkoly. Měl ale problém s Putifarovou manželkou a byl uvržen do vězení. Tam pykal i královský číšník a vrchní pekař. Oba měli podivné sny a Josef jim je vyložil. Oba sny se přesně vyplnily – číšník se do tří dnů vrátil do práce a pekař byl do tří dnů oběšen.

Stalo se, že i faraón měl divné sny. Viděl, jak z Nilu vystoupilo sedm krásných, tlustých krav. Po nich z vody vylezlo sedm ošklivých, kostnatých krav a ty požraly ty krásné krávy. Ve druhém snu viděl sedm krásných obilných klasů a sedm klasů černých. Ty ošklivé klasy pohltily sedm

klasů pěkných. Nikdo nebyl schopen faraónovy sny vyložit. Královský číšník si vzpomněl na Josefa ve vězení, který se ukázal jako dobrý vykladač, a doporučil jej faraónovi. Josef potom sny bez problému vyložil: „Oba sny jsou stejné. Sedm krásných krav i sedm prvních klasů znamená sedm dobrých let. Potom ale přijde sedm roků hladových a prvních sedm dobrých let jako by nebylo. Jestli tomu chceš zabránit, nech v prvních sedmi letech naplnit sýpky, ať máš zásobu na špatné roky.“

Faraón měl radost, že někdo odhalil, co sny znamenají. Takovou radost, že dal Josefovi za úkol, aby se o sýpky sám postaral. Tak Josef získal důvěru faraóna, stejně jako mu dříve věřil Putifar. Sen se splnil, ale Egypt hladem netrpěl. Chytrý Josef pečlivě ukládal zásoby během dobrých let a když nastala hubená léta, měl Egypt obilí i na rozdávání.

Tenkrát nastal hlad v Kanaán. Jákob slyšel, jak dobře se vede lidem v Egyptě a poslal své syny, aby tam nakoupili obilí. U sebe si nechal jen nejmladšího Benjamína, druhého

Ráchelina syna. Netušil, že moudrý místokrál, který Egypt od hladu zachránil, je jeho ztracený syn Josef.

Když dorazili bratři do Egypta, předstoupili před Josefa, ale nepoznali ho. Vypadal jako Egyptan a byl silně nalíčen. Josef bratry poznal hned, ale chtěl jim udělit lekci. Proto mluvil přes tlumočnicka. Když je vyslechl, řekl: „Tvrdíte, že máte doma starého otce a malého bratra. Nevěřím vám. Vůbec nevypadáte jako příbuzní. Jste podvodníci a špióni!“ Nakonec jednoho z nich nechal ve vězení, dokud ostatní nepřivedou toho svého Benjamína. Bratrům nezbylo, než pro něj dojet.

Josef je ještě několikrát zkoušel, ale nakonec se nechal poznat. Bratři teď hořce litovali, co mu provedli, když ho prodali do otroctví a báli se, že je Josef potrestá. Ten jen řekl: „Vidíte, stejně jako v mém snu, teď se mi všichni klaníte, jako bych byl král. Dojeďte pro otce a všechny jeho lid, hladomor bude trvat ještě dlouho a tady budeme všichni dobře žít.“

Od té doby žil všechnen lid Izraele v Egyptě, i když už byl dávno mrtvý Jákob, Josef i mnoho generací po nich. Podle dvanácti bratrů se potom začalo nazývat dvanáct kmenů izraelských: Ruben, Simeón, Efrajim, Juda, Zabulón, Isachar, Neftalí, Dan, Gád, Benjamín...

12 Narození Mojžíše

Izraelský národ žil v Egyptě mnoho a mnoho generací. Žili odděleně od Egyptanů v kraji zvaném Gosen. Vedli také jiný život než Egyptané. Uctívali jednoho jediného Boha, mluvili jiným jazykem a dodržovali tradice svých otců. Z několika rodin se rozrostli na celé národy. A jak čas plynul, pomalu zapomínali na Abraháma i na Josefa a o zaslíbené zemi už nevěděli skoro nic – vždyť ji také nikdy neviděli. V Egyptě se jim vedlo dobře. Stáda se množila, obilí rostlo jako z vody, všeho měli hojnost. A když někdo z nich začal mluvit o tom, že by se měli „vrátit“ do Kanaán, nechápali, proč odcházet z tohoto blahobytu.

Jednou si faraón nechal spočítat hebrejský národ (tak jim Egyptané říkali) a zjistil, že je jich mnohem víc, než čekal. Dostal z nich strach. Nevyhnal je, jak mu někteří radili, ale nadělal z nich svoje otroky. Hebrejům nastaly těžké časy. Dosud byli svobodní, ale teď museli pracovat pro faraóna. Vyráběli cihly, obdělávali pole a všechno odevzdávali faraónovi. Řekli byste, že jich začalo ubývat, že to mnoho lidí nevydrželo. I král si to myslel, ale lidí Izraele stále přibývalo. Proto faraón nařídil, aby byl každý hebrejský chlapec hned po narození hozen do Nilu.

Tenkrát se v jedné hebrejské rodině narodil chlapec. Aby ho zachránila, položila ho matka do košíku a pustila po Nilu. Svou dceru nechala na břehu, ať hlídá, co se bude dít. Tou dobou šla kolem princezna, faraónova dcera, se svými dívkami. Chtěly se vykoupat v řece. Když přišly na břeh, spatřila princezna dítě v koši. Vytáhla je z vody a rozhodla se, že si děťátko nechá. Chlapečkova sestra, která všechno sledovala z rákosí, přišla k princezně a takto mluvila: „Krásná paní, jak asi toto dítě vychováš? Potřebuje mateřské mléko, ale jak mu je dáš? Chceš-li, znám jednu ženu, která o dítě přišla, ale mléka má dost, mohla by nalezence nakrmit.“

Princezna souhlasila a tak chlapec vyrůstal ve faraónově paláci a jako kojnou dostal svou skutečnou matku. Dostal jméno Mojžíš, to znamená „můj syn, kterého jsem vytáhla z vody.“

13 Mojžíš a hořící keř

Mojžíš vyrůstal jako Egyptan, ale potom se dozvěděl, že je jedním z těch nebohých Izraelců, kteří žili jako otroci. Jednou viděl, jak Egyptan jednoho otroka mlátil bičem. Popadl ho veliký hněv a Egyptana zabil. Tělo zahrabal do písku a utekl z Egypta.

Dostal se do země Midján, daleko za Rudým mořem. Tam se oženil, žil u svého tchána Jitra a pásł jeho stáda. Jednou vedl ovce až k hoře Oreb, které se také říká Sinaj.

Tam spatřil něco velmi neobvyklého. Byl tam trnitý keř a byl celý v plamenech. Hořel a nehořel. Šlehal z něj plameny, ale vůbec nebyl spálený. Mojžíš slyšel z keře hlas: „Mojžíši, nechod' už blíž a zuj si boty, stojíš na svatě půdě!“

To Mojžíše trochu polekalo. Ještě nikdy předtím boží hlas neslyšel. „Mojžíši, já jsem Bůh Abraháma, Izáka a Jákoba.“

Mojžíš si zakryl tvář, aby na Boha nepohlédl. Báł se, že se to nesmí. A poslouchal ten naléhavý hlas.

„Já vidím, co se děje mému národu v Egyptě. Nařikají a prosí mě. Ty se tam vrátíš. Můj lid vyvedeš z Egypta a přivedeš jej zpět do zaslíbené země Kanaán. Běž k faraónovi a neboj se. Skrže tebe zachráním svůj lid.“

„Ale proč já?“ volal Mojžíš, „jsem tak nepatrný a mě mají lidé poslouchat? Jak mi uvěří, když neznám ani tvé jméno?“

„Já jsem, který jsem, sám pocházím ze sebe, to je mé jméno.“

Tak Mojžíš slíbil, že vyvede všechny děti Izraele z Egypta. Poslechl boží příkaz a vydal se z Midján zpět do Egypta. Velmi se báł. Jak by ho mohli lidé poslechnout? Kdyby aspoň uměl mluvit jako nějaký prorok, ale on měl neobratný jazyk. Nebyl z těch, koho lidé poslouchají. Bůh mu poradil, aby si vzal na pomoc svého bratra Árona, který řečnictví ovládal. To Mojžíše uklidnilo. Rozloučil se s tchánem, vzal s sebou ženu a syny a vydal se na cestu. V ruce měl boží hůl, kterou měl konat znamení.

14 Deset ran egyptských

Áron šel Mojžíšovi naproti. Bratři přišli do země Gosen a vyprávěli Izraelcům, co se stalo na hoře Sinaj. Pověděli jim, že Bůh je stále s nimi a že ukončí jejich egyptské otroctví. Když lidé slyšeli, že na ně Bůh nezapomněł a že se chce se o ně postarat, byli velmi šťastní a modlili se.

Mojžíš s Áronem šli za faraónem a prosili ho, aby mohli Izraelité na pár dní nechat práce na cihlách a jít do pouště oslavovat Boha. Chtěli místo slavnosti z Egypta utéct. Faraón je nepustil a místo toho jim nařídil vyrábět dvakrát tolik cihel než dřív.

Mojžíš s Áronem zase stáli před faraónem. „Propušt' náš lid a dej nám tolik zlata, kolik uneseme. S námi je Bůh, silnější než všichni králové světa.“ Faraón se rozesmál a odmítl se s nimi bavit. „Jak myslíš. Na Egypt padne deset strašných ran. Zahyne mnoho lidí a ty budeš hořce litovat. Kdyby sis to náhodou rozmysleł a chtěl nás pustit, přijď za námi a rány přestanou.“ Faraón se jen smál a nevěřil.

Druhého dne přišel Mojžíš na břeh Nilu, uhodil svou holí do vody a ta se v tu ránu proměnila v krev. Když to faraón viděl, vyvalil sudy vína ze sklepa. „Já přeci vodu nepotřebuji!“ A nedbal, že jeho lid nemá co pít. Trvalo sedm dní, než se voda zase vyčistila.

„Tohle jsme přežili,“ pomysleł si faraón, „co si asi připravili teď, ti dva kouzelníci?“ Mojžíš zatočil holí a v tu chvíli se celá země pokryla žábami. Byly všude, lezly do jídla, byly slizké a lidé kvůli jejich skřehotu nemohli spát. Nakonec lezly i po lidech. Faraón se žab štítil. Nevydržel to a křičel: „At' ti Hebrejové odejdou a zbaví mě té zelené havěti!“ Mojžíš tedy

poslal žáby pryč. Ale když byly žáby pryč a všude byl klid, faraón si to rozmyslel a zase Hebreje nechtěl pustit.

Tak poslal Mojžíš na Egypt obrovská hejna ovádů a komárů. Nikdo jim neuniknul, zvířata ani lidi. Nedalo se to vydržet, krvelačný hmyz bez ustání bodal. Ale ani tato rána faraónovo srdce neobměkčila.

Počtvrté poslal Mojžíš na egyptskou zemi mouchy. Všichni Egyptané zoufali, ale v kraji Gosen, kde přebývali Izraelci, byl klid a nikde ani muška. Faraón nařikal a Mojžíš mouchy odvolal.

„Králi, stále ještě nás nepustíš?“ ptal se Áron. Když viděl, že se král nebojí, řekl: „Můj bratr sešle ránu, před kterou neunikneš, ani kdyby ses schoval v našem kraji.“ A Mojžíš nechal pomřít všechny egyptský dobytek. Hebrejská zvířata však byly zachráněna. „Jste hloupí!“ smál se faraó, „vždyť váš dobytek je stejně můj! O nic jsem nepřišel!“

Tak vzal Mojžíš hrst sazí, hodil ji do vzduchu a všichni Egyptané byli pokryti černými neštovicemi. Faraón ale ani tentokrát Hebreje nepustil.

Druhého dne zamával Mojžíš svou holí a přišlo strašlivé ohnivé krupobití. Kroupy zničily skoro všechno zralé obilí. Nebylo domu, který by neměl díru ve střeše a bylo mnoho lidí, které kroupy pobily. Tvrdohlavý faraón však Hebreje nepustil.

Potom Mojžíš přivolal obrovské hojno kobylek, které sežraly vše, co nezničily kroupy. Egyptané už byli vyčerpaní a nešťastní. Zlobili se na krále. Proč jen ty Hebreje nenechá odejít? To nechá zemi nadobro zničit? Ale faraón byl hrdý, nechtěl své otroky pustit a pokorit se tak před Bohem, neboť se sám považoval za boha.

Mojžíš seslal další ránu. Egypt pokryla temnota a tři dny nebylo vidět na krok. V kraji Gosen svítlo slunce jako jindy. „Běžte pryč,“ křičel faraón, „ale ať vás ani nenapadne si s sebou něco brát. Zmizte a buďte rádi, že vás všechny nepobijí!“

„Nic jsi nepochopil, králi. Proto přijde ta nejhorší rána,“ řekl Áron jménem bratra Mojžíše. Potom bratři řekli svým lidem, že se už brzy vydají na cestu a vysvětlili jim, jak se na ni mají připravit.

Té noci Izraelité zabíjeli beránky, každá rodina jednoho. Beránčí krví udělali znamení na dveře svých domů. Zabalili si všechny věci a oblékli se na cestu. Ve spěchu upekli beránky na ohni a pojedli je oblečení do cestovních šatů, s botami na nohou. Ženy zadělaly těsto na chleba a zabalily je do šátku. Té noci seslal Bůh na Egyptany poslední a nejhorší ránu. Zemřeli všichni prvorození. Každý prvně narozený, ať člověk nebo zvíře, padl k zemi. Každá rodina přišla o dítě, nebylo domu, kde by neplakali. Jen v domech, kde bylo na dveřích znamení, nikdo nezemřel. Faraón té noci přišel o svého jediného syna. Celý šílený křičel: „Táhněte z Egypta! Vy hnusní Hebrejové, zmizte mi z očí! A vezměte si, co unesete...“

A Hebrejové, kteří byli připraveni na cestu, neváhali a vyrazili.

15 Přejít přes moře

Sotva byli Hebrejové za hranicemi, faraón zase zalítoval, že je pustil. Chtěl je přivést zpět a vydal se za nimi s celou armádou.

„Mojžíši! Co budeme dělat? Před námi moře a za námi vojsko! Buď se necháme pobít, nebo zahyneme ve vlnách. Kam jsi nás to zavedl?“

Mojžíš lidem odpověděl: „Věřte a Bůh nás zachrání!“ Když přišli na břeh Rudého moře, zvedl Mojžíš svou hůl do výšky a vody se rozestou-pily. Moře se otevřelo a Izraelci mohli přejít

po suchém dně. Z každé strany stála mohutná vodní stěna, a voda se ani nepohnula, dokud všichni bezpečně nepřešli na druhou stranu.

Egyptané Hebreje pronásledovali a vjeli za nimi na mořské dno. Ale jakmile byli všichni jeho lidé v bezpečí, spustil Mojžíš hůl zase dolů a vody se vrátily. Moře se zavřelo a pohltilo všechny vojáky i s faraónem.

16 Putování pouští

Izraelci byli zachráněni, ale teď měli před sebou jednu z nejtežších zkoušek – cestu pouští. Mojžíš je nevedl přímou cestou do Kanaán, aby se vyhnuli filistínskému národu. Válku by teď těžko přežili. Tak se cesta protáhla na mnoho let. Během této cesty se jim Bůh dal několikrát poznat, ukazoval se v podobě znamení. Když našli hořkou vodu, která se nedala pít, hodil Mojžíš do vody nějaké dřevo a voda byla hned sladká. Jindy, když neměli vodu vůbec a padali žízní, uhodil Mojžíš holí do skály a z ní začala téct voda proudem. Potom jim došlo jídlo, které si vzali s sebou. Naříkali, proč odcházeli z Egypta, když tam byla hojnost masa i zeleniny. A Bůh jim poslal obrovská hejna křepelek. Stačilo je jen posbírat. To byla boží znamení.

Jednoho rána vyšli ze svých stanů a země byla pokrytá něčím bílým. Vypadalo to jako jinovatka. Zkusili to ochutnat a bylo to jako chléb s medem. Všichni volali: „Man hú?“ To znamená „Co to je?“ Bílému nadělení pak začali říkat mana a Bůh jim ji posílal tak dlouho, dokud nedošli do zaslíbené země.

Bůh dělal mnoho zázraků, ale lidem to bylo málo. Vždycky se na chvíli uklidnili a velebili Boha, ale hned jak přišly horší časy, reptali, naříkali a litovali, že vůbec odcházeli z krásné země u Nilu.

Po třech měsících přišli k hoře Sinaj. Nikdy hory neviděli a báli se k hoře jen přiblížit. Mojžíš řekl lidem, že s nimi Bůh chce uzavřít smlouvu, tak jako kdysi s Abrahámem. Budou vyvoleným národem a s boží pomocí se vrátí do země, která jim patří. Přemůžou všechny národy, které jim budou stát v cestě, ale musí Boha poslouchat.

Mojžíš se vydal na horu. Ostatní na něj museli čekat a nikdo se nesměl přiblížit ani k úpatí hory. Dole zůstal Mojžíšův bratr Áron a dohlížel, aby nikdo zákaz neporušil. Ale Mojžíš byl na hoře velmi dlouho. Za pár dní lidé ztráceli trpělivost. Táborem kolovaly fámy, že Mojžíš utekl zpátky do Egypta. Také se čím dál víc lidí začalo ozývat, že by chtěli vědět, jak Bůh vypadá.

„Všechny ostatní národy mají obrazy a sochy svých bohů. V Egyptě například. Každý se tam může poklonit svému bohu, ví, kde ho najde a jak vypadá. Jen my máme nějakého divného boha bez tváře.“

Lidé naléhali na Árona, ať jim vyrobí sochu Boha. Řekl jim, aby sebrali všechno zlato, které mají a přinesli ho na jednu hromadu. Doufal, že se ženy nebudou chtít zlata vzdát a sochu oželí. Ale ráno vyšel Áron před stan a viděl obrovskou kopy zlata a drahých kamenů. Teď už nedokázal couvnout a sochu jim vyrobil.

Zatím Mojžíš ležel před Bohem a poslouchal. Vůbec nevěděl, co se dole děje. Úplně zapomněl na čas a netušil, že už je tam čtyřicet dní. Když si poslechl všechny boží zákony, otevřel oči a před ním ležely dvě desky ze žuly, na kterých byly tyto zákony vytesány. Vzal desky a spěchal do tábora, protože se bál, že už je pryč příliš dlouho.

Dole v táboře už se vesele tancovalo kolem sochy, kterou Áron vyrobil. Byl to dřevěný býk pobitý zlatem. Lidé se klaněli býku a zpívali mu, jako by to byl Bůh. Když to spatřil Mojžíš, popadl ho veliký vztek, celý zuřivý zdvihl kamenné desky nad hlavu a vši silou jimi mrštil o skálu. Desky zákona se rozpadly na tisíc kousků, nic z nich nezbylo. Potom Mojžíš potrestal

všechny, kteří tancovali kolem býka a sochu samotnou hodil do ohně. Dřevo shořelo a zlato se roztavilo. Mojžíš se velmi zlobil, že lidé nedokázali několik dní čekat.

„Já jsem vám přinesl zákon od Boha, který stvořil zemi a vy? Vy se klaníte zlaté soše, kterou vytvořil člověk? Ten býk vám poslal jídlo, když jste měli hlad? On vás vyvedl z otroctví? Půjdu teď znovu na horu Sinaj a budu Boha prosit o odpuštění. Litujte a doufejte, že vám Bůh odpustí.“ Mojžíš se vrátil a prosil Boha o odpuštění.

Bůh uzavřel s lidmi novou smlouvu, ale za to, že ho neposlouchali, zahynou všichni v poušti. Nikdo z nich do Kanaán nevkročí. Čtyřicet let se budou trmácet v písku a teprve jejich děti uvidí zemi zaslíbenou. Ale Bůh je neopustí. Ti nejlepší řemeslníci mezi Izraelci začali vyrábět schránku ze dřeva a ze zlata k uložení nového zákona. Jiní začali stavět svatostánek ze všech nejdražších a nejkrásnějších látek, které mezi sebou shromáždili. Také pracovali na oltáři a všelijakých jiných předmětech, nádobách, svícnech a podobně. A Mojžíš zhotovil nádherné nové desky z hlazené žuly. Když byly desky hotové, vzal je Mojžíš na záda a naposledy vystoupil na horu Sinaj. Čtyřicet dní a nocí strávil na vrcholu hory ve společnosti Boha a tesal zákon do kamene.

„Máte jednoho Boha a žádného jiného. Nebudete si vytvářet žádný jeho obraz ani z kamene ani z myšlenek. Neberte jeho jméno nadarmo. Nepracujte v sedmý den odpočinku. Ctěte své rodiče a starejte se o ně. Nesmíte zabít, cizoložit ani krást. Nebudete o nikom mluvit nepravdu. Nebudete toužit po ženě někoho jiného ani po jeho majetku...“ tak Mojžíš četl lidem boží zákony. Bylo jich mnoho, ale těchto deset bylo nejdůležitějších. Dodnes se jim říká desatero božích přikázání. Potom uložil desky zákona do schránky, která už byla hotová. Říká se jí schránka smlouvy, neboť tímto zákonem uzavřel Bůh s lidmi smlouvu.

Tak dostali Izraelci zákon od Boha. Ale ještě dlouho bloudili pouští. Chodili sem a tam a když se přiblížili ke Kanaán, vždycky se jim postavil do cesty nějaký národ, který s nimi chtěl bojovat. Museli tedy jít oklikou. Cesta byla velmi náročná a velmi často si lidé stěžovali na Mojžíše, kudy je to vodí a proč nezůstali v Egyptě... Pořád stejně řečí. Prošli mnoho zemí a když už byla země zaslíbená na dohled, Mojžíš zemřel. Stanovil svým nástupcem muže jménem Jozue.

Jozue byl rodilý vojevůdce. Teď už nežil nikdo ze starších, nikdo z těch, kdo byli prokleti, že do Kanaán nevstoupí. Jozue konečně přivedl lid Izraele do jejich nové země. Přemohl celkem jedna třicet králů, kteří v té zemi vládli. Když zvítězil, rozdělil zemi mezi dvanáct izraelských kmenů. Uprostřed země je město Silo a tam byla uložena schránka s deskami zákona.

Izraelci se tedy zase vrátili do země, kterou jim slíbil Bůh. A i když mezi nimi žilo mnoho hrdinů, kteří své lidi bránili, ostatní národy nedali ještě dlouho Izraelcům pokoj.

17 Hrdina Samson

Když se Samson narodil, dostal od Boha velikou sílu. Byl neporazitelný, ale kdyby si někdy ostříhal vlasy nebo pil víno, o všechnu sílu by přišel. Samson se narodil v době, kdy Izraeli vládli Filištinští.

Když byl dospělý, zalíbila se mu jedna filištinská dívka. Jednoho dne se vydal za jejími rodiči, aby je žádal o dívčinu ruku. Cestou na náměly se mu do cesty postavil lev. Strašlivě řval, ale Samson se nebál. Chytil ho holýma rukama, vzal ho za obě čelisti a odshora dolů ho roztrhl na dvě poloviny. Když za nějaký čas zase šel tou cestou, měl na sobě slavnostní šaty. Tentokrát kráčel na svou svatbu. U cesty uviděl mršinu toho lva, kterého před časem zabil.

Mezi jeho kostmi se usídlil včelí roj a už měl plné plástve medu. Samson si vzal trochu medu a pojehl ho po cestě.

Potom se konala svatba. Všichni hosté byli v dobrém rozmaru a začali si dávat hádanky. Ženich se postavil a přednesl svoji hádanku:

„Ze žrouta pochází pokrm, silný dal sladké, co je to? Jestli najdete odpověď, dám vám třicetery sváteční šaty, jestli ne, stejně tolik šatů dostanu já. Máte čas sedm dní, dokud trvá moje svatba.“

Filištíni kroutili hlavami a Samson si byl jistý, že to neuhádnou. Kdo by mohl vědět o medu ve lví kostře? Bezradní mládenci šli za nevěstou.

„Ty jsi jako naše sestra a nechala bys cizince vyhrát? Jako jeho žena na něm můžeš snadno vyzvědět, co znamená ta hádanka. A jestli nám to do sedmého dne neřekneš, spálíme tvůj dům a tebe v něm!“

Nevěsta tedy celé noci přemlouvala svého manžela. Naléhala, pla-kala, až jí Samson odpověď prozradil. A ona to řekla svatebčanům. Druhý den přišli mládenci celí veselí.

„Samsone, už známe odpověď na tvou hádanku! Je to docela prosté: ten největší silák je lev a to nejsladčí je med. A teď nám dej odměnu!“

Samson byl vzteky bez sebe. V sousedním městě pobil na jiné svatbě třicet mladíků a jejich šaty přinesl svým svatebčanům. Pak zmizel a svou nevěstu tam nechal. Tak začaly dlouhé boje mezi Samsonem a Filištíny. Samson byl proti nim sám a pokaždé vyhrál. Nakonec sjednal pro Izraelce mír a za odměnu byl jmenován soudcem.

Potom se oženil s další filišťínskou dívkou, jmenovala se Dalila. Filištíni si vzpomněli, jak pěkně jim pomohla Samsonova první žena a šli za Dalilou, aby jim zjistila tajemství jeho síly.

„Dalilo, jsi jedna z nás. Láska k národu by měla být silnější než tvá láska k manželovi. Ty jediná můžeš vyzvědět, proč je tak silný.“

A Dalila se vptávala, přemlouvala, nadávala... Samson jí vždy odpo-věděl žertem. Za pár dní ale už nevěděl, kam by se schoval, aby nemusel poslouchat otázky své ženy. Nakonec jí podlehl, stejně jako té první. „Kdybych si ostríhal vlasy nebo se napil vína, má síla by byla pryč.“

„Teď vím, že mě opravdu miluješ, Samsone, nebudu tě už trápit. Jen klidně spi.“ A Dalila Samsona hladila ve vlasech tak dlouho, dokud neusnul. Potom vzala nůžky a jeho krásné dlouhé vlasy mu ostríhala. Když slyšela filišťínské vojáky za dveřmi, začala křičet:

„Samsone, přišli tě zabít! Vzbud' se!“ Samson vyskočil, chtěl se bít, ale jeho síla byla pryč. Vojáci mu vypíchli obě oči, svázali ho a odvedli.

Bývalý hrdina teď byl zajatcem v cizí zemi. Jak šel čas, poznal po hmatu, že mu vlasy dorůstají. Jednou pro něj přišli dozorcí a vedli ho do paláce. Konala se tam slavnost a Samson tam měl zpívat. Všichni se tam šli podívat na poraženého hrdinu. Posmívali se mu, ale on neposlouchal. Vedl ho malý chlapec. Samson se ho ptal, jak vypadá ten sál.

„Je to veliká místnost, vysoká a krásná. Je tu plno lidí, všichni důležití úředníci, kněží a knížete. Tady pozor, je tu sloup...“

„Veliký sloup, chlapče?“ ptal se Samson.

„Ano, jsou tu dva obrovské sloupy, které drží celý strop...“

To bylo, co Samson potřeboval vědět. Stoupnul si mezi sloupy a začal zpívat. Roztáhl paže, nahmatal sloupy a uprostřed písně se do nich pořádně opřel. Bůh mu ještě naposledy vrátil jeho obrovskou sílu. Sloupy popraskaly jako párátko, strop se zhroutil a trosky pohřbily všechny ty významné filišťínské dvořany. S nimi zemřel i Samson, neporazitelný, kterého přemohla žena.

18 První král Izraele

Uplynulo mnoho let. Samuel byl soudcem a nejvyšším veleknězem ve svatyni v Silu. Jako malý byl zaslíben Bohu a slyšel jeho hlas. Teď však zestárl a neměl následovníka. Jeho synové byli příliš divocí, než aby mohli sloužit Bohu. Lidé potřebovali někoho, kdo by soudil spory, kdo by je vedl. Přišli za Samuelem: „Proč nemáme krále jako jiné národy? Vyber nám krále, abychom měli soudce a pána, až umřeš.“ Samuel byl zklamaný. „Vy chcete krále jako pohané? Abyste mu platili daně, aby vedl války, kdy bude chtít? Aby měl nekonečné bohatství a obrovskou moc?“ Ale lidé stále prosili a tak jim Samuel krále našel.

Byl jím Saul, vysoký mládenec, který každého převyšoval o hlavu, ale jinak neobyčejnější z obyčejných lidí. Samuel ho pomazal na krále a Saul mu slíbil, že bude vždycky poslušný Bohu a bude plnit jeho přání. Samuel lidi varoval, aby nezapomněli, že jejich skutečným pánem je Bůh a že král je jen jeho služebníkem. A předal soudcovství Saulovi.

Někteří lidé nebyli moc nadšení, že je králem zrovna Saul, protože ho znali jako souseda a nepřipadal jim nijak výjimečný. Když však amonský král napadl izraelské město Jabez, ukázal svou odvahu a schopnost vést lid. Saul šel obléhaným na pomoc a Izraelští za ním, jako jeden muž. Nepřátele porazili na hlavu a město osvobodili.

Jenže Saul se jako král neosvědčil. Samuel, který mluvil s Bohem, dvakrát řekl králi, jak se má zachovat a on dvakrát neposlechl. Při boji s Fílištíny nedokázal počkat sedm dní, aby obětoval se Samuelem, při boji s Amalečany, kdy měl všechny do jednoho zabít, si ponechal kořist.

„Saule, tohle je konec. Slíbil jsi poslušnost Bohu a ty jednáš na vlastní pěst. Už se narodil nový král a bude lepší než ty,“ řekl Samuel a už Saula nechtěl ani vidět. Vydal se za novým králem. Když odcházel, chytil ho Saul za jeho dlouhý plášť. Samuel se mu vytrhl a Saulovi zůstal v ruce jen malý kousek látky.

„Vidíš, králi,“ řekl ještě Samuel, „tak málo ti zůstalo v ruce, Bůh ti všechno vzal, protože jsi nebyl dost poslušný.“

19 David

Jak Bůh řekl, vydal se Samuel do Betléma a našel tam muže jménem Jišaj. Řekl mu, že přišel, aby spolu obětovali Bohu a přitom si prohlížel všechny jeho syny. Sedm jich viděl, byli mladí a krásní, ale žádný se mu nezdál vhodný. „To jsou všichni tví synové?“ ptal se Samuel. „Mám ještě jednoho,“ odpověděl Jišaj, „je venku, pase ovce.“ Když přišel pasáček David, nejmladší z bratrů, Samuel poznal, že je to ten pravý. Vyndal lahvičku s posvátným olejem a pomazal ho na krále.

Saul to nevěděl, ale v téže době se začal divně chovat. Zničením začal bláznit, schovával se, jako by ho někdo pronásledoval, jindy ho přepadal smutek. Tak se stalo, že mu přivedli Davida. Byl v celé zemi nejlepší hráč na harfu a měl krásný hlas. Kdykoli měl král špatný den, David ho potěšil krásnou písní a králi se ulevilo. David se stal oddaným královým služebníkem.

Tou dobou zase bojovali Izraelci s Filištiny. Mezi Filištínskými byl jeden bojovník, veliký jako obr. Jmenoval se Goliáš. Říkalo se, že je vysoký více než šest loktů a jednu píd'. Tenhle Goliáš pořád vykřikoval, že vyzývá na souboj jednoho hebrejské muže.

„Jestli se najde jen jeden mezi vámi, který se nebojí se mnou bojovat, vyzývám ho na souboj. Jen my dva budeme zápasit místo našich vojsk, a vítěz tak pro svůj národ vyhraje celou válku.“

Davidovi bratři byli ve vojsku, ale on doma pásal ovce. Jednou nesl bratrům nějaké potraviny a slyšel Goliáše, jak se posmívá Izraelcům, že s ním nikdo nechce bojovat. David, který byl tak mladý, že mu ještě ani nenarostly vousy, šel za Saulem, aby mu dovolil zápasit s Goliášem. „Králi, když hlídám své ovce, musím často zápasit s divokými zvířaty, zabil jsem už medvěda i lvici. Klidně můžu zabít i tamtoho obra, který se nám posmívá. Nebojím se ho!“ Saul mu dal svou zbroj, ale ta byla na Davida moc těžká. Odložil ji a vzal si jen hůl, prak a do brašny pár oblázků.

„Kampak, chlapče,“ chechtal se obr, „zasloužím si snad lepšího soupeře, než takové škrvně! Zaslápnu tě jako červa!“

„Jen se směj! Jsem malý, ale při mně je Bůh. On mi pomůže.“

Obr se smál, až se za břicho popadal, ale David sáhnul do brašny, nahmatal jeden z kamenů, roztočil prak... a obr najednou zmlknul. Kámen ho trefil přímo do oka. Obr se skácel jak široký tak dlouhý a zem se otřásla. David vzal jeho meč, usekl mu hlavu a zvedl ji do výšky.

Také všichni Filištiní náhle zmlkli. Chvilí stáli jako opaření a pak se dali na útěk. A David přinesl Goliášovu hlavu Saulovi k nohám. Bylo to veliké vítězství.

Saul vládl dál, ale Bůh se od něj odvrátil. David byl předurčen být příštím králem a když se to Saul dozvěděl, začal se ho bát. Teď měl ve svém vlastním domě mladíka, který má být jeho nástupcem. Mladíka, který sám přemohl obrovského Goliáše, na kterého si netroufali ani ti nejodvážnější. Král měl pocit, že si hřeje na prsou hada, který ho jednou zahubí. A každý den Davida víc nenáviděl.

David se zamiloval do Saulovy dcery Míkal. Ale aby ji dostal za ženu, musel pobít sto Filištínských a přinést královi jejich pravé uši. Saul doufal, že už se David nevrátí, ale on se vrátil a uši přinesl dvě stě. Tak se David oženil s Míkal a stal se královým zetěm. Saul ho nenáviděl tím víc. Několikrát se pokusil Davida zabít. Poslal na něj vojáky, sám po něm hodil kopí, nechal si ho i s postelí přinést do paláce. Ale David vždycky unikl. Saul byl čím dál bláznivější. Plakal a nevěděl, jak se nepřítele zbavit. David strávil mnoho let na útěku a Saulovi zvědové mu byli neustále v patách.

Jednou se stalo, že David pronikl do králova tábora. Bylo to uprostřed noci a všichni spali, i stráže, kteří měli bdít a svého krále hlídat. David se dostal až do králova stanu, stál nad jeho lůžkem, měl jedinečnou šanci ho zabít, ale nedokázal vztáhnout ruku na krále pomazaného od Boha. Sebral mu jen jeho kopí a stříbrný pohár. Ráno vylezl David na kopec a volal dolů do tábora: „Králi, stál jsem vedle tebe tak blízko, že jsem tě mohl zabít. Nikdo tě nehlídal, všichni spali. Ale já tě trestat nebudu, soudit může jen náš Pán.“ Saul mu odpověděl: „Davide, rád bych tě miloval jako svého zetě, a přece tě víc a víc nenávidím. Tebe si Bůh vybral, mě opustil.“ Tak se rozešli.

Pak Saul bojoval sám s Filištiny. Bitvu prohrával. Když už celé vojsko obklíčilo jeho a pár posledních bojovníků, král si vrazil do břicha meč. Tak zahynul Saul.

Král byl mrtev a David se stal novým králem. Ti, kteří stáli za Saulem a ctili jeho památku, se přidali k jeho synovi a ještě dlouho bojovali proti Davidovi. David se usadil v Hebronu a byl čím dál váženější. Všude získával přátele a měl šest žen a mnoho synů. Když

mu bylo třicet let, uznal ho celý Izrael. V nejkrásnějším městě Jeruzalémě byli cizinci Jebuzané a nikomu se ještě nepovedlo zdolat jeho pevné hradby. David slíbil odměnu tomu, kdo se první dostane ke střechám. Město se svými muži dobyl a od té doby se mu říká město Davidovo. Jeruzalém se stal novým hlavním městem, byla tam přenesena schránka úmluvy a uložena do nového svatostánku, který dal David postavit.

David vládl velké říši, okolní národy platily Izraeli daně a všude byl mír. David se rozhodl, že postaví chrám jako dům Páně. Ale prorok Nátan mu řekl, že ještě není pravý čas: „Ani ty nejsi kníže pokoje, máš na rukou krev. Budeš uctívat Pána ve stanu jako všichni před tebou a teprve tvůj syn postaví chrám.“

David, který měl už tolik manželek, zatoužil po další. Bylo to jednoho parného dne, kdy se procházel po střeše svého paláce. Dole, v jedné ze zahrad, kam bylo ze střechy vidět, spatřil krásnou ženu, která se zrovna koupala. Zamiloval se do ní. Nechal si ji zavolat a Betsabé, jak se žena jmenovala, u něj strávila noc. Její manžel Uriáš byl zrovna ve válce, bojoval v Davidově vojsku a o ničem nevěděl.

Za nějakou dobu ale Betsabé zjistila, že čeká Davidovo dítě. David dal proto Uriáše zavolat do města. Dal mu měšec plný zlata a poslal ho domů k manželce, aby se s ní potěšil. Doufal, že to potom bude vypadat, že dítě, které se narodí, je Uriášovo. Ale on za ženou nešel, řekl králi, že si přece nemůže užívat, když ostatní muži umírají v boji. Král pochopil, že Uriáš musí zemřít. Aby zakryl svůj hřích, spáchal ještě jeden. Poslal dopis veliteli vojska, aby Uriáše poslal tam, kde zuří nejhorší boj a poslal tak Betsabina manžela na jistou smrt. Zanedlouho přišla zpráva, že je Uriáš mrtev. Betsabé pro něj držela smutek a potom si ji David vzal jako další manželku. Porodila mu syna.

Tehdy přišel do paláce prorok Nátan a řekl králi toto proroctví: „Byli dva muži, jeden chudý, druhý bohatý. Boháč měl stádo ovcí, chudřas ovečku jen jednu. A stejně, když měl boháč hosty, vzal chudřasovi jeho jedinou ovci a zabil ji, aby měl maso na hostinu.“ „Takový muž si nezaslouží žít!“ rozčílil se král. „Správně,“ pravil prorok, „ten muž jsi ty a Bůh tě potrestá. Vzal jsi ženu jiného muže a jeho jsi nechal zabít. Ty zůstaneš naživu, ale tvé dítě zemře.“ Ještě té noci Betsabin chlapec zemřel.

David pro něj dlouho truchlil. A mnoho času strávil s Betsabé, aby ji utěšil. Ona znovu otěhotněla a porodila syna, kterému dali jméno Šalamoun. David ho světil Nátanovi, aby ho vychoval.

Když David zestárnul a bylo mu sedmdesát let, už cítil, že brzy zemře. Dozvěděl se, že se jeho synové mezi sebou hádají. Dal si přivést Šalamouna a pomazal ho na nového krále. Domluvil svým dětem, udělil Šalamounovi četné rady a zemřel.

20 Šalamoun

Když se Šalamoun stal králem, bylo mu teprve dvacet let. Modlil se k Bohu. „Žádej, co ti mám dát,“ řekl Bůh. Šalamoun odpověděl: „Jsem teď králem, ale jsem moc mladý a nezkušený. Dej mi srdce vnímavé, abych mohl soudit tvůj lid a dovedl rozlišovat mezi dobrým a zlým.“ Bůh měl velkou radost, že ho Šalamoun nežádal o dlouhý život ani o peníze ani o trest pro nepřátele. „Dám ti moudré a rozumné srdce, jako neměl nikdo před tebou a nebude mít ani nikdo po tobě. A dám ti i to, o co jsi nežádal: bohatství a slávu.“ Tak se stal Šalamoun moudrým.

Často k němu chodili lidé, aby je rozsoudil. Jednou k němu přišly dvě ženy, jedna nesla mrtvé dítě, druhá živé. Promluvila první: „Pane, my dvě bydlíme ve stejném domě. Obě jsme porodily během jednoho týdne. Tahle osoba je tak neohrabaná, že své dítě v noci zalehla a úplně udusila. Já jsem tvrdě spala a ona zatím děti vyměnila. Když jsem se probudila, měla jsem vedle sebe mrtvé dítě. Ale to není můj syn! Já své dítě poznám, to její syn je mrtvý!“

Král se otočil k druhé ženě: „Teď ty pověz, co k tomu můžeš říci.“ „Ta ženská lže, můj pane, tohle je můj chlapeček, živý a zdravý, a mrtvé dítě je její.“ „Můj žije, tvůj je mrtev!“ křičela první žena. A tak chvíli křičely jedna přes druhou až krále bolela hlava.

„Tak dost! Ticho! Poslyšte rozsudek,“ pravil vážně král, „můj meč je velmi ostrý, tak snadno rozdělím živé dítě na polovinu. Každá z vás dostane půlku dítěte, není to snad spravedlivé?“ Jedna žena přikyvovala na souhlas. Ta druhá se dala do zoufalého pláče: „Živé dítě je moje, věř mi, králi, ale dej ho té druhé ženě, dej jí ho celé, hlavně ať zůstane živé!“ „Máš pravdu,“ usmíval se Šalamoun, „ten chlapec je tvůj, jen pravá matka se tolik bojí o život svého dítěte.“ Tak král obě ženy rozsoudil a po celé zemi šla zpráva o jeho moudrosti.

Šalamoun byl nejen moudrý, ale také dobrý král. Jeho země sahala od Eufratu k zemi filistínské, až k hranicím Egypta. Na všech hranicích Izraele byl mír, sousední národy i pohané uvnitř říše platili králi daně, karavany platily clo, když používaly cesty vedoucí přes Izrael. V dobách míru se Šalamoun rozhodl postavit chrám, o kterém přemýšlel už jeho otec. Kromě toho stavěl paláce a nové hradby kolem Jeruzaléma i jiných velkých měst. Tisíce mužů kácely cedry v Libanonu, v kamenolomech lámali a otesávali kamenné kvádry. Kameny museli dovézt na stavbu už opracované. Ve vznikajícím chrámu nesměl být slyšet jediný úder kladívka ani jiného železného nástroje.

Čtyři sta osmdesát let po odchodu z Egypta byl položen základní kámen chrámu. Stavba byla šedesát loktů dlouhá, dvacet loktů široká a třicet loktů vysoká. Před chrámem byla ještě menší předsíň. Stavba byla z kamene, strop byl z dřevěných trámů. Stěny byly obloženy zlatem, uvnitř svatostánku byla menší svatyně a v ní dva zlatí cherubíni. Stavělo se sedm let. Když bylo hotovo, schrána smlouvy byla s velkou slávou přenesena do chrámu. Uložili ji pod křídla cherubínů.

Šalamounovi se dařilo skutečně všechno. Co začal, to brzy dokončil, byl šťastný a jeho země s ním. Dozvěděla se o tom královna ze Sáby, bohatá a vzácná paní. Přijela do Jeruzaléma, aby krále navštívila a dala mu hádanky. Přivezla záplavu darů a Šalamoun ji i s celým doprovodem vlídně přijal. Na všechny hádanky správně odpověděl a velmi na královnu zapůsobil. Královna pravila: „Co jsem slyšela o tvé moudrosti a bohatství, je pravda. Nevěřila jsem, dokud jsem to neviděla na vlastní oči a to jsem neviděla ani polovinu. Požehnán buď Hospodin, tvůj Bůh.“ Získala Šalamounovo přátelství a on jí věnoval mnoho krásných darů.

Ale i tak skvělý a moudrý král jako byl Šalamoun, nezůstal bez vady. Jako jiní muži té doby i on měl mnoho manželek. A mnohé z nich byly pohanky, nevěřily v Boha jako Izraelité, ale v cizí bohy. A stalo se, že se Šalamoun od Boha odvrátil. Zapomněl, že za veškerou moudrost, moc a bohatství vděčí právě Bohu. Začal mluvit o tom, že všechno na světě je marné a zbytečné. Jeho mysl zatemnily černé myšlenky. Stárnul a už ho nic netěšilo. A co bylo nejhorší, přestal se o svou zemi starat. Lidé platili obrovské daně a byli nespokojení, na hranicích začalo být neklidno a nebezpečí mu hrozilo i od jeho vlastních lidí.

21 Proroci

Jeden ze správců, kteří se starali jménem krále Šalamouna o celou říši, se jmenoval Jerobeam. Byl na lidi vlídný, chudým odpouštěl daně a získal si mnoho přátel. Potom král Šalamoun zemřel. Jeho nástupcem se stal jeho syn Rechabeam. Někteří lidé byli věrní novému králi, ale protože byl velmi krutý a žádal po lidech ještě větší daně než jeho otec, těch, kteří podporovali Jerobeama, byla většina. Jerobeam a jeho přívrženci se přestěhovali na sever. Na jihu zůstal král a lidé kmenu Juda.

Tak se země zaslíbená rozdělila na dvě části: na severu vznikl stát Izrael s hlavním městem Samaří a na jihu Judsko s hlavním městem Jeruzalémem. V obou zemích ještě dlouho potom nebyl klid a králové se rychle střídali. Lidé z jihu a severu navíc bojovali proti sobě, bratři proti bratrům. Tenkrát se špatně žilo v Izraeli i v Judsku. Všude byl zmatek. Když někdo zatoužil po trůnu, sehnal pár věrných vojáků a prohlásil se králem. Nebyl, kdo by lidi vedl a dohlížel na dodržování pravidel. A lidé se čím dále více přikláněli k cizím bohům, neboť se jim klaněli i králové. Obě země se oslabovaly vzájemnou válkou, až byly tak slabé, že se nemohly bránit útoku zvenčí. Když potom egyptský faraón napadl Jeruzalém, velmi snadno město dobyl a zničil krásný Šalamounův chrám.

V této době se začali objevovat lidé, kteří kázali proti válce a snažili se, aby lidé udržovali tradici. Byli to muži, kteří slyšeli boží hlas, proroci. Jedním z nich byl Eliáš. Měl vyjímčně silný hlas, který nebylo možné přeslechnout. Eliáš jednou přišel k izraelskému králi Achabovi, který se moc rád klaněl podivnému bohu Baalovi a stavěl sloupy pro bohyni Astartu. „Králi,“ zazněl pronikavý hlas, „uctíváš cizí bohy a tvůj lid s tebou. To musí přestat! Dokud neřeknu dost, nespadne v celé zemi ani kapka vody, dešť ani rosa. Bude takové sucho, že vyschnou i studny.“ Král se nezmohl na slovo a než se vzpamatoval, Eliáš už byl pryč.

Eliáš se schoval u jednoho potoka, aby mu král nemohl ublížit. Aby neumřel hladu, přilétali každý den krkavci a krmili ho. Přinášeli mu kousky masa a chleba. Potom přišlo to veliké sucho, o kterém Eliáš mluvil, a trvalo tak dlouho, že vyschl i potok, u kterého seděl a on neměl co pít. Naštěstí se o něj postarali jedni hodní lidé, kteří se s ním rozdělili o jídlo i o vodu.

Král už byl skoro mrtvý žízni, když se mu prorok ukázal.

„Máš žízeň, králi? Úroda neroste? Přál by sis, abych ukončil tohle sucho? Ukončím jej, ale nejdřív musíš svolat veliké shromáždění na horu Karmel. Zavolej stařešiny izraelských rodů a všechny kněze Boha Jahve, i Baalovy kněze.“

Když se všichni sešli, Eliáš předstoupil před lid a mluvil k nim: „Vy nevíte, kterému bohu byste se klaněli dřív. Ráno obětujete Baalovi, večer zpíváte Hospodinovi. Tak se už konečně rozhodněte! Je vaším Bohem Hospodin? Zavrhněte Baala. Je vaším pánem Baal? Služte mu, ale vyberte si!“ Lidé mlčeli. „Nevíte? Já vám pomohu. Přiveďte dva býky. Jednoho obětují já svému Bohu, druhého Baalovi kněží připraví pro Baala. Ale nezapálíme ani jednu oběť. Počkáme, který Bůh si sám oběť vezme a sešle na ni oheň.“

Tak se stalo. Baalovi kněží hodiny a hodiny pobíhali kolem svého býka, zpívali, zaříkávali, tančili, volali svého boha... Ale nic se nestalo. Mrtvé zvíře dál leželo na oltáři. Eliáš se jim posmíval: „Křičte víc, váš Bůh asi spí, neslyší vás! Nebo ho ta oběť nezajímá?“ Pak přistoupil ke svému býku a řekl: „Bože Abraháma a Izáka, ty, který jsi stvořil svět, přijmi mou oběť! Ukaž, kdo je pán nad vším živým a kdo je pravý Bůh!“ Ozvala se ohlušující rána a z nebe zasvištěl blesk. Maso vzplálo velkým plamenem a všechno shořelo. Všichni, kdo to viděli, padli tváří k zemi. Brzy nato konečně začalo pršet a dešť svlačil vyprahlou zem.

Eliáš byl ještě dlouhá léta pronásledován svými nepřáteli. Putoval po celé zemi a jeho žák Elizeus chodil s ním. Promlouvali k lidem a konali dobré skutky. Když už byl Eliáš velmi starý, řekl mu Elizeus: „Mistře, dny tvého života jsou sečteny, brzy odejdeš a já budu pokračovat ve tvém poslání. Tolik bych si přál, abych měl alespoň dvě třetiny tvé moudrosti!“

Eliáš odpověděl: „Vybral sis těžký úděl. Jestli uvidíš můj odchod ze života, bude to znamenat, že tvé přání bude splněno.“

Najednou se přihnal ohnivá bouře, vůz v plamenech a plamenní koně. A na voze viděl Elizeus svého učitele, jak se vznáší k nebi. Volal za ním, ale Eliáš mu zmizel z očí. Viděl jeho cestu k Pánu a to znamenalo, že dostane tolik Eliášovy moudrosti, kolik si přál. Když ještě jednou obrátil oči k nebi, viděl, jak k němu padá pláště, který spadl Eliášovi z ramen. Zdvihl ho a oblékl si ho. Stal se Eliášovým nástupcem a stejně jako on činil zázraky a všude mluvil o Bohu. Bojoval proti lidem, kteří věřili v Baala a pomáhal bořit Baalovy chrámy.

Potom, když vládl mladý král Joaz, byl opraven jeruzalémský chrám. Král uspořádal veřejnou sbírku a lidé shromáždili dostatek zlata na opravu i na zlaté bohoslužebné nádoby. Chrám, který byl tak dlouho v troskách, byl zase krásný jako v dobách krále Šalamouna.

Léta plynula. Judsko stále bojovalo s Izraelem a lidé se obraceli k cizím bohům. V té době žil Jonáš. Byl prorokem a slyšel boží hlas. Bůh po něm chtěl, aby šel do asyrského města Ninive a všem tam řekl, že už jsou příliš zkažení a proto je čeká záhuba. Jonáš se bál, že když něco takového řekne v cizím městě, lidé ho tam zabijí. Boha neposlechl a aby mu utekl, nastoupil na loď, která plula do dalekého města Tarsu.

Ale Bohu člověk nemůže utéct. Když byla loď na širém moři, Bůh na ni seslal krutou bouři. Všichni začali volat a prosit své bohy, aby zachovali jejich životy. Potom námořníci napadlo, že možná někdo na palubě něco provedl a tohle je trest. Začali se mezi sebou vyptávat. Jonášovi bylo líto, že ostatní trpí kvůli němu a bál se, že jeho vinou také zahynou. Přiznal se tedy, že je Hebrej a že prchá před svým Bohem, protože nesplnil jeho úkol. Jonáš řekl námořníkům: „Jestli se chcete zachránit, hodte mě do moře a bouře se uklidní.“ Námořníci ho nechtěli zabít, zkoušeli různě kormidlovat, odhazovali zátěž, ale všechno marné. Potom volali k Bohu: „Pane, my toho muže nechceme zabít, nedávej nám vinu, my ti ho jen chceme odevzdat a tak zachránit své životy.“ Chytili Jonáše a hodili ho přes palubu. Připlavala velká ryba a pohltila jej. V tu chvíli se moře uklidnilo a hladina zase byla jako zrcadlo.

Jonáš nezahynul. Zůstal v těle velryby tři dny a tři noci a celou tu dobu se modlil. Potom ryba připlavala na mělčinu a Jonáše vyvrhla na břeh. Znova slyšel boží slova: „Běž do Ninive a vyříd' jim, co ti říkám.“ Tentokrát už Jonáš poslechl. Tři dny chodil po Ninive a každému říkal: „Ještě čtyřicet dní a město bude zničeno, domy se zřítí a město bude srovnáno se zemí, stejně jako kdysi Sodoma a Gomora. Bůh už má dost vašeho špatného chování.“ Lidé obvykle prorokům moc nevěřili. Ale světe div se, pohané v Ninive si vzali Jonášova slova k srdci, přemýšleli o tom, jak špatně žijí a polepšili se. Celé město zahájilo hladovku a prosilo Boha, ať je ušetří. A skutečně, Bůh nechal město stát.

Proroci se objevovali i potom. Byli to Ámos, Ozeáš, Izajáš, Ezechiel a jiní. Varovali lidi v Judsku i v Izraeli, aby zapomněli na cizí bohy, aby žili správně, podle pravidel. Aby si vzpomněli, že Jahve s nimi uzavřel smlouvu, vybral si je mezi jinými národy, ale oni musí dodržovat jeho pravidla. Neposlechnou-li, bude zničen Izrael i Juda a padne i chrám. Lidé však neposlouchali. Měli pocit, že se jim žije dobře a nevěřili, že přijde nějaká pohroma.

Pohroma se však blížila.

22 Daniel

Bylo to v dobách, kdy už nebylo Judsko ani Izrael. Obou zemí se zmocnil babylonský král a připojil je ke své říši. Proroci dlouho varovali, že se to stane, ale nikdo je neposlouchal. Král Nabukadnezar potom nechal skoro všechno hebrejské obyvatelstvo odvéci do Babylónu.

Řemeslníci mu sloužili, vznešené rodiny se staly součástí babylónského královského dvora. Všichni tu však žili ve vyhnanství a nesměli se vrátit domů. Babylónané jim začali říkat Židé, stejně jako jim kdysi Egypťané říkali Hebrejové.

V těchto dobách byl do Babylónu odveden i mladý Daniel a jeho přátelé. Byli to pěkní a chytří chlupci z dobrých rodin. Král je chtěl vychovat jako Babylónany. Dal jim ty nejlepší učitele a oni žili, jako by byli princové. Danielovi přátelé se jmenovali Ananiáš, Mízael a Azariáš. Všichni byli nadaní a rychle se učili. Kromě toho Daniel měl schopnost vykládat sny, dokonce lépe než kdysi Josef. Vyložil králi několik snů a ten si ho velmi oblíbil.

Jednou nechal král Nabukadnezar postavit obrovskou zlatou sochu. Představovala boha města Babylónu. Král uspořádal velkolepou slavnost na počest sochy a celý Babylón se jí musel poklonit. Král se doslechl, že tři židovští mládenci se odmítli soše poklonit. Byli to Ananiáš, Mízael a Azariáš. Když si je dal zavolat a chtěl vědět, proč byli tak neposlušní, vysvětlovali mu: „Nechtěli jsme tě urazit, králi, ale naše víra nám zakazuje, abychom uctívali jakékoli obrazy vytvořené lidskou rukou, i kdyby to byl obraz našeho Boha.“ „Tady jste v Babylóně a ne v Judsku,“ rozčiloval se král, „zahrnul jsem vás přízní a vy mi odporujete. Protože jste se odmítli poklonit mému bohu, skončíte v ohnivě peci.“

V Babylóně se všichni nepřátelé krále posílali na strašnou smrt do ohnivých pecí. Mládenci se však nebáli. Byli mladí a nechtělo se jim umírat, ale věrnost Bohu byla pro ně cennější než jejich životy. Také věděli, že Bůh dokáže zázraky. Modlili se a čekali na svůj osud.

Plameny šlehaly vysoko, ale Babylónané neslyšeli žádný nářek. Naopak. Z plamenů zněl zpěv, který oslavoval jediného Boha. Když se potom král podíval do ohnivě jámy, viděl, že jsou plameny stále menší a mezi nimi chodí mládenci a zašlapují je. Pak nechal otevřít dveře pece a k úžasu všech z ní vystoupili tři naprosto zdraví mládenci. Mládenci mu řekli, že se jejich přítel Daniel za ně celou noc modlil a Bůh mu prý řekl, že hodlá Nabukadnezarovi vzít jeho obrovskou říši.

Král zmlknul a začal zmateně pobíhat. Lezl po zemi, žral trávu, po nocích řval jako zvíře a spával v poli. Úplně přišel o rozum. Jeho dvořané si s ním nevěděli rady, proto ho nechali spoutat okovy. Alespoň byly zlaté, když byly pro krále. Tak nějakou dobu žil jako zvíře. Způsobil to Bůh, který tak potrestal jeho pýchu. Potom mu rozum vrátil. Král se probudil a viděl se, jak vypadá. Vrátil se do paláce, nechal si sundat okovy a umyl se, aby vypadal zase jako člověk. Potom sepsal dopis plný pokorných slov na oslavu Boha, který nechal číst po celé říši.

Nabukadnezar se přiklonil k Bohu Jahve, ale jeho nástupce ne. Po Nabukadnezarově smrti vládl babylonské říši Baltazar. Baltazar miloval hlučné oslavy. Jedné noci se veselil se svými dvořany a ženami. Na slavnosti jeden muž vyprávěl o zlatých židovských nádobách, které byly ukradeny v jeruzalémském chrámu a převezeny do Babylónu. „Říká se, že ty nádoby mají kouzelnou moc. Smí je používat jen židovský kněz při bohoslužbě. Kdyby se do nich nalilo víno, proměnilo by se v tu ránu v krev.“ A král na to: „Taková legenda by se měla vyzkoušet, nemyslíte? Bude zábava! Přineste ty nádoby a nalijte do nich víno!“

Sluhové tedy přinesli posvátné nádoby. Celou noc z nich hodovníci pili víno a divili se, že se žádná krev neobjevuje. Nejednou se stalo něco moc podivného. Král se zčistajasna přestal smát a zíral na zeď. Tam se objevila malá tečka, zvětšovala se, potom z ní byl prst a z prstu celá ruka. Ruka začala psát na stěnu černá písmena. Potom zmizela a nápis na zdi zůstal. Nikdo z přítomných ho ale nedokázal přečíst.

Baltazar si zavolal všechny kouzelníky, hvězdáře a vykladače snů, co jich na svém dvoře měl. Všichni na písmo zírali, všelijak ho zkoumali a usilovně přemýšleli, ale nikdo ten nápis nerozluštil. Tu promluvila královna: „V Babylóně žije Žid jménem Daniel, který má velké

nadání na vykládání snů a různých znamení. Vykládal sny i králi Nabukadnezarovi. “ Král si tedy nechal přivést Daniela.

„Ty jsi ten Daniel, který vyloží každou záhadu?“ Daniel přikývl. „Nikdo z mých hvězdářů a kouzelníků nedokázal vysvětlit, co je tamhle napsáno. Když to dokážeš, obléknu tě do nachového pláště, dám ti zlatý řetěz a budeš třetím nejdůležitějším v království.“ Daniel odpověděl: „Králi, nech si své dary, i tak ti písmo přečtu. Veselil ses se svými knížaty a ženami a pil jsi víno ze svatých nádob. Oslavoval jsi zlaté a stříbrné bohy a přitom jsi měl oslavovat Boha, díky němuž jsi na světě. Proto ti Bůh Hospodin ukázal část ruky a tento nápis. Je tu napsáno mene, mene, tekel, ufarsin. Znamená to: sčel jsem, sčel, zvažil a rozdělují. A ta slova znamenají, že Bůh spočítal tvé království a přivedl je ke konci. Zvažil tě a jsi lehký. Tvé království bude rozděleno mezi krále médského a perského.“ To bylo strašlivé proroctví. Ještě té noci Baltazar zemřel.

Království se zmocnil médský král Darius. Daniela stanovil jedním ze správců, kteří se jménem krále o říši starali. Daniel z nich byl nejmoudřejší, získal si královu přízeň a ostatní správcové na něj žárlili. Hledali nějakou záminku, aby se ho mohli zbavit. Nic nenašli, protože to byl velmi čestný člověk. Nakonec se rozhodli nachytat ho pro jeho víru v Boha. Všichni správci potom přišli za králem. „Největší králi! Vyhlášte na tvou počest, že po třicet dní se nikdo nesmí modlit k žádnému bohu ani člověku, jen k tobě. Kdo neposlechne, bude vhozen do jámy se lvy.“ Králi se ta slova líbila a nechal to vyhlásit po celé zemi.

Daniel se jako každý den modlil k Bohu a na zákaz nedbal. Přišli k němu tři muži a viděli, jak porušuje nejnovější zákaz. „Cožpak nevíš, že se nikdo nesmí modlit po třicet dní k nikomu a k ničemu jinému než k našemu králi? Budeš tvrdě potrestán!“ Daniel šel poslušně s nimi. Nejdůležitější pro něj bylo, že se neprovinil proti svému Bohu.

Král měl Daniela rád. Ale zákaz, který nechal vyhlásit po celé zemi, nemohl zrušit. Královské slovo je královské slovo. Proto nechal Daniela

hodit lvům, i když velmi nerad. „At' tě tvůj Bůh ochraňuje,“ řekl mu ještě. Ráno přišel k jámě a volal dovnitř: „Danieli, jsi na živu? Ochránil tě tvůj Bůh před lvy?“ A Daniel odpověděl: „Můj Bůh poslal svého anděla, aby zavřel ústa lvům, takže mi neublížili.“ Potom vytáhl Daniela z jámy a byl úplně zdravý. Našli ty muže, kteří ho udali a dali je do jámy místo Daniela. Lvi je sežrali. Král Darius dal vyhlásit po celé říši, že všichni musí uctívat Hospodina, který Daniela zachránil před lvy.

Potom Babylón dobyl perský král Kýros. Daniel před něho předstoupil a vyprávěl mu příběh svého lidu. Mluvil o Abrahámovi, Izákovi, Josefovi a Mojžíšovi i o všech skutcích jediného Boha. Král poslouchal velmi pozorně. Potom dal vyhlásit po celé říši, že všichni Židé, kteří byli odvečeni, se nyní mohou vrátit zpět do Judska. V Jeruzalémě mají znovu vybudovat chrám, který Nabukadnezar zbořil.

Tak se po dlouhých letech v babylónském zajetí Židé stěhovali zpět do své země. Babylónané jim dali zlato a stříbro, aby je použili na stavbu chrámu. Vedli s sebou také svá stáda. Byli velmi šťastní. Každá rodina si našla svůj starý dům, svá pole a studny. Domy opravili a naseli obilí.

Když se postarali o své domy a zahrady, sešli se před troskami chrámu. Postavili oltář a obětovali Bohu. Potom se pustili do obnovení chrámu. Stejně jako za krále Šalamouna objednali cedry z Libanonu, pracovali dnem a nocí. I král Kýros jim poslal pomocníky. Když byl chrám hotov, slavili velikonoce. Jeruzalém byl plný radosti a hudby.

Židé byli zpět ve své zemi. Chrám zářil novotou, pevné hradby obepínaly město. Zdálo se, že Izrael bude kvetoucí zemí jako kdysi. Vypadalo to, že Židé jsou nadobro poučeni ze svých chyb a že už nikdy nezapomenou na smlouvu s Bohem.

Sotva se však vystřídalo několik generací, obraceli se k cizím bohům jako dřív. Hospodin je opustil a vydal je do rukou cizích králů. Izrael se stal součástí říše perské a potom řecké. Nakonec do Jeruzaléma přitáhl Říman Pompeius. Město padlo, chrám byl zničen. Pompeius si myslel, že uvnitř chrámu najde obrovskou sochu židovského Boha. Ale nenašel nic než prázdno a mlčení.

Konec?

Vyprávěli jsme si příběhy, které jsou napsané v Bibli. O tom, jak Bůh stvořil svět a lidi a o tom, jak se pak lidem žilo.

Mnoho času uplynulo od doby prvních lidí. Bylo to několik tisíc let. Na světě už nebylo několik lidí, ale několik desítek národů. Svět se velmi zalidnil. V zemi, kterou kdysi Bůh slíbil Abrahámovi, žilo mnoho králů i obyčejných lidí, kněží i proroků, byli tu hrdinové i zbabělci a mnoho těch, kteří byli věrní Bohu i mnoho nevěrných... Žilo tu plno zajímavých lidí a mohli bychom si o nich dlouho vyprávět. Další příběhy se ale do naší knížky už nevejdou.

Líbilo se vám naše vyprávění? Chtěli byste vědět, jak to bylo dál? Zůstala Izraelitům jejich země zaslíbená? Osvobodili se někdy od nadvlády cizích králů? Žijí tam ještě? Odpovědi na tyto otázky najdete už v jiné knížce. Jestli vás tyto prastaré příběhy zaujaly a chcete znát další, přečtete si také pokračování této knížky, Druhý krok k Bibli.

A jestli chcete znát všechny příběhy, čtete Bibli samotnou. Poznáte, že není lehké ji číst, ale že je krásná. Určitě stojí za to ji otevřít a kousek si přečíst. Ať už budeme věřit tomu, co je tam napsané nebo ne.

A tohle už je opravdu...

Konec.

Vysvětlivky

Ararat

Hora, na které přistála archa po potopě. Dnes je na území Turecka.

Astarta

Bohyně, kterou uctívali starověcí Semité, lidé, kteří žili ve stejné zemi jako Židé. Pro Astartu se stavěly dřevěné nebo kamenné sloupy v krajině a těm se vyznavači této bohyně klaněli.

Baal

Bůh, kterého uctívali starověcí Semité, lidé, kteří žili ve stejné zemi jako Židé. Baal byl pro ně Pán metající blesky.

Babylón

Historické město v Mezopotámii u řeky Eufratu, dnes zaniklé.

bohoslužba

Obřad, kdy se lidé sejdou v chrámu nebo svatostánku, společně se modlí ke svému bohu a oslavují ho. Židé během bohoslužby obětovali Bohu oběti v podobě zvířat nebo jídla.

Bůh – bůh

Slovo BŮH píšeme Bůh, když mluvíme o jednom Bohu, stvořiteli světa. Píšeme ho bůh, když mluvíme o jiných bozích. Různé národy měly svá náboženství, kde uctívali více bohů a bohyň (např. Egypťané).

clo

Poplatek, který se musí zaplatit při převozu zboží přes hranice.

dvořan

Dvůr se říká (kromě části domu) také skupině lidí, kteří dělají společnost králi. Říkáme, že někdo je u dvora. Tito lidé jsou dvořané. Jsou to různí šlechtici, rádci, úředníci a jiní, kteří s králem bydlí nebo ho navštěvují.

Eufrat

Řeka ve starověké Mezopotámii. Dnes teče na území Sýrie a Iráku pod jménem Nahr al-Furat.

farao, faraón

Pojmenování krále Egypta.

Filištiní (Pelištejci)

Národ, který žil na západ od Izraelců.

generace

Generace je skupina lidí, kteří se všichni narodili v určitém stejném čase. Jejich děti jsou nová generace a jejich vnoučata jsou zase další generace. Než vyroste nová generace, trvá to asi 20 – 30 let. Máme například generaci našich babiček, generaci našich rodičů. Naše generace jsou potom lidé, kteří jsou stejně staří jako my. Nemusí být narozeni přesně ve stejný rok, ale přibližně jsou ve stejném věku.

Haran (Cháran)

Město na severu, dnes na území Turecka u hranic se Sýrií.

Hebrejové (Izraelité, Židé)

Potomci Abraháma dostali různá jména od jiných národů. Egyptané jim říkali Hebrejové, Babylóňané jim říkali Židé. Izraelité nebo Izraelci se jim říká podle Izraele, což je druhé jméno Jákoba.

Hospodin

Jiné jméno Boha.

hřích

Nedodržení božského zákona.

cherubín

Jiné označení pro anděla; okřídlená bytost.

Jahve

Jiné jméno Boha.

Kanaán nebo Kenaán (země zaslíbená, Izrael)

Jméno země, kterou dal Bůh Abrahámovi a jeho potomkům.

karavana

Průvod kupců a velbloudů, kteří přepravovali zboží na dlouhé vzdálenosti, hlavně přes poušť.

kmen

Rodiny se sdružují do velkých rodin, do rodů. Několik rodů potom tvoří kmen. Členy kmenu jsou tedy lidé, kteří jsou vzdálenými i přímými příbuznými, kteří mají stejný původ.

kněz

Izraelští kněží podle tradice všichni pocházeli od předka Árona. Mohli se ženit a mít děti a jejich synové potom převzali jejich práci. Kněz byl zcela oddán službě Bohu.

loket

Stará délková míra, používaná v minulosti v mnoha zemích. Každý loket byl trochu jinak dlouhý. Biblický loket měřil asi 45 cm.

manželky

V dobách, o kterých vyprávějí tyto příběhy, bylo obvyklé, že muž měl několik manželek.

modlitba

Tak nazýváme chvílku, kdy člověk přemýšlí o Bohu, rozmlouvá s ním nebo ho o něco prosí.

obětovat

Věnovat část své úrody nebo zvíře ze svého stáda Bohu jako poděkování, že lidem pomáhá nebo jako prosba, aby pomohl. Židé obětovali tak, že položili oběť na oltář a zapálili ji.

oltář

Je to něco jako kamenný stůl. Mohl být postaven tak, že se jen na sebe poskládalo několik kamenů nebo mohl být z kamene celý vytesán.

otrok

Nesvobodný člověk. V dávných dobách měli bohatí lidé otroky, aby jim sloužili. Otrok nedostával žádnou odměnu za svou práci, jen tolik, aby neumřel hladem. Byl majetkem pána a ten ho mohl kdykoli prodat.

palác

Veliký krásný dům, kde bydlí král.

píd'

Další stará délková míra. Píd' měřila asi 22,5 cm, tedy byla polovinou lokte.

polít (pomazat) olejem

Olej byla vzácná věc. Polít něco olejem znamenalo vzdát tomu úctu. Když kněz vylil trochu oleje na hlavu nějakého člověka, znamenalo to, že ho tím pomazal na krále, tedy vybral a stanovil tak příštího krále.

požehnat, požehnání

Když otec udělil požehnání svému synovi, znamenalo to, že mu popřál vše nejlepší do života. Požehnání mělo velký význam. Židé věřili, že bez požehnání budou mít smůlu.

proklít, proklínat, prokletí

Proklít někoho, to je opak požehnání. Například „Vem tě čert!“. Znamená to přát někomu, aby se mu stalo něco zlého. Když to někdo řekl nahlas, ten druhý věřil, že se to opravdu stane.

prorok

Člověk, kterého si vybral Bůh. Proroci slyší Boží slova a říkají je ostatním lidem. Říkají, co má Bůh v plánu a umí tak předpovídat budoucnost.

Rudé moře

Moře mezi východním pobřežím Afriky a Arabským poloostrovem.

Sinaj

Hora na Sinajském poloostrově východně od Egypta. Někdy nazývaná také Horéb nebo Choreb.

snop

Svazek obilí. Obilí se takto svazuje hned po posečení. Snopy se potom staví na poli, aby obilí nezvlhlo, dokud ho lidé neodvezou domů.

Sodoma, Gomora

Tato města byla podle tradice zničena kvůli hříšnému chování svých obyvatel. Je možné, že stávala tam, kde je teď Mrtvé moře (na hranicích Izraele a Jordánska).

Starý zákon

První část křesťanské bible. Tuto část uznávají také Židé, kteří jí říkají Tóra. Někdy se Starému zákonu říká hebrejská bible.

svatostánek

Plátěné přístřeší, ve kterém Židé uctívali Boha, dokud neměli chrám.

šekel Dříve váhová jednotka. Dnes měnová jednotka.

Dokumentace praktické části – ilustrace

Soubor fotokopii linorytů. Skutečná velikost je u celostránkových 22 × 22 cm, u polovičních 22 × 11,5, respektive 11,5 × 22 cm. Malé ilustrace na konec stránky mají cca 8 – 10 cm na šířku.

Seznam ilustrací

Přední obálka
Zadní obálka
Stvoření světa
Zakázané ovoce
První vražda
Noemova archa
Potopa
Babylónská věž
Tři muži v bílém
Lotova žena
Obětování Izáka
Jákos a Ezau
Jákosův žebřík
Josefovi bratři
Nalezení Mojžíše
Mojžíš a hořící keř
Kobylka (Rány egyptské)
Přechod přes moře
Mana nebeská
Zlaté tele
Samson
David a Goliáš
Hvězda Davidova
Šalamounův soud
Eliáš a Baalovi kněží
Jonáš a velká ryba
Ryba
Mene tekcl

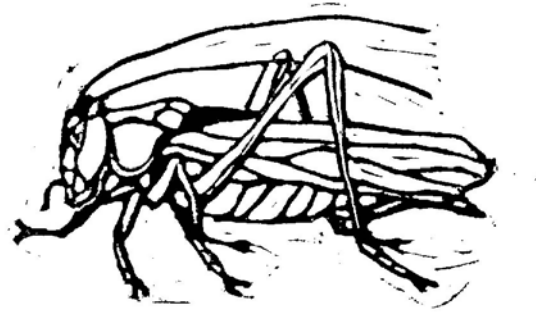

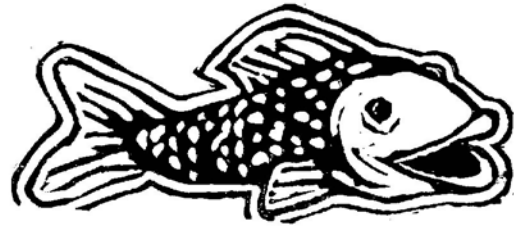

१११ *Prasada Sivaridhaya* २४ १११

Dokumentace praktické části – grafická úprava

Zde přikládám fotokopie návrhu na obálku knihy a modelových dvoustran, kde je patrné mnou navrhované uspořádání knihy. Skutečné velikosti: přední obálka knihy: 22 x 22 cm, zadní obálka knihy: 22 x 22 cm, hřbet knihy: 0,5 x 22 cm, stránka knihy 21 x 21 cm, dvoustrana tedy 21 x 42 cm.

Seznam příloh:

- Návrh na obálku knihy
- Návrh dvoustrany s jednou atypickou ilustrací
- Návrh dvoustrany s velkou ilustrací
- Návrh dvoustrany s polovičními ilustracemi (jedna na šířku, jedna výšku)
- Návrh dvoustrany – jen text
- Návrh dvoustrany s malou ilustrací na závěr kapitoly

Začátek světa

Lidé si odjakživa kladou otázky o tom, jak vznikl svět. Není lehké na to odpovědět a je asi přirozené, že je odpovědí několik. Mnoho lidí věří, že svět a všechno živé i neživé na světě stvořil Bůh. Vypovídá o tom jedna velmi stará kniha, ta nejstarší, kterou známe. Byla přeložena skoro do všech jazyků a těžko byste hledali někoho, kdo o ni nikdy neshléchl. Tato prastará kniha se jmenuje Bible. Budeme si vprávé některé příběhy, které v Bibli můžeme najít. A začneme kde jinde než na začátku.

Na začátku nebylo nic. Nic než Bůh. Bůh dostal výborný nápad. Zachtelo se mu stvořit svět, pro své potěšení a aby nebyl sám. Prvního dne stvořil zemi a nebe. Země byla pustá a prázdna. Bůh řekl: „Buď světlo.“ A bylo světlo. A tam, kam světlo nedošlo, tam byla tma. Druhého dne Bůh rozdělil vody. Někde plula oblaka, z kterých padal déšť a dále zůstalo moře. A protože prázdnoty už bylo až, stvořil také vzduch. A máme tu třetí den. Tento den Bůh rozdělil zemi na moře a pevninu. Na pevnině nechal vyrůst všemožné druhy rostlin. Dělal mu velkou radost vymýšlet rostliny. Byla tu sedmikráska, slunečnice i jahody, obilí, melouny, rajčata, sardě, bříza, vodní lednuty... rostliny krásné i okhlivé, užitečné i plevel, úplně všechny rostliny světa a všechny ve vzájemné rovnováze. Čtvrtý den si Bůh, který je věčný, který nemá začátek ani konec, řekl, že na zemi by měl panovat čas. Aby se čas dal měřit, stvořil světla na nebi: Slunce, Měsíc, hvězdy. Světla měří noc a den, měsíce, roky a tak dále. Pátého dne vypadla země už docela pěkná, ale stále tu chyběl pohyb. Proto Bůh stvořil rozznamané druhy zvířat. Ptáci létali v povětří a vody se hemžily rybami. Ještě to bylo málo a tak šestého dne stvořil krotkozdělky, hady, ještěčky, myši, psy a slony, žirafy, klokany, bernásky a koně a všechny ostatní tvory, kteří zabývali souš. Šestý den se chýlil ke konci, zaneč byla krásná a barevná. Všude to vonělo tisíci vůněmi květů a plodů, bylo slyšet spoustu zvuků a zpěv ptactva...

Bylo to dobré dílo, ale stále to nebylo všechno. Chyběl tu poslední tvor člověk. Bůh stvořil člověka k obrazu svému a ve dvou podobách, stejně jako ostatní tvory, jako

8

Začátek světa

může a ženu. To aby nikdy nebyli sami, aby byli vždycky dva, partneři a přátelé a aby se jednou mohli stát rodiči. Tak vznikl svět, jak ho známe. Sedmého dne Bůh odpocíval a kochal se svým dílem. Od té doby také lidé žijí šest dní pracují a každý sedmý den odpocívají.

9

Začátek světa

První lidé

První lidé byli dva. Vypráví se, že nejprve stvořil Bůh muže a potom ženu. Vyjmul muž jedno žebro a z něj byla žena stvořena. Muž se jmenoval Adam a žena se jmenovala Eva.

První lidé žili v nádherné zahradě na východě země. Nic jim nam nechybělo, měli všeho dostatek, všude bylo plno květin a stromů a proháněla se tu divoká zvířata. Letali tu krásní barevní ptáci a zpívali prvními lidem pro radost. Ta zahrada se jmenovala Eden neboli Ráj.

Adam s Evou mohli utrhnout jakýkoli plod a jíst, když měli hlad. V zahradě však byl jeden strom a jeho plody se nikdy nesměli dotknout. Měli to zakázané od Boha. Plody tohoto stromu vypadaly velmi sladce a láskavě k ochutnání. Bůh jim ale řekl, že tohle je strom poznání dobrého a zlého. Kdo sně jeho plody, rozezná dobré od zlého. Ale jestli budou znát, co je zlé, musí potom zemřít smrtí.

Jednoho dne se z něčeho nic objevili had a začal s Evou rozmlouvat. Povídal jí o tom, jak jsou ry plody sladké, jak jsou vohavě a chutné, jak se rozplývají na jazyku... Dlouho mu odolávala. Myslela na boží zakáz, jenže Eva měla slabou povahu a tak nakonec hada poslechl. Utrhla ovoce a jedla. Podala Adamovi a ten se také zakousl do šťavnatého plodu.

Adam s Evou žili celou dobu v Ráji nazi. Ale nikdy je nenapadlo, že by to bylo něco špatného. Nevěděli přece, co je dobro a co je zlo. Teď ochutnali ovoce stromu poznání a uvědli, že jsou úplně nahat. A začali se před sebou stydět.

Snydli se i před Bohem a on tak zjištil, že utrhli zakázané ovoce. Neposlouchli ho a česal je trest. Bůh je vyhnal z Ráje. Už nikdy potom tu nádhernou zahradu nevidli. Skončili jejich bezstarostný život, museli se teď žít sami, svýma rukama. Museli začít pracovat.

Bůh nechal svou zahradu spálit. Poslední věc, kterou lidem daroval, byl ohně. Ohně ze spáleného ráje.

10

První lidé

11 První lidé

Velká potopa

lesy, kopce... I ty nejvyšší hory nadobro přikryla potopa. Nic nezbylo, jen voda, kam oko dohlédlo. A na vodě plula Noemova archa.

Když se déšť uklidnil, otevíral Noe okno ve stěně lodi. Žádnou pevninu neviděl. Vypustil křavce, třeba on najde kus suché země. Prák se vrátil celý unavený. Nic. Čekali tedy pět dní. Noe vypustil hlubice. Letěla dlouho, až našla špičku hory, na které vyrůstala nová zeleň. Všichni v arše měli velkou radost, když se vrátila s zelenou raiolostí v zlobáčku. Zamířili tedy k tomu místu. Ta hora se jmenovala Ararat.

Všichni v lodi se radovali, že jsou zachráněni a že našli nový domov. Děkovali otci Noemovi, že vytrval a postavil loď a děkovali Pánu Bohu, že takto zachoval jejich životy. A Bůh rozprostrl na nebi duhu, oblouk z jednoho konce světa na druhý, který hraje barvami. Znamení naděje a štěstí.

16

Babylónská věž

V zemi Šumer není žádný kámen, ani kus slávy, a také velmi málo stromů. V této zemi se proto museli lidé naučit stavět své domy z hlíny. Stavby se jim dařily. A jak lidé přibývali, i jejich domy rostly, bylo jich stále více a byly čím dál vyšší. Lidé byli velmi pyšní, že z pouhého bláta dokázali vybudovat krásná velká města.

Tenkrát někdo rozhodl, že se postaví věž. Bude to stavba vyšší než hory, stavba, která bude sahát až do nebe. Ať každý víd, co všechno člověk dokáže. A dokáže to sám, svou chytrostí a prací a žádneho Boha k tomu nebude potřebovat. Všichni se hned pustili do výroby cihel, ti nejchytřejší nakreslili plány a začalo se stavět.

Zpěváci skládali písně o tom, jak je věž velká a úžasná a zpívali je ostatním při práci. Věž rosla, hodinu za hodinou, den za dnem, rok za rokem a ještě stále se plazila po zemi, dál a dál do kraje.

17

Babylónská věž

Deset ran egyptských

Arón šel Mojžíšovi naproti. Bratři přišli do země Gosen a vyprávěli Izraelcům, co se stalo na hoře Sinaj. Pověděli jim, že Bůh je stále s námi a že ukončí jejich egyptské otroctví. Když lidé slyšeli, že na ně Bůh nezapomněl a že se chce se o ně postarat, byli velmi šťastni a modlili se.

Mojžíš s Arónem šli za faraozem a prosili ho, aby mohli Izraelcům na pár dní nechat práce na cihlách a jít do pouště oslavovat Boha. Chetli mít s svatosti z Egypta uctít. Faraon je nepustil a místo toho jim nařídil vyrábět dvakrát tolik cihel než dříve. Mojžíš s Arónem zase šli před faraozem. „Propust' náš lid a dej nám tolik zlať, kolik uneseme. S námi je Bůh, silnější než všechni králové světa.“ Faraon se rozesmál a odmítl se s nimi i svari. „Jak myslíš. Na Egyptě padne deset strašných ran. Zalyne mnoho lidí a ty budeš hořce litovat. Když sis to nadhodou rozmyslel a chceš nás pustit, přijď za námi a rány přestanou.“ Faraon se jen smál a nevěřil.

Druhého dne přišel Mojžíš na břeh Nilu, uboohl svou holi do vody a ta se v tu ránu proměnila v krev. Když to faraon viděl, vyvalil sudy vína ze sklepa. „Já přeci vodu nepotřebuju!“ A nechal, že jeho lid nemá co pít. Trvalo sedm dní, než se voda zase vyčistila.

„Tohle jsme přezili,“ pomyslel si faraon, „co si asi připravili teď, ti dva kouzelníci?“

Mojžíš zaveřel holi a v tu chvíli se celá země pokryla žábami. Byly všude, když do jídla, když šly k lidem kvůli jejich stádoch nebohých spát. Nakonec ležly i po lidech. Faraon se zab šel. Nevzdal se to a křičel. „Ať ti Hebrejové odejdou a znaví mě té zlezné havelčí!“ Mojžíš tedy poslal záhy pryč. Ale když byly záhy pryč a všude byl kůl, faraon si to rozmyslel a zase Hebrejce nechtil pustit.

Tak poslal Mojžíš na Egypt obrovská hejna ovčáků a koňáků. Nikdo jim neuniknul, zvířata ani lidé. Nechtlo se to vydržet, krvelačný hmyz bez ustání bohdal. Ale ani tato rána faraonovo srdce neomkčila.

34

Deset ran egyptských

Pěctvrte poslal Mojžíš na egyptskou zemi mouchy. Všichni Egypťané zouřili, ale v kraji Gosen, kde přebývali Izraelci, byl kůl a moucha ani muška. Faraon našel a Mojžíš mouchy odvolal.

„Králi, stále ještě nás nepustíš?“ ptal se Arón. Když viděl, že se král nebojí, řekl:

„Můj bratr sešle ránu, před kterou neunikneš, ani kdyby ses schoval v našem kraji.“

A Mojžíš nechal pomít všechno egyptské dobytek. Hebrejští zvířata však byly zachráněna. „Jste hloupí!“ smál se faraon, „zády' váš dobytek je stejně mňí. O nic jsem nepřišel!“

Tak vzal Mojžíš hrot sazí, hodil ji do vzduchu a všichni Egypťané byli pokryti čertými neštoricemi. Faraon ale ani tenokrát Hebrejce nepustil.

Druhého dne zamával Mojžíš svou holi a přišlo strašlivé ohnivě kroupobí. Kroupy zničily skoro všechno zraje obilí. Nebylo domu, který by neměl díru ve střeše a bylo mnoho lidí, které kroupy pobily. Tvrdohlavý faraon však Hebrejce nepustil.

Potom Mojžíš přivolal obrovské hojno kobylek, které sežaly vše, co nezničily kroupy. Egypťané už byli vyčerpaní a nešťastní. Zlobili se na krále. Proč jen ty Hebrejce nechceš odejít? To nechá zemi nadobro zničit? Ale faraon byl hrdý, nechtil své otroky pustit a pokouřil se tak před Bohem, neboť se sám považoval za boha.

Mojžíš seslal další ránu. Egypt pokryla temnota a tři dny nebylo vidět na krok. V kraji Gosen svítlo slunce jako jindy. „Běžte pryč,“ křičel faraon, „ale ať vás ani nepřepadne si s sebou něco bůh. Zmizte a buďte rádi, že vás všichni nepobijí!“

„Nic si nepočepuji, králi. Provo přijde ta nejhůšší rána,“ řekl Arón jiněm bratra Mojžíše. Potom bratři řekli svým lidem, že se už brzy vydají na cestu a vysvětlili jim, jak se na ni mají připravit.

Té noci Izraelcům zabíjeli beránky, každá rodina jednoho. Beránčí krev udělali

35

Deset ran egyptských

Deset ran egyptských

36

znamení na tvéře svých domů. Zabíhali si všichni věci a oblékli se na cestu. Ve spečinu upekli beranby na ohni a pojedli je. Při jídle byli obléceni do cestovních šatů a měli bory na nohou. Zemy zadělaly těsto na chleba a zabíhaly je do šátek.

Té noci seslal Bůh na Egyptřany poselství a nehořší ránu. Zeměti všichni prorozešli. Každý první narozemý, at' člověk nebo zvíře, padl k zemi. Každá rodina přišla o dítě, nebylo domu, kde by neplakali. Jen v domcích, kde bylo na dveřích znamení, nikdo nezemřel. Faraón té noci přišel o svého jediného syna. Celý silný křičel. "Táhnete z Egypta! Vy hnusní Hebrejové, zmizte mi z očí! A vezměte si, co urasete..."

A Hebrejové neváhali a vyrázili.

Přechod přes moře

37

Sotva byli Hebrejové za hranicemi, faraón zase zahlíoval, že je pustil. Chtlí je přivést zpěť a vydal se za nimi s celou armádou.

"Mojžíši! Co budeme dělat? Před námi moře a za námi vojsko! Buť se nechtáme pohyb, nebo zahrýneme ve vířáčk. Kam jsi nás to zavedl?"

Mojžíš hlukem odpovčel: "Víte a Bůh nás zachrání!" Když přišli na břeh Rudého moře, zvedl Mojžíš svou hůl do výšky a vody se rozestou-pily. Moře se otevřelo a Izraelci mohli přejít po suchém dně. Z každé strany stála mohutná vodní stěna, a voda se ani nepohnula, dokud všichni bezpečně nepřešli na druhou stranu.

Egyptřané Hebreje pronásledovali a věři za nimi na mořské dně. Ale i kamile byli všichni jeho lidé v bezpečí, spustl Mojžíš hůl zase doh a vody se vratily. Moře se zavřelo a pohltilo všechny vojsky i s faraótem.

Přechod přes moře

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového Zákona (včetně deuterokanonických knih), český ekumenický překlad, Česká biblická společnost 1993

BIBLE NESPADLA Z NEBE, strhující historie jejího zrození, Bernard Gilliéron, Mlýn 1999

BIBLE PRO DĚTI, Bridget Hadaway, Jean Atcheson, ilustrace L'Esperto S. p. A., Milan – Octopus, Mladé letá 1991

BIBLE V KRESBÁCH, texty Starého a Nového Zákona v ekumenickém překladu, ilustrace Ivan Steiger, Kalich 1990

BIBLICKÁ DĚJEPRAVA, Viktor Hájek, Miloslav Hájek, Kalich Praha 1990

BIBLICKÉ PŘÍBĚHY, Starý zákon pro mládež, Ivan Olbracht, Gustav Doré, Albatros Praha 1991

BIBLICKÉ DĚJINY PRO NEJMENŠÍ, ThDr. Kryštof Pulec, Nakladatelství KV Vilímkův dům Praha 1990

BŮH MLUVÍ KE SVÝM DĚTEM, Texty z Bible, Eleonore Beck, Miren Sorne, Editorial Verbo Divino, Estella (Navarra), Španělsko, 1991

KNIHA O BIBLI – NOVÝ ZÁKON, O knize knih všech křesťanů, Jacques Musset, ilustrace kolektiv autorů, Albatros 1991

KNIHA O BIBLI – STARÝ ZÁKON, O knize knih všech křesťanů, Jacques Musset, ilustrace kolektiv autorů, Albatros 1992

KNIHA O NÁBOŽENSTVÍCH, hodnoty společné lidem všech dob, kolektiv autorů, editor Jacqueline Vallon, ilustrace kolektiv autorů, Albatros 1993

JAK K NÁM PŘIŠLA BIBLE, Příběh knihy, která změnila svět, Meryl Doney, ilustrace D'reen Neeves a Peter Dennis, SPN 1993

MALÝ BIBLICKÝ ATLAS, Luciano Pacomio, Pietro Vanetti, Portál 1992

MOJE PRVNÍ BIBLE, Kenneth N. Taylor, Nadine Wickenden, Diana Catchpole, Ottovo nakladatelství Praha 2002

SLOVNÍK BIBLICKÉ IKONOGRAFIE, Jan Royt, Karolinum 2006

SLOVNÍK BIBLICKÉ KULTURY, D. Fouilloux, A. Langlois, A. Le Moigné, F. Spiess, M. Thibault, R. Trébuchon, EWA Edition, 1992

SLOVNÍK BIBLICKÝCH OBRAZŮ A SYMBOLŮ, Manfred Lurker, Vyšehrad Praha 1999

ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY A LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD, Aries Ostrava, třetí vydání

VELKÝ PŘÍBĚH BIBLE, Stefan Anders, Vyšehrad Praha 1969

www stránky

<http://antika.avonet.cz> (na stránce je pasáž o Židech)

<http://www.biblenet.cz> (texty Bible Kralické, Nové Bible Kralické a Ekumenického překladu online)

<http://www.bibleinfo.cz> (např. článek Islám: Co říká Bible o muslimech/islámu?)

<http://www.czso.cz> (stránky Českého statistického úřadu)

<http://www.etf.cuni.cz/galerie/avu/index.html> (VÝSTAVA Apokryfy ve výtvarném umění na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, úvodní přednáška, ukázky reprodukcí atd.)

<http://www.getsemany.cz> (článek z října 2000 Češi a Bible)

<http://www.kna.cz/koutek.php> (ve čtenářském koutku Karmelitánského nakladatelství je možné vyhledat různé texty o Bibli)

<http://www.myty.info/theology/theology.htm> (Mýty a skutečnost)

<http://navajo.cz> (otevřená encyklopedie na internetu ve strojovém překladu z angličtiny)

<http://www.signalny.cz> (různé články o Bibli, např. články Víta Zatloukala Která Bible je ta správná)

<http://cs.wikipedia.org> (internetová otevřená encyklopedie)